

DR NÁNÁSSY LÁSZLÓ DEZSŐ

(Az Aquinói Szent Tamás Társaság rendes tagja)

**AZ
ÉLET
ÚTVESZTŐI**

AZ ÉLETUNTSÁG LÉLEKTANA ÉS
TERÁPIÁJA.

19

B U D A P E S T

30

A SZERZŐ KIADÁSA.

A szerző minden jogot fenntart magának.

*Az esztergomi főegyházmegyei hatóság
jóváhagyásával.*

*Censor: Marcell Mihály dr.
egyetemi tanár.*

Risztits Lázár dr.

*m. kir. rendőrtanácsos Úrnak,
az öngyilkossági ügyek előadójának,*

KEDVES BARÁTOMNAK,

*a kétségbeesett életuntak nemesszívű pártfogójának,
az életvédelem terén kifejtett tevékenységünk emlékére
szeretettel ajánlja e könyvét*

A SZERZŐ

E L Ő S Z Ó

 könyvemben egy év-
tizedes életvédelmi
tapasztalataim alapján fel akarom hívni
a figyelmet az élet útvesztőire, amelye-
ken a modern kultúrember egészen bizo-
nyosan az életuntság örvényébe szédül.
Nem volt szándékom az életuntság kör-
képének tudományos lélektanát megírni,
hiszen ez egy erre hivatott pszichiater
feladata.

Meg akarom mutatni az élet szédítő
mélységeit, veszélyes szakadékait s sze-
rény képességeimmel szeretném megvilá-
gítani azon módot, lehetőséget, amely az
elkeseredésből, a reménytelen, célnélküli,
sivár életuntságból elvezet azon úthoz,
ahol az útjelző táblára az van kiírva:
„Út a lelki béke — Út a boldogság felé”!
Budapest, 1930 május havában.

A címlapot rajzolta:

VESZTRÓCZY MANÓ

festőművész.

B E V E Z E T É S

Egy évtizede foglalkozom rendszeresen az öngyilkosság társadalmi problémájával, illetve az életuntak szociális védelmével. Ez idő nagy részét a m. kir. Államrendőrség budapesti főkapitányságán, az *Életuntakat Védő Irodában* töltöttem el. Napról-napra előttem zajlott le a halál önkénteseinek szomorú szemléje; előttem álltak azon kétségbeesett, önmagukba zuhant emberek, akik önkezüikkel akartak véget vetni szerintük értéktelen életüknek.

Emlékeim mozivásznán előkelő társadalmi állású, nagy-műveltségű kultúremberek elevenednek meg, akiknek nem volt érték az előkelő állás, a megszerzett műveltség. Látok elismert tudású egyetemi tanárokat, gazdag tapasztalatú neves orvosokat, kik míg másokat gyógyítottak, önmaguk lelkét halálra sebeztek. Ünnepezt színészekre emlékszem vissza, kik valójában csak komédiásai voltak egyéni életüknek. Eszembe jutnak elismert, beérkezett írók, művészek, kik értékes irodalmi művet, művészi képet, szobrot tudtak alkotni, de életük üres, tartalmatlan, értéktelen kontármunka maradt. Ismertnevű pedagógusokra gondolhatok vissza, kik nemzedékeket tudtak szépre, jóra, nemesre oktatni, de saját életükben nem tudtak szépet, jót, nemest felfedezni.

Az öngyilkosok, illetve az életuntak seregében előfordulnak történelmi nevű, fényes állású arisztokraták, névtelen, foglalkozás nélküli, gyanús külsejű férfiak és nők. Nagyképzettségű tudós — analfabéta napszámos. A legdivatosabb eleganciájú úrhölgy, — rongyokba burkolt proletárnő. Munkaadó gazdag gyáros, — munkanélküli nyomorgó napszámos. Több ezerholdas földes úr, — más földjét turo földműves. Egészséges — beteg, férfi — nő, fiatal — öreg, mind az önkéntes halál fekete légionáriusai, — az élet hajótöröttjei: nincs már köztük társadalmi, nemi, faji és kor-különbség. *Megrendítő demokrácia, szívbemarkoló egyenlőség!*

Mind vergődik, mind sir, zokog, mind az életet vá-

dolja, a halált óhajtja. Egyik sem lát az életben értéket, célt, amiért élni, küzdeni érdemes volna. Mindegyik lelkében sivár, reménytelen, kietlen *életuntság*; minden reményük, vágyuk, óhajuk, kívánságuk — a *halál, a vélt teljes megsemmisülés, az örök nirvána!*

A világ összes napilapjaiban mindennap olvashatjuk, hogy egy-egy hírneves tudós, művész, előkelő közhivatalnok, gazdag tőkepezés, iparos, kereskedő, viruló reményekre jogosító ifjú, hajadon, családapa, édesanya, gyermek — fáradtan, unottan lemondott a modern kultúra minden vívmányáról s önkezével oltotta ki ingyen kapott életét. Társaságokban, tudományos ankétokon nap-nap után hallhatjuk, hogy az *elkeseredettek, az életuntak, az öngyilkosok száma ijesztő módon szaporodik!* A társadalom minden rétegéből hallhatjuk a panaszt, hogy nem bírják az élet nyomasztó terheit s valósággal birkózni kell önmagukkal, hogy be ne lépjenek a halál önkénteseinek seregébe. Megrendülve kell észrevennünk, hogy a csodás ívelésű hidpárkányokról mind többen s többen vetik magukat a folyamok halálos mélységeibe, a modern kémia termékeit, a betegség-gyógyító gyógyszereket mint többen veszik igénybe, hogy szerintük örökre megszabaduljanak a számukra legkínzóbb betegségtől — *az élettől.* A hatalmas paloták emeletei sok modern embertársunknak csak ugródeszka, ahonnan az életből a halálba távugranak.

A napilapok hasábos cikkeiből, a napi hírek soraiból mind több s több halálsíkoly tör ki; az élettől önkezükké megvált embertársaink megmerevedő üveges szemeiből olvashatjuk ki a megdöbbentő igazságot, hogy *az életuntság, az öngyilkosság szaporodása napjainkban társadalmi kérdés lett!*

A hazai hivatalos statisztikai kimutatások szerint az elkövetett öngyilkosságoknak nagyarányú a szaporodása. A múlt század nyolcvanas éveinek első felében, az 1880-i népszámlálás szerint akkor 13.7 milliós lelket számláló Magyarországon, évenként átlag csak 1.348 öngyilkosság történt. (1881/87 átlag, az akkor 15.2 milliós országban is csak 1.445).

Ezzel szemben a népességére félakkora — az 1920. évi népszámlálás szerint nem is egész 8 millió (7.980.143) lelket számláló — mai Csonka-Magyarországon, Trianon után évente átlag már 1 948. És csak ekkor indul meg az igazi emelkedés!

Az 1921—25. években átlagosan 2300 öngyilkossági kísérlet történt. Az 1926. évi legutóbbi országos kimutatás szerint 2558. Ez azt jelenti, hogy míg egy félszázad előtt hazánkban egy millió lakosra 95 öngyilkos esett, addig ma Csonka-Magyarországon 304! Ha az öngyilkossági esetek halálozási arányát vizsgáljuk, azt állapíthatjuk meg, hogy 50 év előtt ezer halálesetre 4, addig ma 18 öngyilkosság esik!

Nem lesz érdektelen áttekíteni az öngyilkosságok számának és arányának áttekintését hazánkban 1881—1926. években.*)

Az öngyilkosságok száma és aránya hazánkban 1881—1926-ig

Év	Terület	A z ö n g y i l k o s o k		
		abszolút száma	ezer halálesetre eső	millió lakosra aránya
1881—87	Régi Magyarország	1.348	4.0	95
1892—96		2.052	4.5	131
1896—900		2.906	6.4	178
1901—05		3.310	7.3	192
1906—10		3.555	8.0	199
1911		3.719	8.2	203
1912		3.833	9.0	207
1913		4.000	9.2	214
1914		3.840	8.7	204
1915		3.284	6.9	174
1911—15		3.735	8.4	201
1916		2.897	7.4	155
1917		2.443	6.4	131
1918		2.356	5.0	128
1919	Mai Magyarország	1.952	12.0	239
1920		1.945	11.0	236
1919—20		1.948	11.5	238
1921		2.088	12.3	260
1922		2.200	12.7	271
1923		2.399	15.1	293
1924		2.313	13.8	280
1925		2.443	17.2	294
1921—25	2.288	14.1	280	
1926	2.558	18.3	304	

*) A továbbiakban közölt statisztikai adatokat nem tartom teljesen megbízhatóknak, jóllehet hivatalosan közölt adatok. Az 1928. május havában kiadott 253.000/1928. sz. belügyminiszeri *életvédelmi rendelet* kötelezi a rendőrhatságokat az öngyilkosok pontos havi statisztikája vezetésére. Eddig még nem jelent meg egy teljes évi statisztika. A közölt statisztikai adatok *Szél Tivadar dr.: Az öngyilkosok demográfiaja* című cikkéből vannak idézve. (*Magyar Statisztikai Szemle* 1928. évi 7 száma).

Az öngyilkosság arányának évi eredményeiben vannak kisebb ingadozások, de a több éves átlagok szerint a normális békeévekben az arány mindenkor következetesen és fokozatosan egyre növekszik. A XX-ik század elejétől, csak az ötéves átlagokat tekintve, látható, hogy a lakossághoz viszonyítva az 1901—05. évi 192-ről mily következetes a gyarapodás az 1921—25. évi 280-ig. Ugyanígy a halálesetekhez viszonyítva az 1901—05. évi átlagos 7-ről fokozatos az ötvenkénti növekedése az 1921—25. évi 14-re (ezer halálesetre).

A világháború időszakában megtorpan az öngyilkosságok szaporodása, hogy aztán még hatványozottabban emelkedjék. Ennek azonban az a magyarázata, hogy a bevonultak öngyilkossági eseteiről nincsenek statisztikai kimutatásaink. Az azonban kimutatott tény, hogy a *nem* szerint megosztva vizsgált számoknál a nők oldalán alig van csökkenés. Azt sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a világháború számos elkeseredett, önmagával meghasonlott ember figyelmét elterelte önmagáról, a kicsinyes, de egyénilig fontos bajokról s így nem váltotta ki az öngyilkosságot.

A világháború a férfit kivette megszokott társadalmi, foglalkozási s családi köréből s így megszakította annak a gondolkodásnak és érzelmi életnek folyamatát, amely otthon esetleg öngyilkosságra vezetett volna. Az is tény, hogy az akkor elkeseredett, életunt férfiak nemcsak öngyilkossággal, hanem hadiszolgálatra való önkéntes jelentkezés útján is kereshették a halált s ezáltal is csökkentették az öngyilkosságok akkori számát.

A nagy világgégés e jótékony befolyása a fegyverletétel után rohamosan megszűnik s az öngyilkosok száma újból emelkedik s ez az emelkedés napjainkban is egyre tart. A mai arányok lényegesen nagyobbak nemcsak a háborús, hanem a világháborút megelőző régi békés arányoknál is. 1926-ban egy millió lakosra 304 öngyilkos esett: ez több, mint a világháborút közvetlenül követő évek bármelyikének aránya. Kétségtelen, hogy a legnagyobb mérvű emelkedés az egymást követő évek között 1918 és 1919 évek között van, amikor az 1918. évi szerfelett csökkent háborús 128-ról (egy millió lakosra) 1919-ben 239-re emelkedik a kétségtelen öngyilkossági esetek statisztikailag számbavett hazai arányszáma. Egészen hasonlóan, a halálesetekhez viszonyítva is a legutóbbi évek képviselik az öngyilkossá-

gok gyakoriságának statisztikai számsorában a maximumot. Az ezer halálesetre 1926-ban eső 18.3 öngyilkosság magasabb arányt jelent úgy az 1913. évi 9.2-nél, mint a háborút közvetlen követő békés évek arányainál, az 1919. évi 12.0-nél vagy az 1920. évi 11.0-nél.

Igen érdekes az öngyilkosok *korának* és *nemének* egybevetése hazánkban.

Az öngyilkosok korának és nemének egybevetése hazánkban.

Egy millió megfelelő korú és nemű lakosra esett u. a. korú és nemű öngyilkos az old. megnev. évek átlagában

		Egy millió megfelelő korú és nemű lakosra esett u. a. korú és nemű öngyilkos az old. megnev. évek átlagában									
Átlag	Nem	14 éven aluli	15—19	20—24	25—29	30—39	40—49	50—59	60—69	70 éven felüli	összesen
		é v e s									
1923/25	férfi	25	293	697	516	341	429	677	1.070	2.366	423
	nő	6	228	291	244	149	146	202	255	653	163
	összesen	16	260	479	368	238	283	433	655	1.463	288
1925/26	férfi	22	283	695	607	336	517	691	1.003	2.157	433
	nő	6	273	305	272	155	175	207	271	564	173
	összesen	14	277	485	426	261	342	446	631	1.170	298

Látható, hogy az arányszámok a nőknél a produktív korosztályokban tényleg mélyen a környező korosztályok alá süllyednek. Igen érdekes a nőknek minden korosztályában csökkent arányai sorára, hogy a legöregebb korosztályokban sem mutat a férfiakéhoz hasonló emelkedést. így pl. a 60—69 éves nők körében kisebb az öngyilkosságra való hajlam, mint a 20—24 éveseknél. A férfiak ezzel szemben a 60—69 éveseknél 1.070, a 70 éven felülieknél pedig 1923—25 átlagban 2.366 öngyilkost jelentenek, millió ugyanilyen korú lakosra.

Az öngyilkosok megoszlása *vallás szerint* az 1923—25 évek átlagában:

Vallás	abszolút szám	évek átlagában	
		egy millió lakosra	egy millió lakosra
Róm. kath.	1262	239	348
Gör. kat.	34	188	276
Református	739	430	615
Ág. evang.	179	348	555

Vallás	abszolút szám	egy millió lakosra	férfi	nő
			egy millió lakosra	lakosra
Unitárius	13	247	199	188
Izraelita	129	264	390	145
Egyéb és ismeretlen	26	—	—	—

Szél Tivadar dr. közölt táblázatából kitűnik, hogy *vallás szerint hazánkban — úgy a régi, mint a mai Magyarországon — mindenkor a protestáns felekezetek mutattak az öngyilkosságban nagyobb arányt, mint amekkora népszámlálási arányuknak megfelel.*

A minimum a görög-katolikusoké, azután jönnek a római katolikusok, a görög keletiek s az izraeliták-*)

A statisztikai adatok tanúsága szerint a férfiaknál és nőknél ugyanazon felekezetek mutatják a legkedvezőbb s a legnagyobb öngyilkossági arányszámokat.

Az öngyilkosság elkövetésének *időpontjában*, évszakok, hónapok s az öngyilkosság órája szerint is vannak állandóan ismétlődő szabályszerűségek.

Nyáron több az öngyilkos, mint télen. A hét napjai közül a hét elején hétfőn van a legtöbb, szombaton a legkevesebb. A napszakok szerint nappal és éjjel kevesebb, mint reggel és este.

Az öngyilkosság elkövetésének módja a rendelkezésekre álló eszközök szerint igen eltérő.

Szél Tivadar dr. táblázata szerint:

Az öngyilkosok megoszlása az öngyilkosság elkövetésének módja szerint az összes öngyilkossági esetek százalékában.

Év, átlag	Az elkövetés módja az összes esetek százalékában															
	Az öngyilkosok össz. száma	Akasztlás	lövés	méregezés	vízbeugrás	fulladás	leugrás	elgáz. von. áttal	elgáz. vill. áttal	sebzés	elvezetés	égetés	robbanás	egyéb s ismeretlen	összesen	
1923	2.399	52.0	17.0	11.1	6.2	3.3	4.2	2.0	0.3	1.7	1.3	0.3	0.2	0.4	100.0	
1924	2.313	52.0	16.6	14.6	5.0	4.2	1.9	2.0	0.3	1.5	1.2	0.2	0.2	0.3	100.0	
1925	2.443	48.0	19.0	15.6	6.1	3.2	2.1	2.3	0.0	2.8	0.0	0.4	—	0.5	100.0	
1923-25	2.385	50.6	17.5	13.8	5.8	3.6	2.8	2.1	0.2	2.0	0.8	0.3	0.1	0.4	100.0	

*) *Szél Tivadar dr.*: Az öngyilkosok demográfiája. (Magyar Statisztikai Szemle. 1928. 8. száma.)

Igen népszerű és olcsó öngyilkossági módszer az *akasztás*, amelyet azonban a „modernebb” eljárások lassan kiszorítanak. Vezérszerepet visznek a *mérgezések*; különösen a marólúg örvend közszereplésnek. Sajnos ez a legtragikusabb öngyilkossági módszer; rendszerint nem öli meg a szerencsétlen életuntat, hanem egy életre tönkre marja a szervezetét.

A mérgezési módszerek között igen divatos az *aszpirin mérgezés* is. Olcsó és mindenki könnyen, orvosi vény nélkül hozzájuthat. Úgy gondolkoznak az életuntak, hogy az aszpirin minden fájdalomnak kitűnő s gyors hatású közismert ellenszere; ha egyszerre sokat vesznek be belőle, akkor végleg lecsillapít (megszüntet) minden fájdalmat. Az aszpirin mérgezéseknek rendszerint nincs súlyos következménye. A világitógázzal is igen sokan követnek el öngyilkosságot: úgy a gáz, mint a marólúg a cselédek közkedvelt öngyilkossági módszere; gyakran halálos kimenetelű.

Veronal, morfium, kokain, szublimát, arzén már nehezebben megszerezhető mérgek s így kisebb százalékban is szerepelnek a mérgezési módok statisztikájában.

A vízbeugrás szintén közkedvelt módszere az élet önkéntes kioltásának. De mióta az igen kitűnően megszervezett dunai életmentés működik, jóval kisebb százalékban fordul elő. Az emeletről leugrás, elgázoltatás, önlövés kisebb arányokban fordul elő.

Majdnem minden hétnek megvan a sajátos öngyilkossági módszere; az öngyilkosságra készülők lázas buzgalommal olvassák a sajtó öngyilkossági közleményeit s a leggyakrabban szereplő módszert választják sorsuk végleges korrigálására.

Állandó s lényeges különbséget mutatnak a nemek; a nők között a lövés és akasztás mindenkor ritkább, a mérgezés, a vízbeugrás, emeletekről leugrás pedig sokkal gyakoribb, mint a férfiaknál.

Az intelligencia is nagy szerepet játszik az öngyilkossági mód megválasztásában: intelligens ember nem folya-modik a lúghoz, sósavhoz, akasztáshoz, aszpirinhez. Az igazi, a valóban intelligens ember pedig — soha nem folya-modik az öngyilkosság bármelyik módszeréhez is!

Természetesen a közölt statisztikai adatokban nem lehet kitüntetve az *életuntak hatalmas, megszámlálhatatlan serege*, akik még nem kísérelték meg az öngyilkosság vala-

melyik módját, de akiknél csak egy mások előtt jelentéktelennek látszó indíték kell s önkezükkal megválnak sivárnak, reménytelennek s célnélkülinek tartott életüktől.

Budapesten mindazokat, akik öngyilkosságot kísérelnek meg — s tettük nem azonnali halálos kimenetelű — a kitűnően szervezett *mentők* lehetőleg a *Szent Rókus kórházba* szállítják, ahol *zárt* kórtermek vannak az élet hajótöröttjei számára; a híres 27-es női és 48-as számú férfi kórtermek. E kórtermekben találkoztam éveken át minden nap az öngyilkosságot megkísérelt életuntakkal.

Minden életunttól részletesen kikérdeztem az összes életkörülményeit. Személyi adatait, gyermekkorának, neveltetésének viszonyait, végzett iskolai tanulmányait, elszenvedett betegségeit, anyagi, családi s társadalmi helyzetét, öngyilkosságának helyét, idejét, módját, indító okát; elhátározásának összes körülményeit. Fontos kérdéseim közé tartozik az életunt egyén szórakozásai, olvasmányai, világnézete, erkölcsi felfogása. Mindegyiktől megkérdeztem, hogy hisz-e a gondviselő Istenben, a szellemi lélekben, a halál utáni öntudatos továbbélésben?

Minden életunt férfi és nő lelkivilágába igyekeztem mélyen, alaposan betekinteni; mindegyiknek kerestem a lelkét, hogy együttesen megtalálhassuk az életuntság örvényéből kivezető utat, — azon utat, ahol az útjelző táblára az van kiírva:

„*Út a lelki béke, — Út a boldogság felé!*”

A végső kétségbeesés perceiben igen sok életunt, önmagába zuhant férfi s nő lelkivilágába tekinthettem be, amikor lehullt minden álarc s az egyén a maga igazi mivoltában, minden társadalmi formaságtól mentesen, tettetés s képmutatás nélkül nyitotta ki lelkének, egyéniségének minden titkos rejtekét!

* * *

A modern technikai kultúra leggyönyörűbb, legfenségesebb alkotásainak egyike a *szikratávíró*. Midőn az „utasokkal túlsúfolt hajóóriás, a technika remeke — a nyílt tengeren bármily ok következtében megsérül s süllyedni kezd — a hajó szikratávírása mindenfelé széjjelröpíti a segélyt kérő nemzetközi három betűt:

S.O. S. „*Mentsétek meg lelkeinket!*”

A közelben haladó hajók felfogják a segélykérést, azonnal visszajelentik, hogy teljes gőzzel sietnek a szerencsétlen kétségbeesettek megmentésére!

Tíz év alatt mindennap több nemes szívű kollegámmal fogtuk fel az élet tengerén megsérült, a reménytelen, kilátástalan kétségbeesésbe, életuntságba süllyedő embertársaink segítségért könyörgő vészjelzéseit.

Sok embert sikerült megmentenünk, visszaadnunk önmagának, családjának s a magyar hazának. Sokan voltak olyanok, kiket már nem tudtunk megmenteni; elpusztultak, elmerültek a kétségbeesés tengerébe. Igen sokan voltak olyanok, akik életök utolsó perceiben látták be, hogy önmaguk voltak saját boldogságuk sírásói: hibáikat már nem tudták jóvá tenni, tovább kellett menni, tovább, túl a földi élet határain.

Most, hogy e könyvemben megkezdem tapasztalataim elsorolását, amikor idézem a megtörtént esetek sorozatát, úgy érzem, hogy igen sok szempár tekint le reám, amelyek már örökre lezáródtak, úgy érzem, hogy számtalan szív dobban meg, amelyek már mind a temetőben porladnak, akik földi életükben az élet tékozlói voltak, úgy érzem, hogy egy földöntúli világból jövő szikratávíró jelzést vetít papírra a tollam, amely azt kéri, azt sürgeti, arra figyelmeztet:

Emberek, modern kultúreberek! Kerüljétek az élet útvesztőit: legyen a kultúrátok lelke — a lelketek kultúrája s az életuntság örvényétől mentsétek meg lelkeiteket!

A LELKI KULTÚRA HIÁNYA.

Még a háború alatt, 1916. évben

Baksa János akkori rendőrfogalmazó — most h. főkapitány — a *Rendőrségi Lapok*-ban vezércikket irt az életuntak, az öngyilkosok ijesztő szaporodásáról s kitűnő cikkében rámutatott, hogy igen sok embert lehetne megmenteni, ha a társadalom segítségét igénybevéve, a rendőrségen egy hivatalos szerv volna, amely intézményesen foglalkozhatna az életuntak védelmével. *Baksa János* meggyőző cikkének hatása alatt *Boda Dezső dr.* akkori budapesti rendőrfőkapitány elhatározta, hogy a budapesti Főkapitányságon megszervezi az *Életuntak Védő Irodáját*, amelynek az lesz a célja, hogy a lehetőségekhez képest megakadályozza az egyre terjedő öngyilkosságokat. Minden életuntat, akit tettének elkövetésében a rendőri közegek megakadályoztak, illetőleg, akik sikertelen öngyilkossági kísérletük után kórházba kerültek — részletesen kihallgattak tettük oka s körülményei felől — s a társadalmi intézmények igénybevételével igyekeztek elkeseredésüknek okát megszüntetni. Ez életvédelmi intézmény első vezetői *Baksa János* és *Gábor Béla dr.* rendőrfogalmazók lettek. Rövidesen belátták, hogy az életuntak védelme nem lehet tisztára rendőri feladat, hanem feltétlen szükség van társadalmi segítségre is. A főkapitány felkérte s megbízta *Nérei Ödön* királyi tanácsost, a Gazdák Biztosító Intézetének nyugalmazott vezérigazgatóját, a közismert *Feinsilber Róbert* magánzót s *Nagel Ferenc dr.* ügyvédet az Életuntak Védő Irodája vezetésével s irányításával, amelyet személyes felügyelete alá helyezett. Az új intézmény vezetőihez csatlakozott *Sebők Zsigmond dr.* a Budapesti Önkéntes Mentő Egyesület főorvosa, továbbá *Biró Mór dr.* orvos és *Dósai Mihály dr.* elmegyógyintézeti főorvos

s 1920-ban a könyv szerzője, s később *Vajda Béla dr.* ügyvéd és *dr. Tahy Endréné.* Mindezen munkatársak teltiesen önzetlenül, minden díjazás nélkül — egyéni összeköttetéseiket felhasználva igyekeztek minden egyes szerencsétlen embertársukon segíteni. Egymás közt felosztották a budapesti kórházakat, ahova a mentők az élet hajótöröttjeit szállították s mindennap személyesen hallgatták meg a panaszok áradatát s mindenkin a legjobb tudásuk s a rendelkezésre álló lehetőségek szerint igyekeztek anyagilag s erkölcsileg segíteni.

Az *Életuntak Védő Irodája* nem volt rideg, hivatalos helyiség, ahol aktákat gyártottak, aktákat irányítottak, elintézték, aláírtak s továbbítottak, hanem az élő, eleven, lüktető élet színpada volt, ahol igen sok ember élettragédiájának zárójelenete játszódott le; megszámlálhatatlan elkeseredett, kétségbeesett, reménytelen, kilátástalan, önmagába zuhant, életunt ember végállomása volt a Főkapitányság H. emelet 156. számú szobája — az *Életuntak Védő Irodája.*

Ez iroda munkatársai nem is tintába, hanem az emberi fájdalom testi-lelki szenvedés könnyeibe mártották az író tollukat. A napi postánk csupa kérő, könyörgő levelet kézbesített, a telefonunk állandóan az élet tengerén süllyedő emberek S. O. S. jelzéseit közvetítette, „ügyfeleink” mind az életet vádolták, a sorsot átkozták, mely tönkretette, megalázta őket, romba döntötte terveiket, lehetetlenné tette élni akarásukat, kioltotta életösztönüket, kilátástalan sötétségbe burkolta jövőjüket. Mindnyájan úgy tekintettek reánk, mint a bevádolt, bepanaszolt „Élet” védő ügyvédeire s fenyegetve hangoztatták, ha sorsukba, életükbe nem tudunk kedvezően beavatkozni, akkor kiirtják magukból a kegyetlen, szívtelen, igazságtalan *életet.*

Most sorjában, rendszeresen szeretném elmondani, hogy a tízéves életvédelmi munkámban mit tapasztaltam; *melyek az élet útvésztoi, amelyek egészen bizonyosan az életuntság válságába kergetik a modern embert?*

Határozottan merem állítani, hogy a *legtöbb modern ember világnézetének hiányossága miatt válik elkeseredetté, majd életunttá s világnézetének elégtelensége érleli meg benne az öngyilkosság borzasztó elhatározását!*

A modern kultúrember elvesztette lelke békéjét, lelke egyensúlyát, harmóniáját, mert a modern kultúra nem tudja lecsillapítani, betölteni a lelki béke után zokogó lelkünket.

A modern kultúremler nem tudja meglátni, megérteni az élet célját s értelmét, nem tudja miért élünk, miért érdemes küzdeni az élet nehézségeivel, mi az értelme e szörnyű színjátéknak, amit életnek neveznek.

Mi ennek az oka, magyarázata?

A modern huszadik század kultúrájából hiányzik a kultúra lelke — a lélek kultúrája!

Amint az ókori kelet a természetet istenítette, amint Görögország az embert, Róma az államot, a germán világ a test és a lélek erejét, az angol-amerikai üzletirány a munkát és tőkét emelte bálványául, — úgy modern korunk a maga egészében a technikai kultúra, az anyagkultúra dicsőítésének egyoldalúságába esett.

Ha évtizedek múlva megírják a mi korunk elfogulatlan, tárgyilagos kultúrtörténetét, — egész találóan nevezhetik a mi időnket *a technikai kultúra diadalkorának*. Mindennap meglep bennünket a technika egy újabb csodálatos alkotásával: rádió, rakétaautó, automatatelefon, beszélőfilm gyors iramban következtek egymás után ... s alig gyönyörködhetünk a technika egyik csodájában — máris lebilincsel egy újabb nagyszerű alkotás, technikai remekmű.

Ha futólag áttekintjük a letűnt századok kultúráját s összehasonlítjuk a modern kultúra szédítő eredményeivel, mily nyomorúságosnak, gyermekien primitívnek tünik fel a görög és római világ kultúrája, ahol a főcél az volt, hogy az emberi test anatómiájából, az izmokból és idomokból művészi vonalakat fejlesszenek ki, amelyeket egy Pheidias remekművű szobraiban örökíthetett meg. Mily egyszerű és szegényes a római világ *jogállama*, ahol nem ismerik a merész ívelésű acélhidakat, a hatalmas gőz és villamos mozdonyokat, tengerjáró hajóóriásokat, bűvárhajókat, repülőgépeket, autókat, amelyek rövid idő alatt hatalmas kilométer távolságokat falnak fel; nem ismerték a villamosság mibenlétét, erejét, alkalmazhatóságát, vitéz légionáriusaikkal nem tudták meghódítani a tengerfenék világát, a királysas birodalmát. Nem tudták legyőzni a sötétséget s nappali fényárban fürdetni a birodalom szívet — *Rómát*. A letűnt századok nem ismerték a gőz feszítő erejét, nem tudták a különféle gépek hajtására kihasználni a hatalmas folyók áramlását, fogalmuk sem volt a fizika és kémia s általában a mai technika szédítő lehetőségeiről, nem tudták kihasználni, többtermelésre kényszeríteni a föld termékenyítő erejét.

Mily naiv és sötét a középkor vallásossága a modern tudományok ragyogó fényözönében! Mily óriási lépéseket tett előre a modern orvostudomány a babona világából — a modern sejtelméletig, a baktériumok csodás világának felfedezéséig, — a modern fizikai és kémiai diagnosztika és terápia diadalmas fellegváráig!

A modern természettudomány meghódította a végtelen nagy és a végtelen kicsiny világok csodáit, megfejtette titkaikat, minden természeti akadályt játszi könnyedséggel legyőzve — a modern tudomány óceánokat összekötő csatornákat ásott; tökéletes műszereivel szemmel nem látható égitesteket örökített meg a fényképlemezen, megmérte a fény sebességét, a villamosság erejét; körülhálózta a földgömböt vasúti sínekkel, távíró s távbeszélő huzalokkal s az óceánt ezermérföldes kábelekkel; léghajóval, repülőgéppel felkutatta az ismeretlen s titokzatos sarkvidékeket s megközelíthetetlen tibeti sivatagokat, A modern technikai kultúra remekműve — a gépmadár — meghódította a királysas birodalmát s napjainkban megvalósította a lehetetlent — 34 óra alatt átrepülte az Atlanti-Óceánt. A modern tudomány meghódította az atom végtelenül kicsiny területét s megszámlálta benne az elektronok bámulatos tömegét. A modern tudomány nem fog nyugodni, míg az ásvány-, növény- és állatország, a földtan és csillagászatban, az embertan, élettan s lélektan, kórtan s gyógytan minden felderíthető s képletbe foglalható törvényét ki nem derítette, rendszerbe nem foglalta.

Csoda-e, ha ennyi vívmány, ennyi eredmény, ennyi káprázatos siker után a természettudomány és technikai kultúra a jogosultság bizonyos látszatával követeli a modern embertől, kinek mind eme káprázatot szinte felkínálja, hogy a tudományt és kultúrát vele egyszerűen azonosítsa? Csoda-e, ha olyan emberek, akik látni, hallani, tapintani tudnak, de mélyebben gondolkodni vagy nem tudnak vagy nem szeretnek, a természettudományos kultúra nevében semmisnek és tárgyaltalannak nyilvánítanak minden más, esetleg magasabb irányú kultúrát?*)

Az tagadhatatlan szomorú valóság, hogy napjaink bámulatos technikai kultúrája nem sokkal vitte előbbre az egyének lelki világának finomulását s boldoguló képességét.

*) *Dr. Bangha Béla S. J.*: Krisztus és a modern társadalom II. 19.

A modern kultúrának minden káprázatos fénye és gazdagsága mellett oly ijesztő sötét árnyoldalai vannak, hogy amíg azok teljesen meg nem szűnnek, egészében mindig szegény félkultúra marad!

A modern technikai kultúrának diadalmas remekművei, a gőz- és villamosmozdony, a bűvárhajó, a repülőgép, Zepelin, a négykerékfésűs, önindító több hengeres, sok lóerős személy- és teherautó, a 25—30 emeletes felhőkarcolók, teleszkóp, mikroszkóp, az emberi belsőszerveket átvilágító Röntgengép, a telefon, a táviró, az automatatelefon, a minden fantáziát meghaladó rádió, képtáviratozás, a csodával határos zenélő, éneklő s beszélőfilm, a távolságokat nem ismerő rakétaautó, a kémia, a fizika csodás lehetőségei, az ipar remekművei a technika szédítő teljesítményei. Nem lehet azonban figyelmen kívül hagynunk, hogy *mindezen vívmányok, mindezen berendezések önmagukban véve csak relativ eszközök*, melyeknek abszolút értékük nincs, melyek egymagukban senkit sem boldogíthatnak; melyek egy tartalmas, boldog életet kényelmesebbé tehetnék, de egymaguk az életet sem tartalommal, sem boldogsággal eltölteni nem tudják.

Belső érték, az életerő szaporodása s a boldogulás legközelebbi eszközei nélkül a természet meghódított erői, a fény, a gőz, a villamosság, az élettan, a kémia, a kór és gyógytan semmit sem érnek.

„*Összeszorul az ember szíve* — mondja Michelet, a híres francia történetíró — *annak láttára, hogy korunkban minden haladásnak indult, csak az erkölcsi erő nem szaporodott!*” (Histoire de France III. 622.)

Találón mondja Förster is, a világhírű német pedagógus: „Büszkék vagyunk korunkra, melynek távirója és távbeszélője, vasutai és gyorsgőzösei ezernyi-ezer új kapcsolatot fűzték egymáshoz az emberiséget, holott mindez valójában csak még mélyebbre szakította szét az úrt az emberek között; hiszen lázas sietségű életünk egyre kevés ebbé idét és nyugalmat hagy arra, hogy önmagunkról és embertársainkról gondolkozzunk; s ennek következtében egyre rövidlátóbbakká, egyre ingerlékenyebbekké leszünk egymással szemben . . . Felfedezzük az északi sarkot s behatolunk a legsötétebb földrészek járatlan rengetegeibe; új-nemű fénysugaraink keresztülvilágítanak egész csontrendszerünkön; messzelátóink s nagyítóink naponkint új vilá-

gokat tárnak fel szemeink előtt és mégis — *e sokféle fel-fedezés nagyszerű korszakában bensőleg sok tekintetben csak szegényebbekké lettünk! . . .*” (Jugendlehre 1. s. k.)

Talán nem felesleges felhívni a figyelmet az erkölcsi élet nihilizmusának egyre jobban felszínre törő tüneteire, a divat erkölcsi kisiklásaira, a családi élet bomlására, a válások szaporodására, a férfiak, nők, asszonyok és leányok, az ifjúság erkölcsi útvesztőire, az életuntság kórképének ijesztő szaporodására, a munkanélküliek nélkülöző, kenyérért és munkáért ordító tömegére, a társadalmi osztályharcok, villongások orgáira, a népzüllés tüneteire. Az elnéptelenedésnek egyre süllyedő, a bűnügyi életnek egyre emelkedő grafikonjára, az ipari s kereskedelmi életnek tisztességtelenségeire; utalhatnék a nyilvánosságra jutott botrányokra, raffinaít csalásokra, sikkasztásokra, tömeges arzénes férjgyilkosságokra, borzalmas kegyetlen gyilkosságokra, mint olyan tünetekre, amelyek mind azt bizonyítják, hogy *napjainkban hiányzik az igazi kultúra — a lélek kultúrája!*

Amikor a modern kultúrát a kellő értékében akarom megvilágítani, elég arra a körülményre felhívnom a figyelmet, hogy a modern kultúra a közel múltban megtudta tenni, hogy bámulatos technikájú, tökéletes szerkezetű, messzehordó nehéz ágyukkal, ismétlő s gépfegyverekkel, mérges gázokkal, tankokkal képes volt az emberek száz ezreit percek alatt elpusztítani, levegőbe röpíteni, virágzó városokat eltüntetni a föld színéről. Nem akarom a modern kultúra értékét azzal bizonyítani, hogy kínos emlékeinkbe tetemrehívásul megidézzem, hogy éveken át kellett hallgatnunk a sebesültek kétségbeesett jajkiáltásait, halálhörgését; szívettpő jeleneteket kellett átélnünk, özvegyek, árvák szívbemarkoló zokogását kellett hallanunk. *A modern lélek nélküli álkultúra, a halál, a gyilkosság katedrójáról illusztrálta önmaga valódi értékét.*

Talán felesleges visszaemlékeznünk a forradalom, a kommunizmus rémnapjaira s az ezt követő idők összevisszaságaira, az elvesztett háború borzalmas, tragikus következményeire, a megszállás gyötrelmeire, *a Trianon* országunkat feldaraboló borzalmára, — mindezek szomorúan meggyőző érvei a lelki kultúra teljes hiányának.

Mit ér ha tudom, hogy az atom nem a legvégső része az anyagnak, hanem elektronjai is vannak, — ha mindezek nem tudják lelkelem békéjét, harmóniáját megadni?

Mit ér a modern kémia, fizika, asztronómia, geológia, technika s minden pozitív tudomány külön-külön és együttvéve, ha létem kínzó problémáira nem tudják a kielégítő megoldást nyújtani!

Mit ér, ha a legmagasabb kurzuson lévő értékpapírajaim vannak, de lelkem békéje s boldogsága igen alacsony kurzuson van! Mit ér, ha vagyonomat biztos értékű valutákba, nagy jövedelmet biztosító vállalkozásokba, ingatlanokba, ékszerekbe, örök értékű művészi alkotásokba fektettem, de egyéni életem értéktelen, mert boldogtalan, elkeseredett életunt vagyok!

Mit ér, ha fejedelmileg berendezett birtokom, lakásom, nagy vagyonom van, mely minden kényelmet s szórakozást biztosít nekem, ha címem, rangom, előkelő állásom van, ha elismert tudós, ünnepezt művész, beérkezett író, költő, ha irigyelt töképezés vagyok, de a lelkemben örökös jaj, panasz, elégedetlenség, békétlenség, boldogtalanság vert állandó tanyát!

Tegyük fel a nagy kérdést, *elért-e mindent a XX-ik század kultúrája? Megfejtette-e a lét problémáit?* Vájjon a modern kultúra megoldotta-e a lelki fájdalom, a lelki szenvedés problémáját? Vájjon a boldogság, a lelki béke kémiáját és fizikáját felfedezte-e? Megtalálta-e a modern kultúra azon matematikai képletet, mellyel a nagy X-et, — a lélek békéjét, megelégedettségét, boldogságát ki lehet keresni és pontosan megoldani?

A modern kultúrának mindezen szempontokból nincs értéke mert ez az anyagnak csak egyoldalúan fejlesztett kultúrája, amely egyoldalúság az úgynevezett materiális, anyagelvű világnézetben jut kifejezésre. Azon szomorú igazságot is leszögezhetjük, hogy a modern kultúra, a modern embernek, ki ezt megteremtette, létbehívta, fejleszti s aki erre indokolatlanul gögösen büszke — *nem barátja — hanem ellensége!*

Minden technikai felfedezés s alkotás egy sereg ember kezéből veszi el a mindennapi kenyeret, minden technikai remekmű dicsőítéséből bántóan kihallatszik a kenyér nélkül maradottak keserves zokogása! Minden technikai felfedezést — az emberi elme azonnal beállít a háború gyilkos szerszámai közé!

Ez a léleknélküli álkultúra okozza, hogy a kétségbeesettek, az életuntak, az öngyilkosok száma napról-napra

szaporodik, ez az álkultúra okozza, hogy mindjobban kivész az egyének lelkéből a lelki béke, a nyugalom, a harmónia aranyos napsugara, — azért van annyi gyűlölködés, békétlenség, szeretetlenség, bizonytalanság, reménytelenség, blazírt életuntság az egyének lelkében.

Béke, béke hiányzik lelkeinkből, ezután sír zokog a lelkünk, ezért nyom minket az élet terhe, ezért nem tud minket gyönyörködtetni a tudomány, művészet s költészet; az emberi lélek mélységeiből kitör a hangos jajkiáltás a béke után, nem a trianoni, hanem az igazi béke után, amely örömmel, békével, harmóniával, napsugárral tud betölteni mindenkit.

Mi mindannyian, szegények-gazdagok, tudósok s tudatlanok, öregek és ifjak, egészségesek s betegek, férfiak, nők egy új kultúra, a lélek kultúrája után vágyakozunk; a lélek kultúrája után, amely visszaad mindannyiunkat önmagunknak, amely megtudja velünk értetni az élet célját, rá tud világítani békétlenségünk okaira, megtudja adni lelki s testi sebeink biztos gyógyyszerét!

Mi egy új kultúra után vágyakozunk, amelynek gyönyörűbb a dallama, mint a halálhörgés, mint az ágyúk bömbölése, a gépfegyverek ropogása, szebb mint a modern vasúti mozdonyok s gépek kattogása, a repülőgépek berregése, a rohanó autók túlkölése, a telefon s távírógépek csillingelése, a rádió minden előadása, tökéletesebb, mint az összes művészetek alkotása, a költészet minden remeke!

Ez az új kultúra — a lélek kultúrája!

Ennek ellenségeire óhajtom felhívni a figyelmet könyvem következő fejezeteiben, rá akarok mutatni, hogy a lélek kultúrájának hiánya az oka az öngyilkosságoknak, az elkeseredettek, az életuntak békétlenségének.

Fel akarom hívni a figyelmet, hogy boldogságunk kék madara a mi saját lelkünkben van elrejtve, azt magunknak kell felfedeznünk, hogy békés, nyugodt, örvendő, harmonikus lelkű, egészséges testű kultúremberek lehessünk s így diadalmasan, határozottan, biztosan tudjuk megoldani létünk minden problémáját!

A NYOMOR.

Ha szép fővárosunk forgalmas út-

vonalainak egyikén kutató szemmel vizsgáljuk az előttünk lezajló mozgalmas, lüktető képet, — érdekes, színes, változatos világba nyerhetünk bepillantást.

Gyönyörű paloták sorakoznak egymás mellett, mind-egyik egy külön kis város. A fényesen kivilágított üzleti kirakatok árui csábítóan hívogatják a vevőket. A világvárosi útvonalakon a technika remekei; a legújabb típusú gyönyörű személyautók egymást merészen előzve robognak — modern autóbuszok, teherszállító gépkocsik, fűrgő motor-kerékpárok, zsúfolt, csillingelő villamosok, elvértve egy-egy lófogatú kocsik. A villamos transzparenszek, világító hirdetés-oszlopok — egymást felülmúlva dicsérik a különböző cégek árúinak kitűnőségeit, — a villamos-újság gyorsan tovasikoló világító betűi közlik a legfrissebb bel- s külföldi híreket, hirdetve a legújabb beszélő filmattrakciókat s színdarabokat.

A körutak nyüzsgő emberáradata kaleidoszkopszerűen vonultatja el szemeink előtt az élet váltakozó sokféleségét. Siető s kényelmesen sétáló férfiak s nők, gyermekek — fiatalok — öregek. A gyorsan tovasikló villanyvilágításos autókban a szerencse fiai —a járdákon szegény — gazdag, úr s szolga, nehéz munkából övéihez hazasiető munkás — az élvezetek s kalandok után leleselkedő világfi; elegáns divathölgy célzatosan kiillatosítva lesi az elismerő tekinteteket, — szegényesen öltözött proletárnő irigykedve, vágyakozva, reménytelenül nézi a minden széppel-jóval hivalkodó kirakatokat. Nagyműveltségű kultúrember, — analfabéta, munkanélküli napszámos. Egészséges, beteg, gazdag polgár — nincstelen proletár, munkaadó s alkalmazott,

tanító s tanuló, boldog s boldogtalan, hívó s hitetlen, szép, rút; *a mozgalmas, változatos, színes élet!*

Ha elnézem e nyüzsgő sokaságot, önkéntelenül is arra gondolok, hogy mily csalóka a kép, ami az emberek arcáról leolvasható. Úgy gondolná a szemlélő, hogy itt talán minden ember a *boldogság* birodalmának békés polgára. A pazar berendezésű kávéházak embersokasága, a színházak, hangversenytermek, táncteremek, mulatók estélyi-ruhás közönsége, — a korzó vidám, mosolygó, gondtalanak látszó, változatos, lüktető képe — diadalmasan, fölényesen, pajzánul kacag, ha a *Nyomor* tépett, koldus ruhás, gyűrött, ráncosképű, betegtestű képviselőjét keressük. Mindenhol vidámság, derű, mosoly, szépség, elegancia köszönti a szemlélőt. A sziporkázó szellemű angol író, *Wilde Oszkár* a hiúság vásárának nevezte az emberi élet e hullámzó forgatagát.

Ha levesszük szemeinkről a látszat homályos szemüvegét, — csodálatos metamorfózis zajlik le szemeink előtt! Eltűnik a gondtalan elegancia, lehámlik a festék, a rúzs, a fénylő, mosolygó szemek elborulnak, a délceg testtartás meggörnyed, elhallgat minden zene, elcsöndesül minden világvárosi zaj; az ijesztő, nyomasztó csendben megérezzük, meglátjuk a *valóság* rideg képét!

Minden ember egészen más, mint aminek mutatja magát! Ami az arcukról leolvasható, az csak csalfa mása a belső világuknak. *Minden egyént szemmel nem látható fonalak hálóznak körül; az élet, a sors fonalai!* A múlt kellemes s kellemetlen emlékei, a nevelés, a végzett tanulmányok, a szerzett tapasztalatok nyomai, a rokonság, a verség, a családi kötelékek, a barátság szálai, anyagi s lelki gondok, megvalósult s elhervadt tervek, vágyak, illúziók, nemes s alantas szenvedélyek, szegénység, jólét, nyilvánvaló s lappangó betegség, szeretet s gyűlölet, öröm — bánat; a múlt s a jelen tévedései, hibái, bűnei s mindezek következményei, a jövő homályos, ködbeburkolt kontúrjai, mindmind követnek minden egyént, minden útján!

Minden ember titkolja való énjét s a látszat csalóka színes palástját veti a csupasz valóság rideg vállaira. Ezért van sokaknak szüksége a csillogó toillettek s jól szabott öltönyök eleganciájára, a divat hóbortjaira, a parfümök bódító illatára, a festék, a púder, a rúzs varázsára, a jó-modor patinájára, az érzékcsiklandozó, vérpezsdítő, modern

zene ütemeire, az afrikai sötét erdők világából exportált groteszk-táncok figuráira, a mámor, a kéj orgiáira, a színdarabok, regények, filmek dekadenciáira: *mind-mind a rideg valóság előli rendezetlen, észvesztő menekülés!*

Ha szemeinket eltereljük a látszat délibáb képéről, elrémülve kell belátnunk, hogy a XX-ik század jelen éveinek történelmi katedróján a *Nyomor* borzalmas ábrázatú tanítómestere, édes hazánknak, *Csonka-Magyarországnak* tartja a legnehezebb tantárgyakból nehezen érthető előadásait.

Mióta a lélek nélküli ál-kultúra előidézte a háború gyilkos szellemét, azóta állandó tanítómesterünk a *Nyomor!* Emlékezzünk a nélkülözések, az aggodalmak, a könnyek, a fájdalmak, a megpróbáltatások borzasztó éveire, mikor reánk kényszerült a gyász szomorú egyenruhája; emlékezzünk a menekülés borzasztó élményeire, az özvegyek, árvák szívtettépő zokogására, az elvesztett gyermeküket sirató kétségbeesett szülők könnyes szemeire, a jeltelen sírok tömkelegére, a gyöngéző nők s gyermekek robott-munkájára, gondoljunk vissza az elvesztett háború leírhatatlan borzalmaira, a megszállás gyötrelmes napjaira, a waggon-lakások nyílt nyomortanyáira; idézzük emlékezetünkbe a forradalom s a kommunizmus rémnapjait s az ezt követő idők össze-visszaságait; — ha mindezt emlékünkebe idéztük, akkor meg kell értenünk, hogy hazánk jelenének történelmi katedróján a *Nyomor* az állandó tanító!

A napilapok hasábos cikkei, a napihírek sorai, nap nap után névszerint elősorolják azon szerencsétlen embertársainkat, akiknek e szigorú s kegyetlen tanító *külön órát* adott. Nincs tekintettel előkelő származásra, nemes ősköre, tudományos, művészi képzettségre, a *Fortuna* sok éves barátságára, testi szépségre, előkelő összeköttetésekre; *egész ország — vagy magányos egyén egyformán tanítványa!* Tanítására országok, birodalmak, trónok, tradíciók, alkotmányok omlottak össze.

Mikor a *Nyomor* elküldi tanársegédeit tanítványaihoz, akkor az újságok hasábos cikkeiben számolnak be, hogy Európaszerte növekszik a munkanélküliség, közbeszéd tárgya, hogy a megélhetési lehetőség mindjobban nehezebbé válik s egyre bizonytalanabbá lesz a jövő. *Édes hazánk sajnos a Nyomor tanköteles gyermekévé vált.* B lista, pénzdevalváció, lakásínség, munkanélküliség, tömeglakás, drágaság,

pártviszály, felekezeti villongás — a veszített háború — *Trianon* minden réme egyszerre ütött állandó tanyát hazánkban! *A nyomor, a nélkülözés, a bizonytalanság, a reménytelenség, kétségbeesés, életuntság* állandó követek agyongyötört hazánkban!

Nem akarom ecsetelni a tömeglakások leírhatatlan nyomorát, nem céloz felhívni a figyelmet a munkanélküliek kétségbeeső tömegére, az éhezők, a nincstelének zokogására, a tuberkulózis ijesztő terjedésére, a kórházak hiányos felszerelésére, a zálogházak túlsúlyosságaira, a vagyomentő-vasár szomorú látványára, ahol művelt középosztályunk reménytelenül búcsúzik utolsó értéktárgyaitól; nem óhajtok rávilágítani a lateinerek szemérmes kopottságára, nélkülözéseire s jövője kilátástalanságára. Nem akarok fényt vetíteni a börtönök homályos celláiba, az elme- és ideggyógyintézetek kórtermeibe, a tömegkonyhák és szállások, szegény- s menedékházak elégtelenségére. Felesleges megemlítenem a gyermekhalandóság ijesztő méreteit, a családi élet felbomlását, a házassági elválások szaporodását, az egyke borzalmas divatját, a művi magzatgyilkosságok sötét rejtelmeit, ifjúságunk erkölcsi elerőtlenedését, a tudományos, művészi s társadalmi élet igen sokszor felpanaszolt dekadenciáit. Nem idézhetem a napilapok szenzációit; a borzalmas gyilkosságokat, raffinait csalásokat, sikkasztásokat, véres szerelmi drámákat, társadalmi, politikai, felekezeti, egyéni villongásokat, széthúzó ellentéteket!

Itt e helyen csak arra szeretném felhívni a közfigyelmet, hogy amidőn az illúziók világából *névszerint* szólít elő minket a nagy tanítómester — *a Nyomor*, — amikor reánk törnek *a megpróbáltatás, a nélkülözés* nehéz s kétségbeeső órái, amidőn *a rideg valóság* lerántja vállainkról a *látszat* köpenyét — s mi *egyedül* találjuk önmagunkat a bizony^talan, kétségbeeső jövő csupaszfalú előcsarnokában, — *akkor reá vagyunk kényszerítve, hogy megismerjük önmagunk valódi értékét!* Itt egy láthatatlan karmester intésére azonnal elhallgat az illúziók, önámítások fülbemászó zenéje, szétfoszlanak az álmok színes képei, kialszik a modern technikai kultúra villanyreflektora, az ál-kultúra mesevilága, kiürül a tudomány kincsestára, a művészet tündérvilága s mi *egyedül* — jóbarátoktól elhagyatva — találjuk önmagunkat nyomasztá, súlyos problémáinkkal. Amikor így mindenkítől elhagyatva, az illúzióinktól, reményeinktől megfosztva

— ott állunk a szigorú tanítómester előtt — akkor lesz nyilvánvaló *műveltségünk, lelki kultúránk, önmagunk* valódi értéke!

Életvédelmi munkámban igen sokszor voltam jelen e nagyjelentőségű szigorlatokon. *Itt kell levizsgáznunk az igazi kultúrából!* Jaj annak, akit csak az álkultúra gyenge, felületes vértete borított! Az ily vizsgázó rendszerint a *Törvénytársasági Bonctani Intézet* hideg márvány-asztalán fejezte be földi tanulmányait s a napilapok közölték nevét az öngyilkosok listájában, könnyeket, fájdalmat fakasztva hozzátartozói lelkében.

Nem tudok megrázóbb látványt elképzelni, mint az anyagi s lelki nyomor koldusruhájába kényszerült modern kultúrember!

A rongyos ruhából is kicsillan a szerzett műveltség és tudás, — útlevelében talán egy jól s biztatón indult karrier, melyet kettéroppantott a válságos gazdasági s társadalmi helyzet; ami vagyona volt felemésztette *a létért való küzdelem*, családi tradícióktól megszentelt értéktárgyait elnyelte *a zálogház*, — kiapadt minden *hitel*, kenyérkereseti lehetőségét, állását *leépítették*, B-istára tették, bárhová fordul tiszteséges megélhetési lehetőségért, a legtöbb helyen zárt ajtókra talál vagy a legjobb esetben udvarias elutasításra. Ilyenkor *a jóbarátok eltűnnek*, mert még a XX-ik században sem avult el a római közmondás, amely szerint csak *addig vannak jóbarátaink, amíg a szerencse kedvez nekünk!* A bürokratikus társadalmi jótékonyági intézmények segítése igen gyorsan kimerül. Otthon kenyeret kér a család s nincs mit szeljen nekik; leveleit már fel sem bontja, mert jól tudja, hogy *hitelezői a pénzüket követelik*, a háziúr a ki nem fizetett lakbért sürgeti s kilakoltatással fenyegetőzik, a végrehajtók is belátják, hogy *már nincs mit végrehajtanjuk*. Mindennap megkísérli, hogy munkát kaphasson, kenyeret kereshessen. A napilapok hirdetés rovatait állandóan lázas izgalommal kutatja át, hátha akad valami munkakínálat. Minden hirdetésre sorba kell állnia, hogy megtudja, hogy reá nincs már szükség. Sajnos mindennap reménytelenül, üres kézzel kell hazatérnie; a remény leghalaványabb sugara is elsötétül, — nincs éjjele, nincs nappala, nincs nyugalma nincs semmi-semmi lehetősége. *Az ily szerencsétlen emberek, nem akarnak meghalni; élni, dolgozni akarnak, de élniakarásukat kegyetlenül megfojtja a nyomor!* Látniok

kell, hogy más emberek kivilágított autókban száguldanak s ők *éhes gyomorral lélegzik be a vendéglőkből kiáradó étel-illatot*, a csemege-üzletek étvágygerjesztő kirakatait csak a szemekkel falják fel, lerongyolt ruhájukban megszegyenülten kerülnek ki jól öltözött ismerőseiket. Az ily szerencsétlen egyének igen hamar *a bűn sikamlós lejtőjére tévednek, de semmi esetre nem érnek rá életuntak lenni; mindjárt az öngyilkosságot választják gyökeres megoldásul!*

A teljes nélkülözésig kifejlődött nyomor — sajnos — minden bölcsekedést megfojt. Akinek nincs mit ennie, akinek az utca a lakása, akinek a közeljövőjét illetőleg semmi kilátása nincs s mindennap látnia kell, hogyan sorvad, pusztul a családja, — azt szavakkal, elmélgésekkel, bölcsekedésekkel nehéz megvigasztalni!

A rendőrséghez igen gyakran fordulnak szerencsétlen sorsüldözött férfiak, nők, akik nem akarnak a bűn útjára lépni s azért a rendőrségtől kérnek végső kétségbeesésükben tanácsot, útbaigazítást, pártfogást, védelmet. Sajnos *sem a törvénykönyv paragrafusai, sem a rendőri joggyakorlat, sem a modern kultúra társadalmi vívmányai nem adnak útbaigazítást, hogy mit kell tenni akkor, ha egy értékes egyén a nyomortól való megmentéséről van szó, aki a társadalom igen hasznos tagja lehetne!*

Ha *bűnt* követett volna el, akkor a társadalom, a törvény gondoskodna róla, hogy legyen alkalma a megjavulásra s így a társadalomnak hasznos tagja lehessen. Ha pedig tisztességes, becsületes ember, aki egészséges s telve van munkakedvvel s a családját akarja tisztességes munkája révén a haza derék polgáraivá felnevelni — csak önhibáján kívül nem tud becsületes munkához jutni s így nem tudja gyermekeinek a kenyeret biztosítani — *az ily emberekkel senki nem törődik, az ily egyéneket veszni, pusztulni hagyják!*

A gonosztevők, a gyilkosok, a betörők, a tolvajok, a sikkasztók, a társadalom kártékony tagjai aránylag kényelmes s minden egészségi követelményeknek megfelelő börtönökben elmélkedhetnek a megjavulásról; de a becsületes, tisztességes, életerős, családos emberek, kik önhibájukon kívül kerültek az anyagi nélkülözés, a nyomor örvényébe, azoknak a társadalom, a hatóságok teljes közönye miatt — ha nem tévednek a bűn útjára — majdnem *csakis az öngyilkosság kínálkozik egyetlen megoldásul!*

Sokszor megtörtént, hogy többgyermekes családapák jöttek hozzánk, kik megtörtén, kétségbeesetten könyörögtek emberi irgalomért; elmondották, hogy a legalázóbb munkát is elvállalnák — s mégsem kapnak semmi munka lehetőséget, mindenük a zálogban van, minden felesleges bútort eladták, ami még a legszükségesebbeken kívül megmaradt eltűzelik, hogy a dermesztő hidegben meg ne fagyjanak; a háziúr jogerősen kilakoltatja őket az utcára, nincs egy falat kenyér otthon, minden hitel kiapadt — sírva, zokogva kérték, hogy meentsük meg őket, mert élni akarnak! *Mi itt a teendő, mit és hogyan lehet ily esetekben segíteni?* A bürokrata gondolkozású hivatalnok-ember azt mondja: *menjenek a gyermekek a Menhelybe, a Gyermekvédő Ligába.* Az édesanyjának bárhogyan is fáj s vérzik a szíve, de talán odaadja a gyermekeit. Mi lesz az apával, mi lesz az anyával? *Menjenek a kerületi elüljáróságra s gyorssegélyt kapnak* — szól a jóakarató tanács- A kerületi elüljáróságon lenyomozzák — ez hosszabb-rövidebb ideig tart — s azután legjobb esetben *tíz pengő gyorssegélyt kap egyszersmindenkorra!* Esetleg még egy-két hétre szóló ingyen ebédre jogosító utalványt. Nagyobb s hathatósabb segítséget nem kaphat, mert másokat is- kell segíteni. De *ezzel még nincs megoldva a probléma:* a tíz pengő igen hamar elfogy, a két-heti ebéd igen gyorsan véget ér. Mi lesz azután, ha nem kap munkát, nem jut kenyérkeresethez? *Erre a kérdésre igen nehéz válaszolni!*

Koiss Géza miniszteri tanácsos, a budapesti Hatósági Munkaközvetítő Hivatal igazgatója azt írja, hogy *csak Budapesten körülbelül harmincezer egyén van munka nélkül!*)* Ez nem harmincezer egyént jelent, hanem talán százezer embert, aki *minden nélkül* áll a nagy világban: százezer emberen a mai társadalmi s jótékonyossági intézmények képtelenek segíteni! Egyének, családok eltartására semmiféle intézmény nem vállalkozhatik. Az igazságnak megfelelően meg kell állapítani, hogy vannak Budapesten hatósági menházak, ahol szegény emberek este 7 órától reggel héteg *húsz fillérért* éjjeli szállást kaphatnak s *pár fillérért* napi ételmezést: de azt is meg kell állapítanunk, hogy olyan ember számára, akinek már nincs mit eladnia, egy fillért

*) Koiss Géza. A kereset és megélhetés javítása. *Nyitott könyv.* 304. oldal.

sem keres, pártoló rokonai, barátai vagy szomszédai nincsenek — az ilyen embernek napi *húsz-harminc fillér krózsusi vagyont jelent!* Koldulni sem szabad, mert az engedély nélküli koldulás kihágást képez. Mit tegyen az ilyen szerencsétlen ember; ha lopni, betörni nem akar vagy nem tud? Bizony nem sok választéka van a problémája megoldására!

A m. kir. Belügyminisztérium nemes szándéktól vezérelve mintaszerűen megszervezte a *dunai életvédelmet*. Aki bármely ok folytán a Dunába ugrást választja végső megoldásul, — azt a kitűnő és éber életmentők kimentik a megfulladás, az elmerülés veszélyéből. Sőt a kormányunk annyira értékeli az emberi életet, hogy 277,242/925. számú belügyminiszteri rendelet alapján az életmentő 20 pengő jutalmat kap, mert egy emberéletet mentett meg a hazának. Sajnos *azt nem kérdezhetik meg, hogy a kimentett életunt miért akart meghalni;* ha nyomor, nélkülözés volt az oka ezen az életmentők nem tudnak segíteni, a 20 pengő életmentési jutalmat sem adhatják oda a nyomorgó életuntnak, mert ők is szegény emberek. Viszont a nyomorgó életunt nem tudja értékélni a nemes intenciót, mert úgy gondolja, hogy ezzel nem tudja házbérét kifizetni, éhezését kielégíteni s azt mondják, hogy *akkor vannak igazán bent a vízben, ha kihúzzák őket a vízből — s a legtöbb aznap vagy másnap felakasztja magát vagy az öngyilkosság egy biztosabb módját választja, hogy meg ne menthessék!*

Több esetre emlékszem, hogy úgy hozzám, mint *dr. Risztits Lázár* rendőrtanácsoshoz az öngyilkossági ügyek köztismert előadójához oly elkeseredett éhező, a nyomorral vergődő életuntak jöttek, akik arra kértek minket, hogy tegyük lehetővé, hogy *minden vétség vagy bűncselekmény nélkül fogházba kerülhessenek*, hogy ott legalább emberhez méltó ellátásban részesüljenek, mert minden igyekezetük s jószándékok mellett nem tudtak munkához jutni. Sajnos e kívánságukat nem lehetett teljesíteni, mert az ily kérés teljesítéséhez *nincs jogi lehetőség.*

Élénken emlékszem egy 35 éves, kereskedelmi érettségít tett, volt bankhivatalnok esetére. A bankban „B”-listára került: ami megtakarított pénze s végkielégítése volt állás hiányában felélte. Amit lehetett zálogba tett; végül már nagyon kevés maradt, elmondhatta a görög bölccsel: *„Mindenemet magammal hordom!”* A Népszálló lakója lett

— onnan is kikerült, mert nem tudta megfizetni a napi húsz fillért. Teljesen lerongyolódott: így már a legalantasabb munkára sem vállalkozhatott, mert egyáltalában nem volt bizalomkeltő rongyos ruhájában, — sőt már az utcára sem mehetett, mert már a ruházata kiabáló hiányosságai miatt kimerítette a szemérem elleni kihágás tényálladékát. A *Gellérthegy* egyik odújában húzta meg magát s ottani perecárusok s koldusok száralomból adtak neki egy-egy perecet vagy egy karéj kenyeret. Még abban sem volt szerencséje, hogy egy rendőri razzia felfedezte volna. Nem bírta sokáig e szörnyű életmódot: újra ember, tisztába öltözött ember akart lenni, ki rendes körülmények között élhet. Egy kora hajnalban elhatározta, hogy *minden áron megszerzi ennek lehetőségét*. A kora reggeli órákban lejött a *Vérmezőre*; ott látott lovagolni egy úrihölgyet. Elgondolta, hogy ő a lovagló hölgy közelébe fog férközni, ha az leszáll a lováról — a nála levő fábottal egy nagyot üt a hölgyre — az szegény nő nem lehet; mindenki ajándékokkal fogja elhalmozni, nagy baj nem fogja a hölgyet érni — ő pedig egy pár hónapot fog kapni az igazságszolgáltatástól — s így emberhez méltó lakása, ellátása lesz. Gyorsan megvalósította elhatározását: *a lovagló hölgy egy dúsgazdag grófnő volt — ő pedig hat hónapi elzárást kapott*. Végre megfürödhetett, ágyba feketett, tiszta ruhát kapott, emberek közé jutott: minden álma vágyakozása, reménye teljesült!

Sokan, igen sokan voltak és vannak, akiket a nyomor minden emberi érzésükből kiforgatott, akik elvakultságukban nem *öngyilkosok* — hanem talán *gyilkosok, gonosztevők, rablók, betörők* lesznek. Nem mindenki volt ezek között *munkakerülő*, hanem igen sokakat *minden jó szándékuk mellett elkerült a munka, a becsületes kenyérszerzés lehetősége!* Az éhség, a nélkülözés, a reménytelen kilátástalanság, a társadalom rideg közönye a legrosszabb tanácsadó!

Igen sokszor tapasztalhattuk, hogy intelligens, tanult, nem ritkán *diplomás emberek* zokogva kértek minket, hogy *bárhol, bárkinek egész nap bármely súlyos munkát elvégezzek, csak élelmet s szállóhelyet kapjanak!*

Az is számtalanszor megtörtént, hogy nagyműveltségű emberek jöttek hozzánk, akik okmányokkal igazolták egyetemi végzettségüket s a hosszú hónapokon át való munkanélküliség miatt teljesen lerongyolódva *napszámos* munka

után könyörögtek. Aki egyetemi, tudori fokozattal villamos kalauz lehetett — az már *béérkezett embernek* számított.

A megtörtént esetek váltakozó sokféleségét tudnám elsorolni, amikor egy-egy szerencsétlen embertársunk érdekében — kiknek állításaik igaz voltáról a legalaposabban meggyőződhattünk — az illetékes hatóságokhoz s közegekhez fordultunk, — de sajnos *a legteljesebb közönyre* találtunk. Nem volt indok, hogy valaki napokig nem evett, az utcán van a lakása, gyermekei az éhségtől megbetegedtek, felesége az utolsó óráit éli — *mindez nem volt elégséges indok* — a szerencsétlen embernek öngyilkosnak kellett lennie!

Egy alkalommal öt gyermekes özvegyasszonyt állított a rendőr *Risztiás dr.* rendőrtanácsos elé: a szerencsétlen özvegy nem tudta a városi házban levő, egy konyhából álló „lakását” fizetni s napokig nem tudott gyermekeinek enni adni s ezért öt gyermekével együtt a Dunába akarta ölni magát — de az éber életmentők *kimentették*. A kimentése után mindent elkövettünk *a megmentése* érdekében. Sajnos mindenhol *teljes közönyre* találtunk. Az illetékes tényezők előtt nem volt érték az öt gyermek, nem volt segítősi ok az anya munkanélkülisége, nem volt probléma, hogy mi lesz a télvíz idején az utcára került családdal. *Vádolni senkit nem lehet:* bizonyára az illetékesek ankétokkal voltak elfoglalva, ahol részletesen megbeszélték, hogyan kell az életvédelmet megszervezni; az sem lehetetlen, az egyke elleni harc módozatait kellett megtárgyalni. Mindenesetre *az özvegynek nem volt türelme várni* — s időnek előtte a Dunának ment. Mi bennünk sem volt türelem; a sajtót vettük igénybe — akkor még a Belügyminisztérium nem tiltotta az életuntak érdekeire való hivatkozással az ily irányú sajtóközleményeket; a lapok megírták a szerencsétlen család tragédiáját. A jószívű emberek — még vannak ilyenek is! — tömegesen siettek az árvák megmentésére. *A kis család sorsa sikeresen megoldódott.*

Talán egészen felesleges példákat felsorakoztatni, hogy a válságos társadalmi, illetőleg gazdasági helyzet mily sok embert tett teljesen tönkre: nagy s megbízható cégek, gyárak tönkrementek nagy vállalatok leépítettek, a kereskedelmi s ipari élet a legszélsőbb válságba sodródott s ennek következtében ijesztően szaporodik a munka s kereseti lehetőség nélküliek száma. Igen sok ember lett ennek

következtében önmaga gyilkosa. Sokan nem tudták kezükbe venni a koldusbotot s önként vetettek véget életüknek!

A mai gazdasági viszonyok között mindenkire ránehezedik az élet terhe; mindannyian nagyon nehéz körülmények között élünk. Mindnyájunktól megköveteli az élet, hogy a legkisebb mértékig szállítsuk le igényeinket, kívánóságainkat, szükségleteinket, teljes képességeinkkel, minden erőnkkel dolgozzunk a legkisebb fizetésért. Igen sok műveit, tanult embert egészen más pályára sodortak a körülmények, mint amilyenre készült, amire tehetsége, képességei alkalmassá tették; *az iskolai végzettség a mi napjainkban nincs arányban a betöltött hivatással.*

Itt e helyen nem hagyhatom megemlítés nélkül, hogy igen sok modern kultúremler, azért került a teljes anyagi válságba s így az öngyilkosság örvényébe, mert hiányzott a *lelki kultúrája*. A lelki kultúra nélküli büszke, gögös ember nem tud a nélkülözés napjaiban megalázkodni, nem képes belátni, hogy a *tisztességes munka* bármi legyen is az *nem szégyen*; szégyen a bűn s gyávaság az öngyilkosság!

A gögös ember nem tud megalázkodni, nem képes belátni, hogy *az igaz műveltség a lélek műveltsége*, mely feltétlenül tud alkalmazkodni a legnehezebb életkörülményekhez!

Sokszor volt alkalmam tapasztalni, hogy egy-egy iskolázott ember, midőn végső kétségbeejtő nyomorában a rendőrséghez fordult segítségért s néha összeköttetéseink révén tisztességes megélhetést biztosító állást tudtunk szereznii — akkor sértődötten visszautasították, mert amint ők mondták — a szerzett állás *nem volt műveltségükhöz méltó!* Ez az *igazi lelki nyomor*; ez maga után vonja a legkétségbeejtőbb anyagi nyomort, amin semmiféle hatóság s jótékonyági intézmények nem tudnak segíteni. Ezeket nem lehet megmenteni; *ezek önmaguk száműzöttjei*. A jobbik esetben *a halál önkéntes jegyesei*, de sok esetben *a bűnszövetségesei* lesznek! Ezek az álkultúra lovagjai, szomorú, menthetetlen mártírjai!

Örömmel állapíthatom meg, hogy *a nyomorúság nehéz óráiban sok hősi lelkületű, igazi kultúremlerrel szoríthatam kezét*. Nagy műveltségű emberekre emlékszem vissza, akiket a rettegetett B lista megfosztott biztosnak hitt kenyerüktől. Ezek a legelső kínákozó munkaalkalmat megragadták, nem törődtek az ócsárló előítéletekkel, az oktalan álszemérem-

mel, — két kézzel nyúltak a felkínált tisztességes kenyér után.

Egy nagy műveltségű kultúremler hős példáját kell megemlítenem, akinek 3 diplomája volt, köztük jogtudori diploma. Igen jó állása volt, — *B* listára került; 8 gyermeke volt, megpróbált minden lehetőséget, hogy tudásához, 5 idegen nyelv ismeretéhez viszonyítva el tudjon helyezkedni. *Nem sikerült*. Nem lett öngyilkos, mert jól tudta, hogy ezzel a családjá sorsa nem lesz megoldva; egy ismerőse egyik gyárba *napszamosnak* ajánlotta be. Ez a nagy műveltségű férfi, akinek nevét sokan ismerték irodalmi és társadalmi működéseiből, örömmel vállalta a napszamosi munkát, mert lelki műveltsége világa mellett be tudta látni, hogy *nem az állás ad tekintélyt az egyénnek, hanem az egyén vet fényt a betöltött állásra!* Ennek a férfúinak a lelkében minden cselekedetének irányítúje az Isten felé mutatott, nagyon jól tudta, hogy nem ez élet a végcél, hanem ez a megpróbáltatások iskolája; *ez igazi lelki-kultúr ember volt!* Ezt nem tudja a műveletlen lelkű tanult ember megtenni — az rövidesen megfutamodik a megpróbáltatások elől s beleszédül az öngyilkosság örvényébe! Ez bizonyítja a legjobban, hogy *a kultúra lelke — a lélek kultúrája!*

Egy „B” listás középiskolai tanárral is foglalkoztam, aki családos ember volt. Mindent megpróbált, hogy elhelyezkedhessen — sehol nem tudott alkalmazást találni. Végre kapott állást; egy nagy autógázásban — *kocsimosó lett*. Ha ez iparos embernél történik meg, az még valahogy bele tud törödni, de egy egyetemet végzett tanár — ehhez már *igazi műveltségre* van szükség. Akit csak a kultúra zománca borít, az erre képtelen! Az menthetetlen öngyilkos lesz. Pedig senki sem tudja, hogy minden megalázás ellenére, mit tartogat számára az élet! Ez a „kocsimosó” tanár *türelmes volt*; ma egy nagy kereskedelmi vállalat *igazgatója* most már saját autója van. *Az életben mindenhez türelemre van szükség*; túrni kell magunkat, túrni kell másokat, túrni kell sorsunkat, *A türelem a legnagyobb kultúrfőlény!*

Hat év előtt egy orosz festőművész állított elem a rendőr. Hadifogoly volt nálunk, munkát nem kapott, hazájába nem tudott visszamenni, éhezett, nem volt lakása; elkese-redésében felvágta a csuklóján az ereit, — a nyakát is át

akarta metszeni, de ebben megakadályozták. Megértettem vele, hogy az igazán művelt ember, nem rettenhet vissza semmiféle tisztességes munkától, hanem műveltsége felsőbbrendűségével mérlegeli a helyzetet, — hiszen éppen ez különbözteti meg a műveletlen embertől. A művész pár hét múlva ismét eljött hozzám s örömmel újságolta, hogy „*aszisztens*” lett a szemeteseknél, kinek az a hivatása, hogy kora reggel csendetessel figyelmezteti a viceházmestereket a szemét átadásra. *Ma elismert, beérkezett művész Münchenben; két év előtt találkoztam vele. Nem is ismertem meg; ő szólított meg s mosolyogva emlékeztetett, hogy ő a „nyugalmozott szemetes aszisztens”.*

Nagyon sok ilyen esetem van feljegyezve, de ezeket nem említhetem meg, mert legtöbb ma ismert egyén s így talán tapintatlanság volna esetüket nyilvánosságra hozni.

Egy közismert emberbarát egy alkalommal elvitt engem egy orosz nagyhercegnőhöz, aki a cári családdal volt rokonságban. A *nagyhercegnő* az egyik budapesti közkórház gyermekgyógyászati osztályán lett *segédápolónő*.

Még elképzelni is szédületes pályafutás; *az orosz-cári udvartól — közkórházi segédápolónál állomásig!* Ez az orosz hercegnő — valóban nagy-hercegnő volt; a *lelki kultúra hőse!*

A nyomor elviseléséhez igazi hősi lelkületre van szükség: *e hősi lelkületet egyedül az élő, eleven hit adhatja csak meg.* Hosszú évek tapasztalatai alapján állíthatom, hogy *nincs oly lehetetlen, kétségbeejtő helyzet, nyomor, elkeseredés, nélkülözés amelyből ne volna kivezető út, ne volna megoldás!* Sokszor kell megalázni magunkat, sokszor kell a legborzasztóbb, legkétségbeejtőbb nélkülözést elszenvednünk, de mindig megjön a megoldás! Sokszor van alkalmunk egy-egy megoldódott súlyos helyzet után belátni; *nincs szenvedés, megpróbáltatás, amelynek ránk nézve jó oldala ne volna.* Ahogy *Prohászka Ottokár*, a néhai lánglelkű püspök mondja: „Azért tűnik el néha vigaszunk csillaga, hogy új erények fakadjanak lelkünkben; bánat türelem, alázat, szelídség, Istenhez való ragaszkodás. A nyomor is arra való, amire a hűs völgy; ott fakad az ibolya, a szerencsétlenség is arra való, amire a napos, köves hegyoldal, ott izzik a karmínvörös barátszegfű: ott szűrődik a tüzes bor. Szenvedéyleim s szenvedéseim is tűzláng, benne gyullad ki lelkem érzelme csoda színekben.” (*Elmélkedések; 156. old.*)

Akik végig tudják vergődni az anyagi nyomorúság észvesztő megpróbáltatásait, — mert vannak ilyenek — akik szenvedve, meggyötörve, nyomorogva, éhezve ellen tudnak állani a bűn csábító kísértéseinek, akik minden körülmények között bízni tudnak az isteni gondviselésben — *találkoztam ily hősi lelkű, eleven hitű egyénnel* — akik megvannak győződve, hogy *minden észvesztő megpróbáltatásból, nyomorból, reménytelen kilátástalanságból egészen biztosan van kivezető út* — azok tapasztalataim szerint mindig megtalálták a szenvedéseikből a megoldáshoz vezető kivezető utat, ahol az útjelző táblára az volt kiírva: *„Út a boldogság felé!*

Az ily lelkek — *az igazi hősi lelkek*, az ily egyének *a keresztény tökéletesség, a krisztusi világnézet névtelenül is ragyogó eszményképei!*

Azt is meg kell említenünk, hogy igen sok egyént az önismerete, illetőleg önnevelése hiányai kergetnek a nyomor örvényébe. Igen sok embert kergetett már a fékezetlen ösztöne, szenvedélyei az anyagi válságba. Ezek nyomorúságának s teljes anyagi csődjének nem a társadalmi helyzet, a közgazdasági válság volt az oka, hanem a saját hibáik, szenvedélyeik, pazarlásaik logikus következményei.

Azt sem lehet figyelmen kívül hagynunk, hogy sokan voltak már életuntak s még többen öngyilkosok anyagi nyomor miatt, kiknek nyomora más embernek soha nem álmódott *jólétet, fényes anyagi helyzetet* jelentett volna.

Élénken emlékszem vissza egy életuntra, ki azért akart meghalni, mert *tizenegy* pesti házát elspekulálta a tőzsdén — s csak egy háza maradt, amelynek lakbérjөvedelme nyugodt megélhetést biztosított számára. Nem tudott lemondani főúri szenvedélyeiről, igényeiről s azért *„kétségbeejtő nyomora*” miatt öngyilkosságot kísérelt meg.

Foglalkoztam egy bőrgyárossal, akinek havi nyolc ezer pengő jөvedelme volt, de régebben sokkal több volt. Nem bírta *„nyomorúságát*” elviselni s véget akart vetni az életének.

Igen sokan voltak már öngyilkosok, kiknek tisztességes megélhetést biztosító jөvedelmük volt, de igényeik messze túllépték lehetőségeiket s képzelt nyomoruk miatt megváltak életüktől.

Az kétségtelenül bizonyos, hogy igen sok férfi s nő van, akik *önhibájukon kívül* kerültek a nyomor karmai

közé. Minden vágyuk, hogy tisztességes munkához, megélhetési lehetőséghez juthassanak, minden igényükről lemondottak, majdnem az állati nivóra süllyesztette őket a sors mostohasága — s mégis minden becsületos törekvésük dacára egy darab kenyérhez sem tudnak jutni. Ezek az *élet szerencsétlen száműzöttjei*. Nagyon sok ily szerencsétlen emberrel foglalkoztam s jól tudom, hogy *sok értékes egyén* van közöttük.

A nyomor okairól számtalan könyv, cikk, tanulmány jelent meg; igen sok társadalmi, közgazdasági, lélektani előadás hangzott el. Az bizonyos, hogy hazánk megrendítő kálváriája, *Mohács* ikertestvére *Trianon* válságba sodorta hazánk ipari, kereskedelmi, közgazdasági s társadalmi életét. Reánk szabadultak az *Apokalipszisz* lovasai; a *háború*, a *nyomor*, a *halál* s a *béke*, az *igazi béke* még most is várat magára. Pedig *béke után sir, zokog az egész ország, a társadalom minden rétege*.

Édes hazánk, az ezeréves Nagy Magyarország *Csonka-Magyarország* lett! Sajnos nemcsak területileg lett csonka édes hazánk, hanem¹⁾ *sok honpolgár lelkében az erkölcs, a tiszta erkölcs is csonka lett!* Jaj a magyar hazának, ha fiai lelkében nem lesz az erkölcs sértetlen tiszta erkölcs!

Úgy gondolom nem tévedek, ha Trianon után a nyomor főokának a *lelki kultúra hiányát* jelölöm meg; úgy az egyének lelkében, mint a társadalom mentalitásában. E lelki kultúra hiánya idézi elő az összetartás teljes hiányát; a pártviszályt, faji, felekezeti, társadalmi, egyéni villongásokat.

A lelki kultúra hiánya okozza, hogy az irányításra hivatottak közül még sokan nem látták be, hogy másoknak is élniök kell s nem szabad a jogos életigényeket a teljes közöny hidegében elfagyasztani.

Igen nagy hibája a művelt középosztályunknak, hogy megveti, lenézi az ipari s kereskedelmi pályákat: éppen ezért fejlődhetett ki nálunk egy nyomorgó értelmi proletariátus, amely nagy mértékben hozzájárul az életunság kórképének kifejlődéséhez.

A nyomor általános terápiájáról igen nehéz addig beszélnünk, míg ezer sebtől vérzik hazánk. Ha majd hazánkban vezetésre hivatott irányítóink kevesebbet fognak szónokolni, cikkezni, ankétozni, — de többet fognak a köz érdekében *cselekedni*, amikor nem jelszó, frázis lesz a *keresz-*

ténység, hanem eleven valóság, amikor már nem lesz pártviszály, széthúzás, felekezeti villongás, önérdek a magyar közéletben, hanem a magyar haza s a köz érdeke lesz mindenekelőtt, amikor minden hivatalos intézménynél a feltétlen jogosultság lesz az egyetlen ajánlólevél, amikor a magyar parlamentben, az összes hatóságoknál, közhivatalokban a polgárok jóléte s boldogulása lesz a legfőbb szempont, amikor a tudomány templomaiban, a tudomány művelése és előbbre viete lesz az egyetlen megvalósítandó feladat, — akkor s csakis akkor beszélhetünk a nyomor terápiajáról!

Mindaddig precíz pontossággal fog működni a különö szerkezetű *adóprés*, egymás után jutnak csődbe a legrégibb cégek s kereskedelmi s ipari vállalatok, a tönkrement existenciák száma ijesztően szaporodni fog, a sajtó mindennap közölni fogja az öngyilkosok tragédiáit s *a nyomor fekete árvice el fogja önteni a virágzó magyar reményeket!*

Ha magyar hazánk irányítói, a közhivatalok vezetői, az ezerholdak urai, a nagy vállalatok tulajdonosai, a sajtó, az ifjúság nevelői, a különböző politikai, társadalmi tömörülések, az ifjúság — *minden magyar ember, minden viszálykodást félretéve összefognak a magyar haza, a közjó érdekében, — akkor egészen biztosan el fognak múlni hazánk történelmének válságos évei; nem lesz társadalmi tömegjelenség a nyomor, — hanem hazánk virágzó, boldog Nagy-Magyarország lesz!*

Megfog valósulni, mert meg kell valósulnia a nemzet reményteljes imádságának, mely állandóan ostromolja az Egek Urát.

*„Hiszek egy Istenben — Hiszek egy hazában
Hiszek egy isteni örök igazságban
Hiszek Magyarország feltámadásában!”*

HIT NÉLKÜL.

A görög klasszikus művészet reánk

maradt örökbecsű műemléke, Athenodoros és Polydoros remekműve a *Laokoón csoport*. E szobor-csoport főalakja *Laokoón*, a királyi vérből származó főpap, aki hűtlen lett az istenekhez s azért bünhődésül *Apolló* mérges kígyói támadták meg.

Mily megrázó képet mutat e művészi szobor-csoportozat. Hogy ömlik el a hatalmas férfitest minden izén és izmán a rettenetes fájdalom, az észvesztő kín és megfeszített vívódás, szörnyű halálküzdelem. A kígyó körülcsavarja az izmos férfi testét s gyermekeit, ölelésével fojtogatja őket s bárhogy is erőlködnek, — még halavány reménye sincs a szabadulásnak. Mily szívbemarkoló a halálra rémült arc-kifejezés, a megrémült gyermekek kétségbeesett, tehetetlen vonaglása, a tompa segélykiáltás az ajkakon s az égnek meredt, de világtalan szemek menedéktelen kidülledése, melyekbe az ég felől, — egyetlen biztató, enyhítő, vigasztaló sugár nem hatol ...!

Valamiképen úgy érzem, hogy *Laokoón*, ez a tudós, hatalmas erejű, királyi vérből származó főpap, — ez a vergődő, kétségbeesett, kimart szemű, halállal küzködő, tehetetlen ember a legtalálóbban, a legművésziesebben, a legkifejezőbben jellemzi a *modern kultúrát*.

A modern kultúra meghódította a mélységet és magasságot, uralma alá hajtotta, szolgálatába kényszerítette a természet erőit, céljaira felhasználja az anyag és erő különböző fajait, intelligenciájával lerántja a leplet a természet titkairól, kikutatja a föld, a tenger s a csillagos égbolt rejtelmeit, — megtanítja a modern kultúra a gyermekeit a

különböző tudományokra, bevezeti a költészet s a művészetek kincses birodalmába, a nyiladozó értelem előtt felgyűjtja a *természettudomány* sok ezer gyertyafényes villanyreflektorát, a modern technika mindennap meglep bámulatos vívmányaival ... — és mégis egy váratlan percben, egy nem remélt pillanatban megtámadja a modern kultúr-embert a kétségbeesés, az elkeseredés, az életuntság mérges kígyója, — hatalmas szorító ölelésével összeroppantja akarateréjét, kimarja szemevilágát, kioltja életösztönét. A modern ember kifáradva, reményeiből kirabolva, — önkézzével vet véget siralmas, sivár, örömtelen, békétlen, önmaga előtt is értéktelen életének.

A tapasztalat azt mutatja, hogy az emberi élet a megpróbáltatások sorozata: *a testi s lelki szenvedés az emberiség örök törvénye!* Előbb vagy utóbb mindenkit utolér e törvény; aki teheti gátakat épít ellene aranyból, óvatosságból, bölcselkedésből, orvosságokból: e bizonytalan gátak azonban igen hamar elsodrónak s áttör a szenvedés folyama — *a könnyek*. Mióta ember van a földön — zúgva, rohanva zajlik a szenvedés könnyes áramlása, körül folyja a földet s elvész az emberi lelkek mélységeiben. Midőn a szenvedés folyama elől menekülni akarunk, hiába fordulunk a tudományokhoz, hiába akarjuk a művészet varázsával vértetni magunkat, hiába menekülünk a költészet napsugaras berkeibe, *a szenvedések mindenhol reánk törnek, mindenhol utolérnek!*

A modern technikai kultúra nem tudja az egyént a különféle megpróbáltatásoktól megvédeni, nem tudja felvértetni a testi-lelki szenvedések ellen. A modern ember lelkülete nincs berendezve az élet megpróbáltatásainak férfias elviselésére s ezért igen hamar elveszíti lelke egyensúlyát s így az elkeseredés, az életuntság úrrá lesz rajta, mindent sötét színben lát s egy napon egyébként jelentéktelen ok hatására az öngyilkosságban keres nézete szerint végső megoldást.

Különösen tapasztalhatjuk az életuntság megrendítő kórképét az olyan egyéneknél, akik akár hiányos s rosszul megértett tanulmányaik miatt, akár más okok következtében *elvesztették vallásos hitüket*, akik nem tudnak hinni a gondviselő Istenben, az emberi lélek szellemi voltában, a halál utáni öntudatos továbbélésben. Az ilyen emberek lelki világa üres s sivár s ha életkörülményeik nem úgy alakul-

nak, ahogy elképzelték, akkor rohamosan önmagukba zuhan-
nak s a kivezető utat nem képesek megtalálni.

Egy nem várt napon — ki előbb, ki utóbb — minden
ember kikerül a káprázatok tündérvilágából s *egyedül*
találja önmagát a rázúduló kind's problémák tömkelegében.
Az anyagi gondok, a különféle csalódások, csapások, nem
várt megpróbáltatások, a sors váratlan fordulatai, a családi
bajok különfélesei, a csalódások sorozatai, a balsiker
kínzó gyötrelmei, a megnemértés fájó tövisei; a jövő remény-
telen kilátástalanságát megrohanják a modern kultúrembert
— elrabolják életkedvét, megfojtják önbizalmát, összekuszál-
ják reménydús terveit. E kétségbeejtő helyzetben, a magára-
hagyatottság kínzó perceiben az egyén számonkéri önmagá-
tól: *Ki vagyok én? Honnan jöttem — hová megyek? Miért
élek? Mi értelme van a létért való szörnyű küzdelemnek?
Miért nyílnak bensőnkben a remény virágai s miért her-
vadnak el?*

Megdöbbenünk kérdéseink súlyától s izgatottan, két-
ségbeesetten keresünk kielégítő választ, megnyugtató meg-
oldást, nyomasztó, kínzó nehézségeinkre. A művelt ember
sietve fordul e gyöttrő problémáival a különböző *tudomá-
nyokhoz*; — a tudományok meglepődve kérdéseinken tehe-
tetlenül hallgatnak. Ha megsebzett, reményfosztott lelkünk-
kel *a művészetekhez* menekülünk, — kérdéseink, nehézsé-
geink súlya alatt szétfoszlik a művészet minden varázsa,
— mi pedig tanácstalanul, kétségbeesetten, *egyedül* vergő-
dünk megoldatlan, gyöttrő kérdéseinkkel, terheinkkel.

Bárhová is nézzünk az optika remekeivel, a telesz-
kóppal s mikroszkóppal, ha bűvárhajóval a tenger mélysé-
gébe hatolunk, ha a gépmadáron felszállunk a kék levegő-
égbe s kutató, kérdező, esdő tekintettel keressük kérdé-
seinkre a választ, súlyos problémáinkra a megnyugtató
megoldást — *a válasz mindenhol egy tagadó fejrázás, —
egy elutasító mozdulat!*

Így önmagunkra hagyatottan ráeszmélünk, hogy *ezer
sebtől vérzik a lelkünk*; akiket szerettünk, azokat elragadta
a ha¹ ál, ami után vágyódtunk — megtagadta *a sors*, ami
vagyonunk, értékünk volt — felemésztette *a létért való
küzdelem*. Akikben bízunk, azokban *csalódtunk*, barátaink
nem értettek meg, rokonaink a maguk bajaival vannak el-
foglalva, családi tűzhelyünkön talán *kialudt a boldogság
tíze*, elillant a szeretet melege. Gyermekeink tőlünk vár-

nak mindent — s nincs mit adjunk nekik! Terveink, reményeink virágai mielőtt életrefakadhattak volna, — *elhervadtak, elfagytak, elpusztultak!*

E magárahagyatottság szörnyű perceiben kétségbeesetten segítségért körülnézünk — s megdöbbenve ébredünk a szörnyű valóság tudatára, hogy a modern társadalmi életünkben egyik ember a másik farkasa, egyik esemény öli a jobbik lehetőségét, egyik izgató, megoldatlan, nehéz életkérdés életrekelti a másikat. A szenvedés nehéz óráiban észrevesszük, hogy társadalmunkban majdnem mindent az *érdek* mozgat: világossá lesz előttünk a rideg valóság, hogy a szeretet köntösében igen sokszor *a gyűlölet* hinti el termékeny magjait. Ha jövőnkéről gondolkozunk, talán csak a teljes kilátástalanság, reménytelenség sötét fellegei nehezdednek reánk; ilyenkor kitör a lelkünkéből a teljes kétségbeesés zokogása s nincs senki, aki meghallgathatná keserveinket. Nincs senki, aki megértő szeretettel letörölné könnyeinket s szívünkbe csepegtetné a vigasz, a remény üdítő balzsam cseppjeit. Multunkban nincs semmi öröm, jelenünk a szenvedés, a megpróbáltatás kálváriája, előttünk végcélként egy megásott sírgödör tátong s utána — *nagy üresség, semmiség . . .!*

Ez a legtöbb életunt és öngyilkos szomorú kórtörténete!

A súlyos betegséget gyógyítja az orvosi therápia, enyhíti a gyógyulás reménye, a szegénység sivárságait beara nyozhatja egy jobb jövő lehetősége, — a nélkülözö szülőket megvigasztalja a gyermekeikbe vetett remény, — de *aki elvesztette lelke egyensúlyát, aki elvesztette életkedvét, kinek lelkében elfagytak a remény virágai, aki önmagába zuhanva csak a halált tartja egyetlen és végső megoldásnak, — az előbb-utóbb önkezével fog véget vetni önmaga előtt értéktelen életének!*

Igen sok modern kultúremler, midőn elvesztette lelke békéjét, egyensúlyát, magafelé vigyorogni látja a csalfa kábítószerrek tömegét. Az alkohol, a kicsapongások, nemi élvezetek, perverzítások lesznek *barátai*, később a brom, veronál, luminal lesznek *csillapítószerrei*, a morfium, kokain, opium lesznek *vigasztalói*, lóverseny, börze, kártya s a különböző szerencsejátékok, majd a bűn sikamlós lejtője lesznek kecsegtető *reményei*. De egy napon még ezek a „*barátok*” is cserben hagyják; elfogja az undor, rávirrad a kétségbejítő kijózanodás, megveti, megutálja önmagát,

mindenéből kifosztva, mindenkitől elhagyatva, a teljes reménytelenség útvesztőjében az életet tartja a legkínzóbb tehernek. A *halál* a vélt teljes megsemmisülés, a legnagyobb érték, leghőbb vágy az önmagába zuhant kultúremler előtt.

Az ily egyén már nem tud célt látni életében, az elkeseredés teljesen az életunság sötét vermébe taszítja; mindent fekete színben lát, mindent önmagára vonatkoztat, lelke egyensúlyát teljesen elveszíti. Nincs otthona; nincs békéje, nincs célja, nincs reménye, nincs éjjele, nincs nap-pala: akárhová megy, mindenhova magával viszi kétségbe-ejtő gondjait, nincs vigasztalója, nincs gyámolítója. Az ily egyén a halál jegyese, kinél bármely csekély, jelentéktelennek látszó ok hatására a méregpohár, a Duna halálos mély-sége, az emeletről leugrás, az önlövés, az akasztás, a szívenszúrás lesz a szörnyű problémák végső megoldása.

Az ily szerencsétlen, lelki egyensúlyát elveszített ember átéli, amit nagy költőnk *Tóth Kálmán* gyönyörűen fejez ki.

*Nem, nem az a halál, ahogy itt nevezik,
Ha koporsónknak a földét szegezik;
Nem, nem az a halál, amit a léha hisz,
Midőn a gyászszekér a temetőbe visz;
És az sem a halál, midőn már más sirat:
Öröm vagy fájdalom, bú vagy érdek miatt.
Ah az! az a halál: midőn még itt vagyunk:
De halva és magunk siratjuk — önmagunk.
(Tóth Kálmán: Halál.)*

Amint már a bevezetésben is említettem, minden élet-unthoz körülményeire vonatkozó kérdéseket intéztem, amelyekből igyekeztem megállapítani az egyéniségét, lelkü-letét. Mindenkor a legfontosabb kérdésem volt, hogy *az életunt egyénnek van-e Istenbe vetett, élő, eleven hite, szívből, meggyőződésből fakadó vallásossága?*

A legtöbb életunt réám néz, csodálkozik kérdésemen s azt válaszolja: „*Gyermekkoromban* vallásos voltam, mert szüleim úgy kívánták, de amióta önmagam ura vagyok, azóta *nem érdekel a vallás!*” Mások mosolyogva mondják: „*Én felvilágosult, művelt ember vagyok s így nincs szük-ségem a vallás meséire!*” Sokan azt mondják: „*Nagyon vallásos voltam, imádkoztam az Istenhez — s az Isten mégis elhagyott; én is elhagytam az Istent!*” Számosan vannak, akiknek a feltett kérdésre könnyekbe borulnak szemei

s sírva panaszojják; „*Elhagytam az Isten útjait s ezért kerültem a kétségbeesés örvényébe.*” Nem ritka az olyan életunt sem, aki határozottan kijelenti: „*Igen, én vallásos vagyok, járok templomba, betartom vallásom tanításait, — szoktam imádkozni is!*”

Ha visszagondolok azon sok-sok életunt egyénre, akikkel tízéves életvédelmi működésem alatt foglalkoztam, — akik valamennyien elveszítették lelki békéjüket, lelki egyensúlyukat, életcéljukat, — akkor határozottan le kell szögeznem azon biztos meggyőződésemet, hogy *az életuntságnak teljesen bizonyosan előidéző oka; — az Istennel való élő eleven összeköttetés, kapcsolat részleges vagy teljes elvesztése!* Az ilyen egyén az élet megpróbáltatásaiban, testi-lelki szenvedésekben teljesen *egyedül* van — *s ez a kinzó egyedüllét taszítja az életuntság, következőleg az öngyilkosság halálos örvényébe!*

Vannak oly életunt egyének is, akik mindig a tisztesség, az erkölcs útjain igyekeztek haladni s mégis életük a kálváriák sorozata, a megpróbáltatások, nélkülözések, a csalódások egymásutánja, mindig csak a szenvedések útvesztőjébe sodródik életútjuk. Olyan életuntakkal is találkoztam, akik *igen értékesnek* tudják egyéni életüket, társadalmi működésüket. Mindig szorgalmasan s önfeláldozóan dolgoztak családjukért, vagy a közérdekért; esetleg értékes közéleti, tudományos, vagy művészi múlt van a hátuk mögött. Cselekvéseikben, ténykedéseikben mindig a tiszta erkölcs volt a zsinórmérték, működésük, pályafutásuk az igazi tehetség megnyilvánulása volt, talán sokan irigyelték is életsorsukat s mégis — amint mondják — a megértés, az elismerés helyett, — a megnemértés, a mellőzés, sőt az elgáncsolás, a rágalom tövisei szegélyezték életútjukat — s ezért váltak elkeseredettekké, minden iránt közömbös életuntakká. *Ezek talán sohasem lesznek öngyilkosok*, csak önmaguk terhei, akik nem tudnak tovább derűit lélekkel, alkotó örömmel járni az élet útjain.

Ha ezeket az életuntakat megkérdezzük, — *hogyan van-e vallásos hitük?* — a legtöbben azt mondják *hogyan mindig hitbuzgó, vallásos emberek voltak, kik pontosan betartották vallásuk minden parancsát és formaságát.*

Itt e helyen meg kell állapítanunk, hogy az igazi *vallásosság alatt csakis az Istennel való, élő, eleven kapcsolatot, összeköttetést érthetjük.* Ahogy a latin nyelv klasszikus

tömörséggel fejezi ki a vallásosság mibenlétét: *religiositas* — *kapcsolat Az az igazi vallásosság, amikor biztosan tudjuk, amikor átéljük, amikor vérünkben van, hogy az Isten, a végtelen szentség, bölcsesség, igazság, szeretet, hogy Ő a mi gondviselőnk, Aki szeretettel, bölcsességgel s igazsággal irányítja életünk változatos útjait s nekünk az egyéneknek oly módon kell Vele állandó s megszakítás nélküli kapcsolatban lennünk, hogy minden elhatározásainkban, cselekedeteinkben a legfőbb indítóok irányítúje Isten felé mutasson!*

— Ez az igazi vallásosság — ez az igazi erkölcs!

Az igazi vallásos ember — az Istennel eleven összeköttetésben élő ember — lelke csendjében megérti egyéni sorsa nagy talányainak teljes, kielégítő, végleges megoldását, amit a keresztény bölcsélet kiváló lángelméi hirdettek, amit a hős lelkületű vértanúk példájukkal s kiontott vérükkel bizonyítottak; *nem ez a lehetőségekben szűkre szabott, rövid, kicsinyes földi élet* — a temető sírhantja — *az életünk célja*. Nem ez a por, nem ez a sár, nem ez a göröngy, nem ez az ország, város, utca, lakás *a véggél*, nem a foglalkozásunk, nem az étel, ital, a pénz, a vagyon a lét harcainak értelme és bére; nem a pisztolygolyó, a méregpohár, a legbiztosabb vigasztalás, nem az akasztás, a leugrás, a Duna habjai, nem a nirvána, nem az örök megsemmisülés a testi lelki szenvedés végső enyhítészere!

Az élő hit ragyogó világosságában belátjuk, hogy *nem kegyetlenség az élet, nem céltalan a földi vándorlás!* Nem a véletlen állított minket e siralomvölgybe, *nem a fátum, a sors vak szeszélye intézi földi sorsunkat a legfelsőbb fórumon!* A földi lét határain túl, — egy szebb, jobb, magasabbrendű boldogabb jövő várja mindazokat, akik földi életükben minden törekvésükkel, képességükkel, erkölcsi erejükkel igyekeznek életfeladataikat tökéletesen megoldani s így mindennap jobb emberekké, — erkölcsi emberekké lenni.

Az élő, eleven hit, az Istennel való kapcsolat ragyogó fényözöne beláttatja velünk, hogy *egyéniiségünkben, jellemünkben igen sok bűn*, igaztalanság, izzó gyűlölet, irigység, szeretetlenség tombol, sok megnemértés, durvaság tanyázik s *addig, míg mindezt ki nem irtjuk magunkból, — sírnunk, vergődnünk kell*, mert szemeink nem látják az élet célját s értelmét, s elménk nem látja be, hogy *szenvedéseinknek, vergődéseinknek, keserveinknek, gyöttrődéseinknek mi*

magunk vagyunk az előidéző okai! Ha önismerettel önfelegyelemmel, Isten felé mutató szeretetből kiírtjuk hibáinkat, erkölcsi fogyatékságainkat, bűneinket, — akkor a boldogító hit napsugár özönében éljük át a nagy igazságot; *van egy mennyei Atyánk, Akinek hatalma isteni — van egy Istenünk, Akinek szíve atyai,* Aki megakarja mutatni nekünk az élet, a harmónia, a béke, a szeretet, a boldogság azon mélységeit, melyeket istensége méhében rejteget. E világosság fényében az élet értelemmel átszótt valóság lesz: nem kínzókamara, a sors, a véletlen vak szeszélye. Megértjük, átéljük, hogy nem vagyunk egyedül akkor sem, ha apánk, anyánk, testvéreink, barátaink elhagytak vagy eltávoztak az élők sorából.

Aki így érez, így gondolkozik, így látja a világot — az észreveszi, fölfedezi, átéli, hogy a virágok színpompás tarkasága, illatuk bódító felsége, a magas hegyek hófedte csúcsai, a völgyek, szakadékok szédítő mélységei, az erdők morajlása, patakok, folyók, tengerek zúgása, az égitestek tündöklő csodavilága, az ásvány, növény, állatvilág sokasága, a természet fenséges harmóniája egy *csodálatos adoráció,* fenséges imádság, zengő Te Deum, gyönyörűen illusztrált élő képeskönyv, amelyben elszórva, hol mint virág illatozva, hol mint madár dalolva, mint színek, hangok, vonalak, formák, tökéletességek ritmusa — *egy imádság, magasztos zsolnár, fenséges muzsika száll fel a magasságok felé...!*

Ha én mindezt átélem, akkor minden örömmel arra fogok törekedni, hogy lelkemből kiirtsak *mindent,* ami az én Istenemtől, Atyámtól elválaszt engem; — így egy élő eleven kapcsolat — *religiositas* — fejlődik ki lelkem, egyéniségem és Istenem között. Nem számítok elismerésre, hálára, nem fogok soha megbántódni, nem fogok csalódni; megleszek győződve, hogy pályámon, életutamon mindig a jó Isten szerető gondviselésének bölcsessége fog visszaverődni, — még akkor is, *ha életutam a megpróbáltatások, a szenvedések, a mellőzések, vagy talán a nélkülözések kietlen sivatagján vezet keresztül!*

Így én soha, semmiféle nehéz, aggasztó, válságos körülmények között sem lehetek elkeseredett, életunt vándora az életnek, nem leszek tagja az öngyilkosok fekete seregének: az élő, eleven hit biztosan irányító fénye mellett, mindig összeszedett, harmonikus, békés, kiegyensúlyozott lélekkel tudom járni az élet változatos útjait!

Egy igen jónevű orvos esetét kell itt e helyen megemlíteni. Már gyermekkorában az élet minden jóval elhalmozta; szülei előkelő, jómódú emberek voltak, kik gondos nevelésben részesítették gyermeküket. Fiatalon szerezte meg diplomáját s igen hamar ismertnevű orvos lett, rövidesen kórházi főorvos. Mindenki tisztelte, becsülte s nagy jövőt jósoltak számára: mégis ez az irigyelt ember *szívenlőtte magát* s azonnal meghalt. Hátrahagyott búcsúlevelében azt írta, hogy nem látja élete célját, értelmét. Bármennyire is szeretik, bármennyire is értékelik tudását — jól tudja, hogy a végállomás a nyitott sírgödör s azután a nagy semmi. *„Másokat meggyógyítottam, másokat megvigasztaltam, de önmagam lelkét halálra sebeztem.” — írja búcsúlevelében. „A legnagyobb érték, a legnagyobb boldogság a vallásos hit, melyet ha elveszítünk, akkor az élet legsötétebb útvesztőjébe tévedünk,”* — fejezte be utolsó sorait.

A hitetlenség, a vallásos hit hiánya — az élet sötét útvesztője!

A hitetlen ember az életet nem tartja egyébnek, mint a születése napja és a halála órája közötti időköz jól vagy rosszul való eltöltésének. A hitetlen emberek csak addig boldogok, csak addig jelent értéket számukra az élet, ameddig terveiket, céljaikat, reményeiket, örömeiket, anyagi lehetőségeiket nem húzzák keresztül kialakuló kedvezőtlen körülményeik. Mihelyt az élet sikertelenséggel, szenvedéssel, megpróbáltatással látogatja meg őket — azonnal a teljes kétségbeesés, reménytelenség, életuntság útvesztőjébe tévednek, ahonnan a kivezető utat nem képesek felfedezni. Igen sokan lettek már öngyilkosok, mert a lelkükhöz közel álló hozzátartozójukat elragadta a halál, vagy az élet leépítette terveiket, keresztülhúzta számításaikat; nem találtak vigaszt, nem találtak enyhülést sebeikre s a vélt megsemmisülésbe menekültek.

Tíz év alatt több ezer életunttal, illetve öngyilkossal foglalkoztam, de ezek között egyetlenegy sem volt, akinek öntudatos, élő, eleven vallásossága lett volna!

Elég sok volt köztük olyan, aki pontosan betartotta vallásának külső kereteit, de *lényegét, vagy nem értette, vagy elhanyagolta*. Hiszen akiben öntudatosan él a hit alapigazsága, az emberi lélek szellemi volta s halhatatlansága, az nagyon jól tudja, hogy öngyilkossággal csak testi életünket, szervezetünk élettani egységét pusztítjuk el, de

szellemi lelkünk a test halála után is tovább él, — mert természete szerint *halhatatlan*.

Igen sok ember a vallásosságát csak a formákban, külsőségekben éli ki s egyáltalában nem érti ezek lényegét; az ily egyének a legnagyobb mértékben *ámitják magukat*. Ha hibáik s bűneik következményei utólérik őket, akkor elveszítik hitüket, mert úgy okoskodnak, hogy ők a vallás minden törvényét s előírását betartották s mégis elhagyta őket az Isten. Pedig *nem az Isten hagyta el őket, hanem ők hagyták el az Istent* farizeusi okoskodásaikkal!

Egy alkalommal a Rókus-kórházban egy 23 éves életunt hivatalnokot hallgattam ki. *Mind a két karja amputálva volt*. Kérdeztem a történetét; elmondta, hogy ő mindig hitbuzgó fiatal ember volt. Minden hónapban járt gyónni s áldozni. Megismerkedett egy feslett életű nővel, kivel hosszú ideig együtt élt. Úgy gondolkozott, hogy ő ezt a bűnét meggyónja, feloldozást kap, legközelebb újra meggyónja s így minden rendben lesz: *eleget tett az Istennek s hódolhat szenvedélyének!* Ez a hamis okoskodás rövidesen megbosszulta magát. Egy napon a nő elhagyta, ő bánatában elhanyagolta a hivatalát, — elbocsátották — s végső elkeseredésében *a robogó vonat elé feküdt*, mely letépte mindkét karját s örökre munkaképtelen koldussá tette.

Aki így fogja fel a gyónás mivoltát, az nagyon távol áll a jó Istentől s az a gyónás szentségével a legnagyobb mértékben visszaél. A gyónás lényege: — *a tökéletes bűnbánat s erős fogadás*, hogy az Isten iránti szeretetből bánjuk s kerüljük a bünt és a bűnre vezető alkalmat. Ismerek oly naiv gondolkozású „vallásos” embereket is, akik az erkölcsi tisztátalanság mocsarában fürödnek mindennap s azzal nyugtatják meg lelkiismeretüket, hogy pontosan elvégzik a különféle ájtatosságokat s vallási előírásokat s úgy gondolják *ezzel eleget tettek az Istennek!* Ezek az egyének nem hívő emberek — ezek sötétben botorkáló képmutatók!

Foglalkoztam egy igen „vallásos” középiskolai tanárral. Igen boldog családi életet élt nejével s kiskorú gyermekeivel. *Hirtelen meghalt a felesége*: a tanár a hitvese temetése után meggyónt, megáldozott s mellbelötte magát. Nem gondolt arra, hogy a felesége halála a jó Isten megfellebbezhetetlen akarata volt, nem gondolt arra, hogy ő mint vallásos ember mindennap elimádkozta: — „*Legyen*

meg a Te akaratod” — sokat jelentő igéit; nem jutott eszébe, hogy neki fel kell nevelnie kiskorú gyermekeit, figyelmét elkerülte, hogy a hit arra tanít mindenkit, hogy *nincs halál, hanem örök élet* — ő mindezt nem gondolt, hanem a jó Isten segítségét kérte, hogy öngyilkossága sikerüljön!

Ez a tanár naiv ember volt, — ez nem értette meg a vallásosság lényegét: a végtelenül bölcs, szerető, gondviselő Istennel való élő eleven kapcsolatot s az 0 bölcs akaratában való föltétlen megnyugvást.

Igen sokszor tapasztalhattam, hogy vallásos életuntak öngyilkossági kísérletük előtt az Isten *segítségét* s *áldását* kérték tettük halálos kimenetelének sikeréért.

Ezek nem vallásos emberek: ezek csak ajkaikkal tisztelik az Istent, de értelmük, szívük, lelkük távol van Tőle!

Életvédelmi munkámban arra a meggyőződésre jutottam, hogy az olyan égvén, aki lelke nyugalomát, békéjét, összhangját, boldogságát az emberekre, az események kedvező fordulataira, az előkelő pártfogók támogatására, a pénz, a vagyon lehetőségeire építi — az *futóhomokra alapítja lelke harmóniáját, lelke egyensúlyát!* A legszeretőbb, a legmegértőbb hitves, szülő, gyermek, jóbarát. pártfogó elhidegülhet, meghalhat, a Fortuna barátsága elfordulhat tőlünk, a vagyon elúszhat, devalválódhat, az anyagi s egyéb lehetőségek kicsúszhatnak kezeinkből, népszerűségünk, hírünk, megbecsültetésünk ragyogása leáldozhat — s mi egyedül maradunk a legkétségbeejtőbb valóság, helyzet útvesztőjén ... I

Az életuntak rókusi kórtermeiben, az öngyilkosok őszinte önvallomásainál, betegeim kórágyainál sok alkalmam volt látni, megérteni a hit, az Istenbe vetett eleven hit megbecsülhetetlen reális értékét; ugyancsak számtalan alkalmam volt tapasztalhatni az Istent, a szellemi lelket, halhatatlanságot, az erkölcsi törvényt tagadó irányzatok, elméletek, rendszerek pusztító, romboló, életuntságba, önmeghasonlásba, öngyilkosságba kergető hatását! *A legboldogabb, a legkiegyensúlyozottabb lelkületű ember — az Istennel élő eleven összeköttetésben élő hívő ember; — a legszerencsétlenebb, a legmagárahagyatottabb egyén a hitetlen ember!*

* *

Ha az életben boldog emberek, kiegyensúlyozott lel-

kületű, napsugaras kedélyű egyének akarunk lenni, akkor ápolnunk, állandóan fejleszteniünk, minden vonalon ki kell építeniünk lelkünk, egyéniségünk élő, eleven összeköttetését az Istennel! Ez minden egyén számára a legfontosabb, legsürgetőbb, a legegényibb kultúrprogramm! Ha az Istennel való élő eleven összeköttetés nem formáság, nem elmélet, hanem *lélegző valóság lesz* lelkemben, akkor e boldogító kapcsolat napsugaras öntudata fog kiragyogni, kicsendülni minden gondolatomon, elhatározásomon, akaratlendülésemen, cselekedeteimen, amelyet nem tud beárnyékolni, elfojtani, kiirtani az élet, a sorsfordulat semmiféle súlyos változata, az embertársaim ármánykodásai, ellenségeim rosszakarata!

Így sohasem fogok az életuntság útvesztőjébe tévedhetni, mert meg fogom látni, fel fogom fedezni, meg fogom találni az Utat, az Igazságot, az Életet — az I s t e n t !

AZ ÖNISMERET ÉS ÖNNEVELÉS HIÁNYA.

Egy régi görög író egy knidosi

ifjúról emlékszik meg, kinek legkedvesebb időtöltése az volt, hogy órákig elnézte Praxiteles remekművű *Aphroditéjét*.

Csodaszép volt e szobor; amit ember, amit ihletett művész vésőjével létbe tudott hívni, a vonalak, a formák ritmusa és harmóniája, — mindaz, amit művészinak nevezhetünk, — mindaz megvalósult e tökéletes művészi alkotásban.

A knidosi ifjú mindennap ellátogatott az istenasszony templomába s amint figyelme nap-nap után mindjobban s jobban elmerült az istenasszony tökéletes márvány idomai-
ban, — e csodálat hódolattá, majd lassan rajongó szerelemmé vált. Beleszeretett a hideg, rideg, érzéketlen, élettelen márvány szoborba; szülőket, barátokat, kötelességet, *mindent elhanyagolt* s az egész napját a szobor mellett töltötte, s rajongó szerelmi imádata nem tudott betelni annak látásával. Minden álma, vágya, kívánsága *Aphrodite* istenasszony szobra volt. Elfelejtette, hogy a szobor csak rideg márvány, elfelejtette, hogy a művész ihletet zsenialitása hívta létbe, elfelejtette, hogy a hideg márványnak nincs forró vére, nincs benne az élet zsongító melege, elfelejtette, hogy a gyönyörű asszonytest csak hideg, érzéketlen márvány . . . *mindent elfelejtett*, csak vak rajongással nézte . . . bámulta, imádtá az istenasszony szobrát. Ábrándozásba merülten, hol el-elmosolyodva, hol mélabúnak eredve szerelmes szókat suttogott bálványához s kilépvén a templomból *Aphrodite* nevét véste házfalakba, fakéregbe, minden-
hová. Végül szenvedélyének nem tudott ellentállani, — ki-
játszva a templomszolgák éber őrködését egy éjszakát bent

töltött bálványánál a templomban. E merénylet utáni reggel *levetette magát egy meredek szikláról s elnémult örökre*. Így meséli el a knidosi ifjú szomorú történetét a régi görög rege.

Mikor e regére gondolok önkéntelenül is megelevenedik előttem a modern kultúra s a modern kultúrember viszonya. Mi is hideg, rideg márványból kifaragott szoborba vagyunk szerelmesek, mi is beleszerettünk Aphrodite szobrába, melyet *modern kultúrának* nevezünk.

Nem vesszük észre, hogy a modern kultúra is, melyet rajongó imádattal veszünk körül csak rideg márványból van kifaragva, nem vesszük észre, hogy a művészi vonalakban nincs vér, nincs élet, nem vesszük észre, hogy a *modern kultúra*, nem tud bennünket egy magasabb piederstálra felemelni, nem tud bennünket *jobbá tenni*, nem tudja bennünk a nemesen érző s gondolkozó cselekvő embert kialakítani, nem tud minket békével, megelégedettséggel, boldogsággal eltölteni. Éppen ezért a békétlen, boldogtalan kultúrember elveszti önmagát, elveszti lelke egyensúlyát s végső kétségbeesésében az öngyilkosságban keres végső megoldást.

Az életuntakkal való sokéves foglalkozás azon meggyőződésre is vezetett, hogy az életuntságnak az egyéni világnézet hiányosságán s a mai válságos közgazdasági, társadalmi helyzeten kívül igen fontos előidéző oka: *az önismeret, illetve az önnevelés teljes, vagy részleges hiánya*.

A modern kultúrember kitűnően ért a különböző tudományokhoz, rajongással foglalkozik a művészetekkel, elsőrangúan ért az iparhoz, technikához, kereskedelemhez; napjainkban a *sport* diadalkorát éli s neveli a kisportolt, edzett izomzatú férfiakat s nőket. A *lelke kultúrájával, a lelke edzésével azonban a modern ember nem foglalkozik!*

A XX.-ik század embere szinte a hypochondriáig felfokozza a betegségektől való félelmet, mindent elkövet, hogy testi egészsége biztosítva legyen, — de lelke összedettségével, békéjével, harmóniájával nem törődik. *Így válik a modern ember önmaga legnagyobb ellenségévé!*

Az életuntak lelkivilágával való beható foglalkozás világossá tette előttem, hogy a legtöbb ember egyáltalában nem ismeri egyéni képességeit, erejét, fogalma sincs egyéni hibáiról s így a legtöbb esetben képtelen belátni, hogy egy-egy kellemetlen, tűrhetetlen állapot saját egyéni megfontolatlanságainak ésszerű következménye! Nemcsak a

tanulatlan, a műveletlen ember, de az iskolázott, csiszolt elméjű, művelt kultúrember is fél önmagával szemtől-szembe találkozni; inkább áltatja önmagát s szándékosan nem akarja végig gondolni egy-egy helytelen cselekedete logikusan előre látható következményeit s mikor azok bekövetkeznek, akkor megborzad önmagától s önmaga elől a halálba, a vélt megsemmisülésbe menekül.

Számos oly életunt egyénnel találkoztam, aki bevalotta, belátta, hogy éveken át áltatta magát s mikor önámításának következményei utólérték, — minden tépelődés, alapos megfontolás nélkül, mintegy ötletszerűen az önkéntes halálban keresett menekvést.

Itt e helyen önkéntelenül is felvetődik a kérdés; *mit nevezünk önismeretnek?*

Önismeretnek nevezem a saját egyéniségem, jellemem, énem erkölcsileg jó és rossz tulajdonságainak pontos, kimerítő, tárgyilagos ismeretét. Önismeretemet gyakorlom, amikor igyekszem mindennap saját erkölcsi énemmel találkozni, hibáimat teljesen s kimerítően megismerni s minden cselekedetemnek indítóokát erkölcsi szempontból tárgyilagosan megbírálni.

A tárgyilagos önismeret a kiindulópontja *az önnevelésnek*, amely nélkül lelkileg kultúrembert el sem lehet képzelni!

Az emberek általában az önnevelés fogalma alatt az önképzést, a különböző ismeretek megszerzését értik. Hosszú éveket tölt el a modern ifjú a választott élethivatásához szükséges ismeretek megszerzésével. Egyénisége apró vagy feltűnő jellemhibáival azonban egyáltalában nem törődik; egyszerűen egyénisége természetének minősíti jellege kirívó fogyatékoságait. Ennek pedig az lesz az eredménye, hogy a fel nem ismert, illetőleg a nem minősített hibák következményei össze-vissza kuszálják életutai térképét.

Ha hibáinkat idejében nem ismerjük fel s nem igyekszünk az önnevelés vésőjével egyéniségünk durva márványát cizellálni, akkor a fel nem ismert jellemhibáink elhatalmasodnak rajtunk s így valóban természetünké válnak, amelytől már igen nehéz szabadulni. Így lesznek az egyének a különböző rossz szokások, káros szenvedélyek rabjai: áttörnek minden erkölcsi s anyagi akadályt, csak hogy

szenvédelyeiket kielégíthessék. Igen sok úgynevezett „tisztelesség” ember lett ily módon közönséges *börtöntöltelék!*

Az önnevelés hiánya okozza, hogy a legtöbb ember nem tudja helyzetét, körülményeit, viszonyait, cselekedeteit, terveit s mindezek következményeit tárgyilagosan értékelni, elbírálni, minősíteni. Az értékelés, a minősítés, az elbírálás hiánya okozza a legkétségbeejtőbb egyéni tragédiákat.

Igen sok embert láttam már meghalni mielőtt megismerte volna önmagát; a legtöbb ember nem szereti önmagát a maga igazi valóságában megismerni, inkább ámitja önmagát s a leghelytelenebb cselekedeteire is igyekszik önmaga előtt igazoló, megnyugtató magyarázatot keresni, csak hogy ne kelljen önmaga igazi énjével szembenéznie. Az ember úgy igyekszik önmagát megismerni, hogy ez az önismeret csak szépet, jót, dicséretet mutasson. Ha helytelent, rosszat tesz, akkor a legnagyobb erőfeszítéssel elhallgattatja lázongó lelkiismeretét s mindent elkövet, hogy ne kelljen helytelen cselekedeteire gondolnia; fut, menekül önmagától, irtózik attól a benső hangtól, mely őt üzi, hajtja, kergeti.

A legtöbb ember színes álmvilágban él; önmaga egyéniségére, erkölcsi fogyatékoságaira, hibái logikus következményeire ráhímezi színes álmképeit, amelyeken keresztül szépnek, jónak, nemesnek, kifogástalan jellemnek látja önmagát. *Igen sok ember egész életén keresztül egyebet sem tesz, mint a valóság helyébe álmai, önámításai színes csalóka fátyolát szövi!* Egy szép napon azonban reá tör a nagy valóság, beüt a megrendítő, életuntságba, öngyilkosságba kergető végzetes tragédia: — az egyén szemben találja önmagát a saját igazi, valódi *énjével* s megborzadva önmagától, *saját maga elől a halálba menekül!*

Ez a tragédia igen sok egyén életuntségének s öngyilkosságának oknyomozó története!

Ha bármely életunt egyént oknyomozóan kikérdezzük elkeseredésének oka felől, arra a megdöbbentő törvényszerűségekre kell rájönnünk, hogy *az illető életunt bevallott elkeseredési oka s saját egyéni jellemhibái között okozati összefüggés van!*

Egy alkalommal egy rongyos ruhás idős férfit állított elém a rendőr: a Dunába akart ugrani, de ebben megakadályozták. Elkeseredésének okát kérdeztem: elmondotta,

hogy napok óta nem evett, az utca a lakása, egy fillére nincs, sehol semmi kereseti lehetőségre nincs kilátása s ezért akarta a Dunába ölni magát. Midőn a nevét kérdeztem, igen előkelő történelmi nevet mondott: szégyenkezve vallotta be, hogy a közismert előkelő család sarja. Egymásután feltett kérdéseimre elmondotta, hogy szüleitől huszonötezer hold kitűnően felszerelt birtokot örökölt, Budapestens Bécsben több bérháza volt, Felesége szintén igen előkelő családból származott, akinek hozománya révén a vagyona még jobban gyarapodott. Ő *szenvedélyes kártyás volt*, nem tudott a kártya ördögének parancsolni s így az óriási vagyon elúszott: a felesége pedig a bekövetkezett nincstelenség elől az önkéntes halálba menekült. Mindent megpróbált, hogy ismét talpraálljon, de ez becsületes úton nem sikerült; váltókat hamisított: — rájöttek, börtönbe került s így a társadalom számkivetett tagja lett. Elhelyezkedni sehol sem tudott, mert mindenhol ismerték: idegen nyelv ismeretéből tartotta fenn magát, de sehol nem tudták sokáig használni, mert egy újabb szenvedély, az *ivás* lehetlenné tette. Mindig jobban lezüllött: pénze soha nem volt, a torka állandóan száraz volt s ezért ahol tehette csalt, lopott, betört, — csakhogy szenvedélyeit kielégíthesse. Ismételten börtönbe került, ott ráért elmélkedni tragikus sorsáról s belátta, hogy önmagának volt a legnagyobb, legkegyetlenebb ellensége s önmaga torzfigurája elől a Dunába akart menekülni.

Pár év előtt részletesen beszámoltak a napilapok egy fiatal ember öngyilkosságáról. Köztisztületben álló szülők egyetlen gyermeke volt, — szülei szeméfenye, büszkesége. Középiskolai tanulmányait végig *jeles* eredménnyel végezte. Egyetemi tanulmányaira a fővárosba jött s rövidesen rossz társaságba keveredett s így tanulmányait teljesen elhanyagolta. Barátai révén megismerkedett egy divatos pesti táncosnővel, ki minden idejét, pénzét, erkölcsi ellenálló képességét elrabolta. Szülei nem is sejtették, hogy szeretett, féltett gyermekük a züllés útvesztőjébe sodródott. Állandóan fényes tanulmányi eredményeiről értesítette szüleit, hogy ezt megtehesse meghamisította egyetemi indexét. Szülei évekig hittek neki; a táncosnő sok pénzbe került s ezért atyja nevére egy uzorástól nagy összegű kölcsönt vett fel. Az egyetlen rájöttek az okmányhamisításra, az uzorás a szülőktől per útján követelte a nagy összegű kölcsönt.

A szerencsétlen apa, amikor megtudta fiának eltévelyedését *főbelőtte magát*; a fiú pedig nagymennyiségű szublimáltall megmérgezte magát. A rókusai kórágyon egy hétig vívódott a halállal: majdnem végig eszméletnél volt. Folyton kérte az orvosokat, hogy mentsék meg az életnek, mert még élni szeretne: mindent jóvá akar tenni s vezekelni akar azért, mert eltévelyedése az atyját a halálba üldözte. Sajnos nem lehetett rajta segíteni: a gyilkos méreggel nem tudott szervezete megküzdeni; *25 éves korában az önismeret és önfegyelmzés hiánya a sírba vitte!*

Megszámlálhatatlanul sok embert kerget a halálba az önismeret s önfegyelmzés teljes hiánya. Sok nagyra hivatott, tehetséges ember lett már a saját boldogságának sírásója, az élet tékozlója, — mert nem gondolt arra, hogy *önismeret s önfegyelmzés nélkül lehetetlenség a becsületes élet ország-útján előre haladnunk!*

Igen sok ember lett már az önismeret teljes elhanyagolása miatt a különféle káros szenvedélyek tehetetlen rabja s így önmaga, családja boldogságának rombadöntője s saját élete gyilkosa.

Liszt Ferenc, a halhatatlan nevű nagy magyar művész s zeneköltő azt mondta: „Ha egy napig nem gyakorlom magam a zongorázásban, *azt észreveszem én*, ha két napig nem gyakorlok, *azt észreveszi szűkebb környezetem*, de ha három napig elmulasztom a gyakorlást, *azt már észreveszi a nagy közönség!*”

Igen sok ember igen sokáig elhanyagolja az önismeretének s önfegyelmzésének gyakorlását: nem ő parancsol hibáinak, ösztöneinek, szenvedélyeinek, hanem azok irányítják, sodorják, kergetik őt a leghelytelenebb meggon-dolatlanságokba, a leglehetőlenebb helyzetekbe. Otthonában, hivatalában mindenki fél a gorombaságaitól, durvaságaitól; nemcsak magának de másoknak is kellemetlenségeket okoz fegyelmzetlen természetével.

Sokan oly sokáig elhanyagolják önismeretük s önfegyelmzésük gyakorlását, hogy vétkes mulasztásaik miatt oly útvesztőkbe tévednek, ahol összeütközésbe kerülnek a büntetőtörvénykönyv paragrafusaival s így önismeretük s önfegyelmzésük hiánya hosszú időre a börtönbe taszítja őket.

Igen sok nagyra hivatott ember pályafutását törte derékba az önismeret s önfegyelmzés teljes hiánya: sokan

látták be a következmények vészlámpájának világa mellett, hogy teljesen tönkretették, szétzúzták boldogulásuk lehetőségét!

Négy év előtt egy városi tisztviselő kopogtatott be az Életuntak Védő Irodája ajtaján. Elmondotta, hogy 24 éve áll a főváros szolgálatában: a napokban készülnek hivatalársai megünnepelni városi szolgálatának negyedszázados jubileumát. Őt gyermekes családapá; a napokban nagyösszegű hivatalos pénzét vett magához, mert úgy gondolta, hogy szerencsét próbál egy biztos tippel a lóversenyen. *A teljes összeget megkockáztatta: — a teljes összeget elvesztette!* A nagy összegű hiányt nem tudja már sokáig eltitkolni, öngyilkos nem tud lenni, úgy gondolta, hogy önmagát jelenti fel a rendőrségen. Mikor a bűnügyi osztály vezetőjének hivatali szobáját kereste a főkapitányság tekervényes folyosóin, meglátta az Életuntak Védő Irodájának hivatalos jelzését s úgy gondolta, hogy ő már valóban életunt: elrontott, eltékozolt egy érdemekben gazdag életet, bemocskolta meggondolatlanságával tisztességes nevét, tiszta múltját, családjá boldogságát. Szánalom volt ránézni e kétségbeesett, önmagábazuhant, önmagát vádoló lehetetlen helyzetbe került ember vergődését látva. Oly nagy összegű volt a sikkasztott összeg, hogy lehetetlen volt pótolnia: a börtön, a nyugdíj elvesztés, az erkölcsi halál, a családjá tragédiája egészen biztos volt. A mostanában megvádolt, meg-rágalmazott, a szegények vámszedőjének minősített *Feinsilber Róbert*, — *a közismert Róbert bácsi* — miután meggyőződött e megtévedt ember állításának igaz voltáról, egy összegben átadta az elsikkasztott összeget s ezzel megmentette becsületét, családját, jövőjét. Nyugodtan készülhetett jubileumi ünnepére!

Igen sok hasonló esetre emlékszem vissza; feleslegesnek tartom a további tragikus-példák elsorolását, hiszen a napisajtóban mindennap olvashatunk hasonlókat. A legtöbb esetet az életuntak búcsúleveleiben olvashatjuk, kik keservesen vádolják önmagukat, hogy egy-egy meggondolatlan cselekedet miatt a halálba kellett menekülniök.

A modern orvostudományak legszebb, legtökéletesebben fejlődött ágazata a *sebészet*. A modern sebészetnek szédületes a technikai fejlődöttsége; a mi időnk képzett sebészeinek tudása, műtökése a legbonyolultabb kóreseteket is játszani könnyedséggel, művészetté fejlődött tudással tudja

sebészileg megoldani. A legsúlyosabb műtéteket minden fájdalom nélkül képes a beteg kiállani, mert a modern narkózis s érzéstelenítési eljárások mindezt lehetővé teszik.

Bármilyen tökéletesen is fejlődött a modern sebészet, de még mindig *minden műtendő betegnek egyedül kell a műtőasztalon fekélnie*; ebben sem a tudomány, sem a beteg vagyona, előkelő társadalmi összeköttetései, önfeláldozó, szerető hozzátartozói, hűséges barátai *nem helyettesíthetik!*

Ha mi nem ismerjük, vagy nem akarjuk felismerni egyéni hibáinkat, jellemünk erkölcsi fogyatékságait, — akkor *az élet felfektet minket a következmények műtőasztalára s a szenvedések éles műtőkésével könyörtelenül megoperál minket!* Az élet nem ismeri a narkóziót, az érzéstelenítést, hanem a testi s lelki szenvedések metsző késével vág bele legfájóbb részeinkbe és sem hozzátartozóink szeretete, sem a jó barátok részvéte, pártfogóink tekintélye, sem pénzünk vásárló ereje, sem a tudomány, a művészet nem veheti le rólunk a szenvedést s ennek minden kellemetlen s fájdalmas következményeit!

Mit kell tehát tennünk, hogy az élet legfájóbb érzését — a lelki szenvedéseket egészen biztosan — ameny-nyire ez emberileg lehetséges — elkerülhessük?

Meg kell ismernünk s meg kell javítanunk önmagunkat s mindennap minden erkölcsi erőnkkel, minden képességünkkel arra kell törekedünk, hogy jobb emberekké, erkölcsileg tökéletesebb emberekké fejlődhessünk!

Ez az igazi kultúra; a lélek kultúrája!

Az életben igen sok kellemetlenség, nehézség, baj, csapás, megpróbáltatás, szenvedés, fájdalom varakozik minden egyénre; olyanok, amelyeket semmiképen nem lehet elkerülni, mert megmásíthatatlanul be vannak jegyezve egyéni sorsunk útlevelébe. Igen sok szenvedés, baj, kellemetlenség van, amelyeket mi magunk csak azért zúdítunk magunkra, mert nem akartunk mindennap szembenézni igazi énünkkel és nem igyekeztünk mindennap erkölcsileg jobb emberekké válni!

Ha békés, összeszedett, harmonikus lelki egyensúlyú egyének akarunk lenni, akkor *harcot, háborút, hadjáratot kell indítanunk egyéniségünk, jellemünk erkölcsi fogyatékságai, hibái, bűnei ellen!* Meg kell valósítanunk a híres

Machiavelli-féle programmot: „*Si vis pacem — para bellum!* — *Ha békét akarsz, — készülj háborúra!*”

Hogy ez a lelki szabadságharc teljes sikerrel, diadalmas győzelemmel végződjön, mindenekelőtt határozottan, biztosan fel kell ismernünk egyéniségünk, erkölcsi jellemünk *főhibáját*, amelyből minden más hibánk leszarmaztatható. E fő hibát igen könnyű felismerhetni: végig kell gondolnunk egész eddig lefolyt életünket, mi okozta a legtöbb kellemetlenséget, bajt, szenvedést életsorsunk folyamán? Önismeretünk irányító fénye mellett rövidesen be kell látnunk, hogy *mindig volt egy erkölcsi hibánk, amely mint piros fonál végighúzódik egész élettörténetünkön*. Ez a hiba, ez az ok — *a mi főhibánk!* Ez a főhiba volt az, amely mindig keresztülhúzta számításainkat, terveinket, céljainkat, ez a főhiba okozta minden meggondolatlanságunkat, ballépéseinket, ez ásta alá családi békénket *s ez a főhiba bontakoztatta ki nálunk az életuntság testet-lelket ölő kórképét!*

Tehát, ha mi lelki kultúremlerek akarunk lenni, akkor *minden nap fel kell vennünk a küzdelmet egyéniségünk főhibája ellen s így múltunk, jelenünk, jövőnk, életsorsunk legnagyobb ellenségétől szabadítjuk meg önmagunk*.

Bármi is legyen a főhibánk, — a fékezetlen érzékenység, a különféle káros szenvedélyek, igaztalanság, szeretetlenség, kíméletlen durvaság, lobbanékonyosság, engesztelhetlenség, könnyelmű meggondolatlanság, jóra való restség, önzés, góg, hiúság, — azt minden képességünkkel, akaraterőnkkel végleg ki kell irtani lelkünkéből. Mindennap, minden elhatározásunknál, cselekedetünkénél szigorúan kérjük önmagunktól számon, hogy nem-e hódoltunk be főhibánknak: urai tudtunk-e maradni jobbálevési szándékunknak? Ha ezen elhatározásunkat mindig s következetesen végre tudjuk hajtani, akkor elnyerhetjük a legszebb, a legértékesebb, a legmaradandóbb jutalmat: — a derült, napsugaras, kiegyensúlyozott lelki kedélyt, amely mindig békével, derűvel, boldogsággal tud bennünket eltölteni.

A békés, a nyugodt, a derűs, a kiegyensúlyozott lelki világ eléréséhez nemcsak az szükséges, hogy a durva hibáinkat lefaragjuk egyéniségünkről, hanem az is lényeges kellék, hogy az apró, a mindennapi kis dolgokban, a jelentéktelen csekélységekben is művészek legyünk. *Mindig és minden körülmények között megőrizni lelkünk összeszedettségét,*

fegyelmeztségét, harmóniáját, — ez az igazi életművészet! Ennek eléréséhez művészetté fejlődött önnevelésre van szükség!

Ha elfogulatlanul megfigyeljük embertársainkat, azt kell megállapítanunk, hogy a legtöbb ember az apró rossz szokások, fegyelmezetlenségek rabja s ez a rabság akadály a annak, hogy igazi derült kedéllyel tudja jární életútjait. A legtöbb ember lelki békéjét nem a nagy s megrázó sorscsapások teszik tönkre, hanem az apró, kicsinyes, jelentéktelen dolgok lendítik ki állandóan lelki egyensúlyából.

Gyermekkorunkban mindnyájan olvastuk az óriás termetű és nagy erejű *Gulliver* történetét, akit álmában a törpék megkötöztek. így vagyunk mi emberek is rossz szokásainkkal, apró jelentéktelennek minősített hibáinkkal, amelyek, ha nem vagyunk éberek lenyűgöznek bennünket. A nagy hibák nem szakadnak egyszerre az emberre teljes nagyságukban, hanem aprón s észrevétlenül surrannak elő és lassan fonnak be szálaikkal. Az ember egyszerre föl' eszmél és megrémülve látja, hogy le van bilincselve, hogy álmában lenyűgözték és most a törpék, — a rossz szokások — tehetetlen rabszolgája.

Azt sem lehet figyelmen kívül hagynunk, hogy óriási önfegyelemre van szükségünk, ha azt akarjuk elérni; hogy az adott viszonyokhoz, körülményekhez, helyzetekhez, környezetünkhöz, fellebbvalóinkhoz feltétlenül s harmonikusan tudjunk *alkalmazkodni*. Aki alkalmazkodni nem tud *az az élet „B” listása!* Sajnos, de az életben nem úgy alakulnak ki a körülményeink, ahogy azt mi egyénileg szeretnők: az élet nem alkalmazkodik a mi kívánságainkhoz, igényeinkhez, elképzeléseinkhez, hanem *mindig nekünk kell a kialakuló körülményekhez, adottságokhoz alkalmazkodnunk!* Aki nem tud az élet fordulataihoz, változataihoz alkalmazkodni, az igen hamar elveszíti lelke egyensúlyát, összeomlanak illúziói s a képzelt jövő kártyavára, A rideg valósággal nem tud a készületlen egyén megbirkózni s így a kétségbeesés örvényében tehetetlenül elmerül!

A környezetekhez, a viszonyokhoz való alkalmazkodás feltétlenül lemondást, önmegtagadást követel. Különösen tapasztalhatjuk e tényt a mi napjainkban; lassan mindenről le kell mondanunk, mert a kialakuló nehéz gazdasági s társadalmi viszonyok a legigóságabb igényeinket, számításainkat is keresztül húzzák. Igen sokan lettek már ön-

gyilkosok, de még többen életuntak, mert nem tudták belátni, megérteni, hogy nem az élet alkalmazkodik egyéni igényeinkhez, hanem nekünk kell a körülményekhez feltétlenül alkalmazkodnunk.

Emberrársainkkal való társadalmi érintkezés is óriási önfegyelmézést kíván; az önismereten alapuló önfegyelmézéssel nem foglalkozó egyén pedig erre teljesen képtelen. Nemcsak a társadalmi érintkezés, de a családi élet harmonikus boldogsága is önfegyelmézésen alapul. Ha a házastársak nem tudnak önmaguknak parancsolni, ha állandóan a nézeteltérések malmában őrlik egymás idegeit, akkor az boldog házasság soha nem lehet. A boldog házasság lemondásokból, önfegyelmézésekből tevődik össze. Mint a tavaszi dér a virágra, úgy hat a fegyelméletlenség, durvaság, gorombaság, türelmetlenség, szeretetlenség, összeférhetetlenség a házasság élet, a családi élet szeretetteljes bensőségére. Pedig, ha valakinek hiányzik az otthon nap-sugara a lelkéből, az csak szárnyaszegett lélekkel tudja járni az élet országútját. Van földi mennyország is, — ott — ahol férj és feleség egy szív egy lélek s a kölcsönös bizalom napfényében felülemelkednek a civódás, nézeteltérés, harag ködtengerén. Ilyen harmonikus, boldog házasság életet csak az élhet, aki már fiatalon megtanulta, megszokta a másokkal való békés együttléteket s aki mások hibáit megértően jókedvvel, nézeteltérés, szóváltás nélkül mosolyogva tudja elviselni.

Az önfegyelmézés hiánya igen sok egymáshoz illő házastársat vezetett már a válópörök tárgyalótermeibe, igen sok boldogságra hivatott házastárs életét tette már elviselhetetlen pokollá.

Nincs az életnek olyan változata, ahol önfegyelmézés nélkül boldogulni lehetne: igen sok egyén veszítette el már mások bizalmát, megbecsülését, kenyerét csak azért, mert nem tudta belátni, hogy a saját fegyelméletlensége tette mindenhol lehetetlenné.

Igen sajnálatra méltó lélektani jelenség, hogy amennyire nem szeret az ember a saját hibáival, jellembeli fogyatékságaival foglalkozni, éppen olyan buzgalommal, feltűnő szorgalommal neki fekszik embertársai hibáinak felfedezésére. Valahogy úgy van, hogy az emberi szem a legtökéletesebb nagyítású mikroszkóp, ha embertársa hibáját figyeli, vizsgálja. Még sokkal szembetűnőbb azon emberi gyarlóság,

hogy mások hibáit, gyarlóságait felfedezve rögtön el is ítéljük felebarátainkat, s nem gondolunk arra, hogy mi magunk is hasonló, vagy talán még súlyosabb hibában szenvedünk.

Ha mikroszkóp nagyítású szemeinket *befelé*, saját bevilágunk, erkölcsi egyéniségünk felé irányítanók, akkor észre kellene vennünk, hogy mi magunk a *hibák bányái* vagyunk! Erkölcsi egyéniségünk belseje zsúfolásig tömve van a magunk előtt ismeretlen, rejtett kavernákkal, amelyek dúsán tömve vannak, tökéletlenségekkel, gyarlóságokkal, bűnökkel. Viszont pedig, ha bármely embertársunkat, élesen, elfogulatlanul megfigyeljük, majdnem mindig megállapíthatjuk, hogy a legtöbb felebarátunknál fel tudunk fedezni oly szép jellemtulajdonságokat, aminőkkel mi nem rendelkezünk. Amikor egy-egy embertársunkat önmagunkban, vagy kiváltképen mások előtt letárgyaljuk, hibáit, rossz tulajdonságait felsoroljuk, erkölcsi jellemét minősítjük, — ugyanakkor önmagunk hibáira, bűneire is gondolnók és csak alapos s elfogulatlan, a körülményeket is figyelembevevő összehasonlítás után hoznánk ítéletet, — akkor igen gyorsan észrevehetnék az *erkölcsi hibák gerendáinak tömkelegét* saját szemeinkben s sok esetben megállapíthatnék, hogy felebarátaink hibái, bűnei, erkölcsi fogyatékoságai csak *szálkák* a mi szemeinkben levő gerendákhoz képest.

Az azonban tagadhatatlan, hogy sokszor kiabálóan szembeötlenek embertársaink gyarlóságai, talán súlyos jellemhibái, bűnei, erkölcsi botlásai. Ilyenkor az volna a helyes, méltányos s igazságos, ha észrevennők felebarátaink *szép cselekedeteit, erényeit, kiváló erkölcsi tulajdonságait is*. Embertársaink kirívó hibáinak tárgyalásánál nemcsak a *terhelő*, hanem az *enyhítő körülményeket* is figyelembe kell vennünk: így kívánja ezt a szeretet s az igazság.

A társadalmi életünkben állandóan megkülönböztetik az *úriembert és a nem úriembert*. Úriembernek nevezik általában a felsőbb iskolai képzettséggel rendelkező, megfelelő társadalmi állást betöltő, kifogástalan múltú s jelenű egyéneket.

Szerény felfogásom szerint csak olyan férfi, illetve nő nevezhető *úriembernek, minőnek, aki minden körülmények között feltétlenül ura önmagának, ösztöneinek, szenvedélyeinek, indulatainak*. Aki ezt képtelen megtenni, az lehet *előkelő ember, gazdag ember, tudós vagy művész, — de csak*

alantas szolgálóember; saját ösztönei, szenvedélyei, indulatai vakon engedelmeskedő szolgája!

Az igazi, — a lelkileg — úriember, nem lehet *tucatember*, akinek minden kiválósága, értéke csak abból áll, hogy tizenkettő tesz belőle egy tucatot: *ez csak átlagember, tucatember s nem úriember!*

Az kétségtelenül bizonyos, hogy igen nehéz *egy személyben vádlottnak s bírónak lenni: éhez* átlagon felüli erkölcsi magaslatra, óriási akaraterőre van szükség.

Ha visszagondolok azon sok kultúremlőre, akikkel, mint az élet hajótöröttjeivel találkoztam, kiknek könnyekkel telt szemei sírva panaszták, hogy elvesztették lelkük békéjét, akkor ki kell jelentenem élettapasztalataim egyik fontos eredményét: — *minden egyénben* — nézetem szerint — *egy boldog s egy boldogtalan ember lakozik!* Teljesen tőlünk függ, hogy melyiket fejlesztjük ki magunkban!

Ha akarod, — békés, boldog, meglegedett ember lehetsz, ki nyugodt, derült kedéllyel tudod élvezni az élet tiszta örömeit! *Ha akarod* — akkor szerencsétlen, békétlen, összetört, reményfosztott, elkeseredett, önmagadba-zuhant életunt leszel — *ha akarod; tőled függ minden!*

Ha minden ember minden este számonkérné napi cselekedeteit, annak indítóokait, ha szigorúan elbírálná minden egyes cselekedetének emberi értelemmel előrelátható következményeit; ha minden ember *nemcsak helyeselné a jót, hanem mindenben követné is*; ha minden ember úgy cselekedne embertársaival, mint ahogy ő is elvárja másoktól, hogy vele cselekedjenek; ha minden ember a jónak, az erkölcsnek nemcsak hirdetője, hanem egyéni életében megvalósítója is volna, *akkor nem volna, mert nem lehetne elkeseredett, önmagadba-zuhant, életunt ember, nem volna társadalmi kérdés az öngyilkosság!*

Arra is fel kell hívnom a figyelmet, hogy az olyan embert, ki a lelki kultúra magaslatára törekszik, aki minden cselekedetét a *legmagasabb erkölcsi szempontból* fontolja meg s csak úgy valósítja meg, — az ilyen egyént a többségben, a számbeli fölényben, túlsúlyban levő *átlagemberek, tucatemberek* kinevetik, gúnyos, csipkedő megjegyzéseikkel igyekeznek a maguk igen alacsony, az alantas ösztönök szintjén mozgó világnézetükbe lerántani. A tenger sötét mélyében élő állat, a föld porában-sarában csúszó-mászó kigyó nem tudja megérteni a tiszta kék levegőgömbben ma-

gasba szárnyaló királysast: *az erkölcsi alacsonyság sötét mélyében tengődő, a kicsinyes földi, anyagi nívón csúszómászó ösztönember nem tudja megérteni a lelki kultúra tiszta erkölcsi magaslatába vágyakozó lelkiembert!*

Az is egész természetes, hogy csak az olyan egyén tud az igazi lelki kultúra eszményi magaslatára felemelkedni, aki az Istennel élő, eleven kapcsolatban, összeköttetésben van állandóan. Az Istentől távol élő anyagiember minden órának igyekszik leszakasztani élvezetvirágát, mert sietnie kell élni, élvezni, kitombolnia magát, mert állandóan előtte tátong a véges emberi élet, — a nyitott sírgödör!

A lelki kultúremler nem tud fennakadni az alacsony-ságok útvesztőjében, hanem teljes öntudattal, szabad akarrattal igyekszik ömmagából a legtökéletesebb erkölcsi embert kialakítani- Aki így gondolkozik, így látja a világot, az sohasem lehet elkeseredett, reményfosztott életunt, sohasem követhet el öngyilkosságot, hanem ép lélekkel, derült kedéllyel tudja megoldani élete minden nehéz problémáját. Környezetében, családjában hivatásában, minden ténykedésében derút, örömet, napsugarat fog árasztani: példájával, Önfegyelmével mindenkit tanítani fog *a nemes, a tiszta, a boldog élet művészetére!* \

Tolsztoj Leó, a nagy orosz író azt mondja egyik művében: „*Ha nagy Oroszországban minden orosz egy rózsafát ültetne, akkor a kietlen nagy Oroszország virágos kert volna!*”

Ha minden egyén lelkében kifejlődne Istennel való élő, eleven kapcsolat, ha minden ember igyekezne az önismeret világító fénye mellett ömmagát megismerni s az önnevelés vésőjével egyénisége durva márványából a lehető legtökéletesebb jellemet kifaragni, ha minden egyén lelkében a szeretet volna az irányító eszme, akkor ez a föld nem a szenvedések siralomvölgye volna, *hanem a boldogság, a megalégedés földi paradicsoma!*

Akkor nem volna itt tömegjelenség a nyomor, a pártviszály, nem volna járvány az életuntság, hanem a lelki béke, a boldogság napfénye tükröződne minden ember arcán!

Kívánjuk, akarjuk ezt?

Akkor dolgozzunk ömmagunkon: *ismerjük meg s javítsuk meg ömmagunkat!* Ne imádjuk ömmagunk bálványát, mert ez csak bálvány; — az önimádásunk, gögünk elrabolja tisztánlátásunkat s így ömmagunkat kergetjük a halálba.

A halálban megszabadulunk ugyan környezetünkől, rosszakaróinktól, vagyonunktól, adósságainktól, hivatásunktól, testi bajainktól, anyagi gondjainktól, testszervezetunktől, *de önmagunktól, lelki gyötrelmeinktől, hibáinktól s ezek következményeitől a testi halál sohasem válthat meg minket!*

Itt marad a testünk — s mi tovább űzzük, hajtjuk, kergetjük, kínozzuk magunkat . . .!

ÉRZÉKENYSÉG.

V alóságos forradalmat idézett elő

az orvostudományban, mikor a mikroszkóp segítségével felfedezték a szabad szemmel láthatatlan *baktériumok* csodavilágát s így meg tudták állapítani, hogy az emberiséget megtizedelő fertőző betegségeket baktériumok, valamint a hozzájuk nagyon közelálló más apró élő szervezetek, vég-lények okozzák.

Ilyen apró, jelentéktelen, észrenemvett, fontosnak nem minősített emberi hiba a lelkületünk, egyéniségünk *érzé-kenysége* is, amely lehetetlenné teszi bennünk az alapos, pontos, tárgyilagos önismeretet s így lassan, de biztosan kibontakoztatja lelkületünkben az életuntság, az önmagunkba zuhanás, az önmeghasonlás öngyilkosságba kergető kór-állapotát.

Az érzékenység fogalma alatt nem azt értem, amikor a váltakozó életkörülmények és események öröme, vagy szomorúságra hangolják az egyént, vagy pedig a különböző kóros behatásokra érzékenyen reagál az emberi szervezet. *Érzékenység* alatt azt értem, amikor valaki a személyét olyan szentnek, sérthetetlennek s megközelíthetetlennek minősíti, hogy feltétlenül megköveteli, hogy mindenki alkal-mazkodjék hozzá s nem tűri személyével szemben a való-ságnak megfelelő igazmondást, tárgyilagos bírálatot.

Az ilyen érzékeny egyén sohasem tudja magát telje-sen s kimerítően, elfogulatlanul megismerni: az ilyen ter-mészetű ember állandóan önmaga elől fut s azért mindig saját magába botlik, állandóan önmagát kínozza. *Az érzé-keny ember mindeniben ellenségét sejtí;* egy félreértett szó, tekintet, vagy más előtt jelentéktelen mozdulat s már is *vérig megsértődik* s sokáig nem tudja elfelejteni a vélt

sérelmet, képzeletével kiszínezi, sokszorosan megnagyítja s így napokig tudja magát kínozni a legkisebb csekélységért. Élesen megfigyeli környezetének minden mozdulatát, arc-kifejezését, tekintetét, beszédét s fantáziájával rögtön megállapítja, hogy mit gondolhatnak róla, szívesen foglalkoznak-e vele s ha véletlenül a környezete valamelyik tagjának bármi ok miatt nincsen ragyogó jó kedélye, hangulata, rögtön a saját személyével hozza vonatkozásba. Ezen azután napokig elrágódik s sokáig kínozza magát gyötrő fantáziájával.

Othonában feltétlenül elvárja környezetétől, hogy vele úgy bánjanak, mint a hímes tojással, minden gondolatát igyekezzenek jó előre kitalálni, őhozzá feltétlenül s minden csekélységre kiterjedően figyelmesen alkalmazkodni, mert ő finom, gyengéd, érzékeny lélek! Az ilyen érzékeny természetű egyénnel együtt lakni, vagy működni a legnagyobb szenvedések közé tartozik!

Az ily természetű egyénekből lesznek a mindig elkeseredett hangulatú emberek, akik állandóan önmagukat kínozzák, mindent gyászfekete színben látnak, mindenki- ben ellenséget sejtnek, a legjobb, a legönzertlenebb szándékot is félremagyarázzák: ezeket semmiképen sem lehet meggyőzei) hogy *ők sajátmaguk legnagyobb ellenségei!*

Az érzékenység igen jellemző tulajdonsága, hogy *feltűnő módon érzéketlen másokkal szemben!* Önmagával szemben a legnagyobb előzékenységet, figyelmet, udvariasságot követeli, de ő mindezekre másokkal szemben képtelen] Az érzékeny ember sohasem teszi fel magának egyedüli cselekedeti előtt azon fontos kérdést: *hogyan esne nekem az a cselekedet, azon magatartás, amelyet most más embertársammal szemben akarok tanúsítani? Hogyan szeretném, ha hasonló helyzetben bármely embertársam velem cselekedne? Mily magatartást tartok magammal szemben úri magatartásnak?* Az érzékeny ember képtelen olyan magatartást tanúsítani másokkal szemben, mint aminőt ő feltétlenül ejvár embertársaitól; *ez pedig a legnagyobb igazságtalanság, a legnagyobb logikátlanság a világon!*

A keresztény kultúrának szent könyve, — az *evangélium* félreérthetetlenül tanít minket arra, hogy *embertársainkkal mindazt nekünk is meg kell cselekednünk, amit mi is szeretnők, hogy felebarátaink nekünk s velünk cselekedjenek; ezen tanítás, életmeglátás, világnézet a legszociálisabb, a legtökéletesebb, minden korban a legidőszerűbb*

társadalmi magatartás, amely nélkül egyéni, családi, társadalmi életet el sem lehet képzelni: *erre pedig teljesen képtelen az érzékeny ember!*

Az érzékeny embert nem lehet figyelmeztetni hibáira, gyarlóságaira, emberi botlásaira, mert a megközelíthetetlenenség barikádjaival veszi önmagát körül. Az ilyen érzékeny ember, amint a költő mondja:

„Tökélynek véli még a foltot is
S tud annak adni kedvező nevet!”

(Molière: *Misanthrope*.)

Pedig kivétel nélkül minden embernek vannak hibái, gyarlóságai, erkölcsi botlásai, mert nagyon kevés egyén fogadja meg a nagy római, költő tanácsát: „*Bármit cselekszel okosan tedd s nézdd a végét!*” Ha minden ember, minden cselekedete előtt megfontolná megvalósítandó cselekedete minden lehetséges s elképzelhető esélyeit, lehetőségeit, következményeit, — *az volna a legmagasabb kultúrnívó!* Hogy e magas kultúrnívót elérhessük, — nem szabad, hogy önmagunk szerelmesei legyünk s az érzékenység testet-lelket ölő baktériuma bennünk legyen!

Az érzékeny ember teljesen antiszociális lény s képtelen a társadalmi életben megőrizni a lelki összeszedettséget, lelki harmóniáját. Az érzékeny ember nem tudja belátni s megérteni, hogy mindenki el van foglalva saját egyéni gondoljaival, bajaival s így lehetetlenség embertársainktól megkívánunk, hogy saját gondolataikat félretéve csak velünk foglalkozzanak, minden képességükkel s lehetőségeikkel. Az életben minden körülmények között feltétlenül alkalmazkodnunk kell a kialakuló életkörülményekhez: *aki nem tud alkalmazkodni, azt kegyetlenül s irgalom nélkül eltíporja az élet!* Az érzékeny egyén egyáltalában nem tud alkalmazkodni, éppen azért állandóan belebotlik mások egyéniségébe, mások akarati törekvéseibe, mert mások nem érnek rá figyelembe venni az ő beteges, túlságba vitt érzékenységét, az ő kicsinyes egyéni bajaival törődni, s ezért állandóan összetört pesszimista lélekkel jár az emberek között s így nem tudja egyéni hivatását betölteni s előbb-utóbb az önmeghasonlás útvesztőjébe zuhanva, önkezével vet véget életének!

Az érzékeny ember nem lehet jó iparos, kereskedő

nem lehet alárendelt alkalmazott, nem lehet hivatalnok, pedagógus, pap, orvos, ügyvéd, bíró, tudós, művész, — mert nem tudja ügyfeleinek, vevőinek, megrendelőinek, feletteseinek, elüljáróinak, hivataltársainak, pacienseinek, közönségének egyéni megjegyzéseit, vagy kiváltképen jogos kritikáit elviselni.

Sohasem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy társadalmi életünkben minden ember egészen külön, lezárt egyéni világban él; ez a magyarázata annak a lélektani igazságnak, hogy *ahány ember, annyi vélemény!* Minden ember egészen másképen látja a világot s mindenki azt hiszi, hogy olyan a világ, mint aminőnek ő látja; ez az oka minden társadalmi s egyéb nézeteltéréseknek. *Az igazán lelki kultúrembernek társadalmi érintkezéseiben nem azt kell keresnie, kutatnia, hogy mily körülményekben, nézetekben tér el embertársaitól, hanem hol s miben tud velük közös érintkező pontokat találni! Aki ezt megtudja tenni környezetében, hivatalában, az emberekkel való társas érintkezéseiben az a lelki kultúra legnagyobb fokát tudta megközelíteni, mert az ilyen nagy lelki műveltségű kultúrember nem azt várja embertársaitól, hogy őt értsék meg, hanem lelki kultúrájának magasabb rendűségével ő igyekszik az alacsonyabb lelki nívón levő embertársait megérteni. Ez az igazi kultúra, — a lélek kultúrája!*

Az ilyen ember sohasem csalódhatik, mert lelki kultúrája—fénye mellett *semmit sem vár az emberektől*: nem számít az emberek elismerésére, magasztalására, hálijára, mert *minden cselekedetét magáért a jóért cselekszi s így igyekszik a társadalom hasznos tagja lenni.* Az ily lelki kultúrembert még az sem lepheti meg, nem keserítheti el, *ha a legnemesebb törekvéseit, szándékait, cselekedeteit félremagyarázzák, sőt mi több a rágalmak fertőjébe rántják.* A lelkileg kultúrembernek nagyon jól kell tudnia, hogy

„A jó, amit ember tesz, sírba száll vele,
A rossz túléli őt!

Shakespeare: *Julius Caesar.*)

A jó cselekedeteinket az emberek mindig a homokba jegyzi, a véleményük szerinti helytelen, rossz cselekedeteinket ellenben márványba vésik! Ez egy általános emberi tulajdonság; sohasem lehetünk olyan naivak, hogy azt gon-

dolhatnók — talán a mi esetünk kivétel lesz: aki a közéletben szerepel, aki hivatásánál fogva sok emberrel érintkezik s így állandóan ki van téve mások bírálatának, az ilyen egyénben az érzékenység csirájának sem szabad lennie, mert különben összetöri a lelkét!

A lelki kultúremler bárhogan is alakulnak ki az életkörülményei, mindig összeszedett s egész lélekkal tud alkalmazkodni a kialakuló viszonyokhoz. Bármely kenyeret is ad kezébe a sors, mindig derült lélekkal tudja hivatását betölteni: nem fáj neki, ha azt tapasztalja, hogy az alacsony lelkületű emberek, a nálánál kisebb műveltségű, képzettségű egyének sokkal többet tudnak nálánál az életben elérni, mert jól tudja, hogy *az érvényesülés terén sokszor az álnokság győz, — de azt is jól tudja, ha az álnokság egyszer elbukott, akkor végleg elbukott: az igazság, a becsületes, önzetlen nyíltság sokszor elbukik, de ha egyszer győz, akkor végleg győzedelmeskedik!*

A lelki kultúremler átéli halhatatlan nagy költőnkkel:

*„Tégy bátran hát és ne bándd, ha
A tömeg hálátlan is lesz,
Mert ne tekintse célul
Önbecset csak, ki nagyot tesz
Szégyenelve tenni máskép.
Es e szégyen öntudatja
A hitványát a földre szegzi,
A dicsőét felragadja.”*

(Madách: *Az ember tragédiája.*)

Ha elfogulatlanul szemléljük s bíráljuk hazánk kultúr-állapotát, meg kell állapítanunk, hogy magyar hazánkban igen sok az iskolázott, tanult, művelt kultúremler. A csonka ország területén a helyes kultúrpolitika révén mindenhol vannak hozzáférhető kitűnő középiskolák: igen sok nívós főiskolánk van s országunk büszkesége az európai hírnévnek örvendő négy *egyetemünk*, melyek méltán veszik fel a versenyt a nagy kultúr-nemzetek egyetemeivel. Tudósaink világhírnévnek örvendenek, művészeinknek az egész művelt világ tapsol.

Hazánkban igen sok a tanult, művelt ember, talán sok a nagytehetségű, de érvényesülni nem tudó diplomás ember, de minden bizsonnyal *igen kevés a lelki kultúremler!* Ezért nehéz az élet, ezért oly sok a társadalmi, felekezeti,

faji s egyéb villongás a magyar közéletben, ezért egyik ember a másik farkasa. Nemcsak a tudományokban, művészetekben, iparban, kereskedelemben járatos, szakképzett, művelt, tehetséges, okos emberekre van szükség társadalmi életünkben, *hanem jó emberekre, lelkileg művelt kultúr-emberekre van égetően nagy szüksége a magyar közéletünknek!*

Önismeret, önfegyelmzés, önnevelés nélkül nem lehet lelki kultúra: lelki kultúra nélkül pedig lehetetlen megbirkózni az élet nehézségeivel!

Igen sokszor tapasztalhattam, hogy gazdaságilag, anyagilag jó! szituált egyének lettek öngyilkosok, olyanok, kiknek nem volt gond a mindennapi kenyér, akik jó állásban voltak, kiknek mindenük meg volt, — s mégis meghasonlottak a világgal, az étellel s önmagukkal.

Visszaemlékszem egy egyetemi rk. tanár, közkórházi főorvosra. Egy alkalommal a kórházi osztályán egy öngyilkos nőt hallgattam ki s ekkor a kihallgatáshoz engedélyt kérve beszélgetni kezdett velem a nagyhirű orvostanár. Elmondotta, hogy az ő osztályán néha előfordulnak beszálított öngyilkosok. Ő mindig összehasonlítja magát e szerencsétlen életunt pacienseivel; ezek egyszerű, szegény, tanulatlan emberek: ő jómódú, elismert tudós, kit tudománya miatt sokan felkeresnek s tudásával, szorgalmával tekintélyes vagyont szerezhetett magának. Az életunt betegek talán műveletlenségük miatt vesztették el lelkük egyensúlyát, — ő pedig a nagy tudása, műveltsége mellett sem tudja meglátni az élet célját s értelmét: állandóan fáj neki, hogy orvostanár társai sokszor lekicsinylik az elért tudományos eredményeit, otthonában nem találja meg a szerető megértést, úgy gondolja, hogy alantas orvosai nem őt, hanem a betöltött állását becsülik s tisztelik, s rezignáltán mondotta, hogy a legfájdalmasabb s legszomorúbb kötelessége, hogy *másokat kell vigasztalnia, mikor ő szorul a legnagyobb vigasztalásra!* Egy hét múlva megdöbbenve értesültem a rendőrségi aktákból, illetőleg a napilapokból, hogy a híres orvostudós önkezével vetett véget örömtelen, békétlen életének; egy sor írást sem hagyott hátra.

Ez a nagy tudású orvos a legnagyobb mértékben *érzékeny* ember volt, nem tudta belátni, hogy nem az a lényeges, mit gondolnak róla pályatársai, hanem *az a fontos, hogy lelkiismerete s legjobb tudása szerint végezze a*

kötelességét s orvosi tudományos munkálkodása is *ars pro arte* legyen.

Az érzékeny természetű embereknek túlságos nagy mértékben ki van fejlődve az érzelmi világuk, mely mindig a végletek között mozog. *Szívből tudnak valakit szeretni, de ugyancsak szívből tudnak gyűlölni:* az átmenet igen gyors s hirtelen. Hozzátartozóikkal, környezetükkel, barátokkal szemben az érzelmek egész skáláját nyilvánítják meg, — sohasem tudnak érzelmeiknek parancsolni. *Az értelem és az érzelmek harmonikus egyensúlya teljesen hiányzik az érzékeny egyéneknél.* Az ily egyének egyáltalában nem tudnak indulataiknak parancsolni, mint egy robbanó kráter tör ki indulataik lavinája s jaj annak az embernek, ki ilyenkor ellenmondani merészel: nincsenek tekintettel senkire, mert teljesen indulataik hatalmába kerülnek s így nem uraik saját egyéniségüknek. Ilyen egyének lesznek esetleg a legelszántabb bosszúállók is, akik semmitől sem riadnak vissza, hogy vélt sérelmeiket megtorolhassák.

Az érzékeny lelkületű egyénnél a legkisebb csekélység is teljesen felborítja a lelki egyensúlyt: ezek nem gondolkodnak, nem mérlegelnek, nem készülnek hosszú ideig az öngyilkosságra, hanem hirtelen minden átmenet nélkül követik el öngyilkossági kísérletüket, — elég egyetlen felhevült pillanat s már is elkövetik az öngyilkosság — nem ritkán tragikus — kísérletét.

Egy fiatal házaspár boldogan élt egymással éveken át. A férj szorgalmas, törekvő iparos volt, ki minden idejét a feleségével töltötte. Egy este hiába várta haza felesége; a férj nem jött haza. Végre késő éjjel — ami még házasságuk alatt nem fordult elő, — megjött a várva-várt férj. Ami teljesen szokatlan volt nála, alaposan beborozva jött haza: ittas állapotában rátámadt feleségére s olyan szavakat használt vele szemben, amit még soha nem tett meg. Az érzékeny lelkű asszony hirtelen ért meglepetésében a *negyedik emeletről leugrott* s egy heti halálküzdelem után a Rókusban meghalt.

Emlékszem egy fiatal nőre, ki azért lett öngyilkos, mert az új ruhája rosszul sikerült s a barátnőinek nem tetszett: s ezért a második emeletről leugrott, de beesett az első emeletre s *mindkét lábát eltörte.*

Egy másik nő esetét is megemlítem, aki azért lett öngyilkos, mert egy nyilvános bálon, ahol „szépségversenyt”

is rendeztek, nem ő lett az első, hanem csak a *harmadik* s ezért szublimáttal mérgezte meg magát. Mindkét nő nem az alsóbb néposztályból került ki, hanem iskolázott, művelt nők voltak.

A teljesen műveletlen embereknél is számtalan ilyen érzékenységi öngyilkosság történik: normális gondolkodású ember meg sem tudja érteni ezek elkeseredését. Egy varró-lány azért ivott marólúgot, mert a nővére nem akart vele az egyik fővárosi mozgóba jönni, hanem egy másik mozi műsorát akarta megnézni: s ezért a szerencsétlen nő lúggal mérgezte meg magát s egy életre nyomorékká tette szervezetét.

Egy cselédlány azért akarta magát szintén marólúggal kiirtani, mert alkalmaztatási helyén a szobalány nem hitte el, hogy van neki postaszolga testvérbátyja.

Számtalan olyan esetet észleltem, ahol egy-egy fiatal cselédlány azért akart meghalni, mert úrnője megkorholta: amikor ezeket az „életuntakat” megkérdeztem, hogy véleményük szerint jogosan érdemelték-e ki a feddést, a legtöbb belátta, hogy teljesen rászolgáltak — s mégis lúgot ittak s ezzel egy életre tönkretették szervezetüket s nem ritkán el is pusztultak.

De nemcsak a műveletlen cselédlányokkal történik ez meg: nagyműveltségű kultúreemberekkel is találkoztam, akik azért lettek öngyilkosok, mert nem tudtak beletörődni abba, hogy az élet figyelmen kívül hagyta „igényeiket, elképzeléseiket.

Természetesen nem minden érzékeny ember lesz öngyilkos, hanem a legtöbb hosszú időn át, — esetleg egy életen át — kínozza magát oktalan érzékenysége miatt.

Ismertem egy valóban nagy tehetségű festőművészt, kit harminc év előtt egy tárlaton visszautasítottak: ez a művész harminc év óta elkeseredett ember, ki úgy érzi, hogy felesleges élnie, mert nem ismerik el művészetét. Pedig mindenki tudja, hogy nagy művész, de ő azt hiszi, hogy csak szájalomból mondják neki s csak részvétből fizetnek nagy összegeket képeiért.

Ismerek egy világhírű tudóst, kit mindenki csodál nagy s széleskörű tudásáért, ki a magyar egyetem dísze volt mindig: ez a tudós önmagába zuhant ember, mert egy *külföldi kongresszusra tévedésből nem hívták meg.*

Az Életuntak Védő Irodájába igen sokszor állítottak

elénk oly öngyilkosokat, kik sírva panasztáltak, hogy minden vágyuk az, hogy vidéken lakó szüleiket, szeretteiket meglátogassák, vagy ott találjanak megélhetési lehetőséget: sajnos egy fillérük sincs útiköltségre, gyalog pedig nem tudják megtenni a nagy utat. Az Államvasutak Igazgatóságánál az ily egyének számára ingyen III-ad osztályú jegyet tudtam kieszközölni. Sokszor kellett megdöbbenve tapasztalnom, hogy egyszerű emberek is sértődötten utasították vissza a felajánlott ily módú segítséget azzal az indokolással, *hogy ők harmadik osztályon nem utaznak!*

Képzeljük el az ilyen mentalitású emberek mit fognak cselekedni, ha az élet valóban megrázó s tragikus megpróbáltatással látogatja meg őket! Az ilyenek menthetlenül az öngyilkosság örvényébe szédülnek!

Az önismeretünk hiányának — amint ezt már megállapítottuk — *az érzékenységünk az oka:* az érzékenységünknek pedig a bensőnkben uralkodó *gőg és hiúság.* A gőg és hiúság igen sok embert tett már szerencsétlenné, boldogtalanná, megszámlálhatatlanul sok egyént kergetett az öngyilkosság útvesztőjébe!

Igen sokszor tapasztalhattam, hogy egy-egy ember azért lett öngyilkos, mert nem tudott úgy berendezkedni, oly társadalmi életet élni, oly szórakozásokban részt venni, mint egy irigyelt vetélytársa. Minden keresetét, minden lehetőségét pénzébe tette, hogy utólráhesse utánozhassa a másikat s minthogy ez semmiképen nem sikerült *inkább az önkéntes halált választotta.*

A gőg s hiúság a lelki kultúra teljes hiányát jelenti!

A lelkileg kultúremler a józan ész világa mellett belátja, hogy nincs olyan egyéni tulajdonság, amiért bárki is gőgös vagy hiú lehetne. Az életbe mindannyian úgy kerülünk, hogy *a világ, a társadalom igen jól meg volt nélkülnk:* úgyszintén a társadalom nem fogja pótolhatatlan hiányunkat *érezni,* ha már nem leszünk. *Pótolhatatlan ember nincs!* Családi nevünkre, származásunkra, szellemi tehetségeinkre, testi szépségünkre szintén nem lehetünk gőgösek s hiúk, hiszen mindezeket nem mi szereztük magunknak, mindez nem a mi érdemünk: *mindezt ingyen kaptuk!* Amint *Szent Ágoston,* a nagy egyházatya mondta: *„Mid van ember, amit nem kaptál volna!”*

Éppen ilyen esetleges értékű a társadalmi pozíciónk, az esetleges hírnevünk, népszerűségünk is: hiszen a közel

múlt élenken bizonyította, hogy uralkodók, magas méltóságot betöltő férfiak, dúsgazdag emberek hogyan váltak kegyvesztetteké, földönfutó nincstelenekké. Vagyonukat igen hamar elveszithetjük, terveink váratlanul rombadőlhetnek, ifjúságunkat elviszi az idő, szépségünket elhervasztja egy nem várt romboló betegség, testi egészségünket megtámadhatja egy gyógyíthatatlan kór, — s így mindezekkel együtt elveszítjük hiúságunk s gőgünk bizonytalan alapját.

Igen sokszor találkoztam oly életuntakkal, kik a kedvező konjunktúrák időkben minden jónak, előkelő barátoknak örvendhettek, — de egy nem várt napon mindenük elűszott s így nem volt kedvük az életet újból kezdeni.

Oly hiú életuntakkal is találkoztam, kik öngyilkossági kísérletök előtt szépen kiöltözködtek, naivitásukban kiillatosították, sőt kifestették magukat, mert, amint ők mondták, *szép halottak akartak lenni!*

Ez a hiúsági érzet okozza, hogy sokan nem választják a tragikusabb öngyilkossági módszereket, a vonat elé ugrást, akasztást, az emeletről leugrást, *mert így nem lesznek szép halottak*, sőt sokan azért kívánják, hogy tetemüket a hatóság ne boncoltassa fel, *hogy teljes szépségükben kerülhessenek a férgek lakomaasztalára.*

Szerény véleményem szerint az érzékenység szomorú kórképének csirái majdnem a legtöbb esetben a családi nevelés hiányosságaiban keresendők. Úgy az egyszerűbb, mint a jobbmódú szülők, az intelligensek s műveletlenek, nem a kemény, küzdelmekben, megpróbáltatásokban bővelkedő reális élet számára nevelik gyermekeiket. A legtöbb szülő gyermekeiben, — különösen, ahol egyetlen gyermek van — féltett bálványt lát s minden képességével csak arra törekszik, hogy szeretett gyermekének minden szeszélyét kielégítse. Nem sietnek gyermekeik korán mutakozó jellemhibáit idejekorán lenyesegetni, hanem majomszeretettől fűtve úgy gondolják, hogy a legjobbat cselekszik, ha gyermekeik minden kívánságát, óhaját, szeszélyét kielégítik. E gyengességeiket, gyámoltalanságukat szeretetnek nevezik! Nagyon szépen mondotta *Aquinói Szent Tamás*; „*Si bene odivi — amavi; si male amavi — odivil*” „*Ha jól gyűlöltem — szerettem; ha rosszul szerettem — gyűlöltem!*” Az ilyen szülők oktalan, helytelen „szeretetükkel” végzetesen gyűlölik gyermekeiket, mert gyermekeik jellemfejlődése s jövőjük szempontjából a lehető legnagyobb

rosszat cselekszik gyermekeiknek. Az így elkényeztetett gyermek hozzászokik, hogy minden úgy történik körülötte, mint ahogy azt ő elképzeli, feltétlenül elvárja, hogy mindenki alkalmazkodjék szeszélyeihez, kívánságaihoz, nem ismer nemlétezőt, lehetetlent s mindenkinek mosolyogva, derűsen kell elviselnie minden fegyelmezetlen hóbortját.

Az így elnevelt gyermekek felnőve teljesen képtelenek lesznek másokhoz alkalmazkodni, fogalmuk sem lesz a lemondásról, hírét sem hallották az önfegyelmzésnek s így teljesen képtelenek lesznek a kemény élet megpróbáltatásaival szembenézni! Az ily gyermekek az életben igen gyorsan elveszítik lelki egyensúlyukat, mert az élet a megpróbáltatások, a lemondások, az alkalmazkodások egymásba kapaszkodó sorozata; aki gyermekkorában nem tanulta meg az önfegyelmzést, a lemondást, az alkalmazkodást, — azt az életkörülmények irgatmatlanul legázolják. Az így felnőtt gyermekek az életbe kerülve, amikor az élet kitépi kezeikből a játékszereiket, akkor szüleiket vádolják, átkozzák, hogy elképzeléseiket rombadöntötte az élet! A szülőknek igen sok keserves órát, könnyeket, szenvedést okoznak rosszul nevelt gyermekeik.

Sok éves életvédelmi munkám egyik főtápasztalataként állíthatom, hogy nem a gyermekszobának kell gyermekeinket nevelni, hanem az élet küzdelmeire, lemondásaira, csalódásaira, megpróbáltatásaira kell okosan, fokozatosan, határozottan előkészíteni! Igen sok megtört szülővel találkoztam, kik a gyermekeik kihült teteménél látták be hibás nevelésük tragikus következményeit!

Egy ismertnevű gyárigazgatóval találkoztam 18 éves leánygyermeke holtteste mellett. A leány egyetlen gyermek volt: minden vágyát, óhaját, kívánságát teljesítették, csak azért, mert szemükfénye volt gyermekük. A kis leány valószínű zsarnok volt otthon: nem a szülők nevelték, irányították a gyermeküket, de a gyermek irányította szüleit. Felnőve a kisleány kívánságaiban nem ismert határt s lemondást. Zeneakadémiai növendék lett: esténként kollégáival gyakorolt: a szülők nem kérték számon gyermekük elmaradásait, hiszen nagyon szerették egyetlen gyermeküket. A leány váratlanul, minden feltűnő előkészület nélkül szublimáttal megmérgezte magát otthon. A szerencsétlen összetört szülők el sem tudták képzelni, hogy mi lehetett az oka az öngyilkosságnak. Az elrendelt orvosrendőri bon-

colás derítette ki, az elmaradások s kimaradások élettani előrehaladott következményeit

Azt sem lehet figyelmen kívül hagynunk, hogy *a neveletlen szülőknek neveletlen gyermekeik vannak!* A mai modern szülők egyáltalában nem törődnek gyermekeik lelki nevelésével: teljesen megelégszenek, ha gyermekeik az iskolából jó bizonyítványt hoznak, ha zenében, nyelvekben előrehaladást tanúsítanak. Nagyon örülnek, ha gyermekeik kitérő sportfiúk s sporthölgyek lesznek s lelkületük, jellemük fejlődésével, vallásos hitük ápolásával egyáltalában semmit sem törődnek. Ha a mai fiatalság erkölcsi felfogását, világnézetét figyeljük, meg kell döbbenünk annak tragikus voltától.

A mai ifjúság előtt az önnevelésen, önképzésen alapuló életértékek teljesen elveszítik jelentőségüket. A mai ifjúnak nem eszményképe. élettörekvése a jól képzett» jól nevelt, jellemes ifjú, ki egész lélekkel tudja megállani a helyét az élet minden nehéz körülményeiben: a mai kor tömegifjának legnyíltabb példaképe, követendő eszményképe *Demsey* és *Gene Tunney* vagy egy hírneves footballista, esetleg a világhírű *Nurmi* vagy *Weissmüller*, *Arne Borg*, aki egy újabb fél másodperccel javítja a legutóbbi világrekordot. A legtöbb mai ifjúnak a jellemképzés, az akaratnevelés, az egyéniségképzés nemes sportjáról halvány sejtelve sincs. Ezért szédül oly sok fiatal ember, fiú s leány az életuntság, az öngyilkosság bűvkörébe.

Életvédelmi tapasztalataim alapján fel kell hívnom itt e helyen a közfigyelmet, hogy az édes anyáknak leánygyermekeiket nem divatbáboknak, zsúrhölgyeknek kell nevelni, hanem családanyáknak, kik a férfi segítőársai lesznek, a család szentélyének nemeslelkű, fenkölt gondolkodású örei, nem játszótársak, sportladyk, divathölgyek, táncpartnerek, hanem az élet küzdelmeiben minden kialakuló nehézségben szerető, megértő élettársak: ahogy szép magyar nyelvünk mindent kifejezően mondja: — *feleségek!*

A gyermeknevelést át kell hatnia azon gondolatnak, hogy oly ismereteket sajátíttassunk el gyermekeinkkel, amelyeknek az életben feltétlen hasznát tudják venni, amit könnyen s biztosan kenyérre tudnak felváltani. így nagyon sok megpróbáltatástól kíméljük meg gyermekeinket.

A családi nevelést át kell hatnia a tiszta erkölcsnek, akkor nem lesznek gyermekeinkből lokáltöltelékek, a korzó léha, üres fejű, sivár, kietlen, üres lelkű lovagja, i s delnöi,

a szertelen s sokszor erkölcstelen divat vak követői, hanem a tiszta erkölcs tiszta lelkű, nemes gondolkozású *GráU* lovagjai; így nem lesz divatos tömegjelenség a házassági elválás, hanem a tiszta erkölcsű családi élet lesz a magyar nemzet biztos bázisa!

*

*

*

Életvédelmi munkámban igen sokszor álltam öngyilkosok halálos ágya mellett, amikor haláltusájukban a halodlók tisztánlátásával belátták, hogy nem az élet, a sors volt hozzájuk kegyetlen, hanem az önismeretük s önfegyelmezesük hiánya az élet, a boldogság tékozlóvá tette őket s így lettek a saját boldogságuk sírásói! Sajnos már nem lehetett rajtuk segíteni, a megtörtéteket megmegtörtétté változtatni: sírva, kétségbeesve, a közeli, biztos haláltól megrémülve zokogták: „*Ó, ha tudtam volna . . .!*”

A lelki békének, a kiegyensúlyozott, nyugodt, harmonikus életnek elengedhetetlen, pótolhatatlan kelléke, hogy mi mindennap találkozzunk önmagunkkal, mindennap legyünk szigorú bírái saját cselekedeteinknek s igyekezzünk mindennap jobb, tökéletesebb erkölcsi emberekké lenni. Itt e téren van a katolikus gyónásnak megbecsülhetetlen jellemképző s nevelő ereje: nagyon jól mondotta valaki: „Ha nem volna gyónás, akkor ki kellene találni!”

Ki kell irtani lelkünkben az önismeretünk s erkölcsi \ előrehaladásunk legnagyobb akadályát, kerékkötőjét — az í érzékenységet, mert míg érzékenyek vagyunk, addig a gög és a hiúság rabszolgái vagyunk: rabszolga lelkek pedig sohasem lehetnek szabad, független boldog kiegyensúlyozott, napsugaras lelkületű kultúremberek!

Ha minden évben csak egy hibánkat irtanánk ki erős akaratunkkal, mindennapi rendszeres, céltudatos önismere-tünkkel, önnevelésünkkel, akkor rövidesen oly lelki kultúr-nívót érnének el, ahová az önneveléssel nem foglalkozó átlagemberek soha nem tudnak felemelkedni.

Ha kiirtjuk lelkünkben az érzékenység baktériumát, akkor soha nem fog fájdalmat okozhatni, ha bárki s bármily jó szándékunk, vagy cselekedetünkért durva hálátlansággal fizet. Lelki műveltségünk fénye mellett megértjük, hogy *az élet nem marad sohasem adósunk*; egészen idegen emberek fognak velünk jót, szépét, nemest, emberit csele-

BETEGSÉG.

Majdnem a legtöbb modern kul-

túremler a jólét, a gondtalanság, az egészség napjaiban minden igyekezetével arra törekszik, hogy kiélvezze le- arassa, kizsákmányolja az élet minden kínálkozó örömét, élvezetét. Fantáziájával az álmok színes világával veszi körül a rideg valóság tárgyilagosságát: tervei, szándékai élénk ecsetvonásokkal festik meg a jövő képzelte képét.

Egy nem várt, nem remélt napon, egy nem is sejtett pillanatban bezörget a valóság követe, a jólét, a gondtalanság rablója: *a betegség*. Összeroppantja akaraterőnk, meg- tétázza álminkat, összekuszálja terveinket s a bizonytalanság fekete színeivel festi alá jövőnket. A betegség a kifelé élő kultúremlert hatalmas attakkal kergeti önmagába s e rémülettel átszőtt visszavonulás mutatja meg bensőnk igazi mivoltát: az élet valódi értékét. A kívánságok, a színes vágyak, az alantas ösztönök, a hiúság, a gög, a beképzelt- ség elegáns öltönyéből levetkőzteti a betegség a modern kultúremlert és ráadja az egészség utáni vágy olcsó, egy- szerű, sablonos kórházi egyenruháját.

Hivatásomnál fogva igen sokat vagyok kórházban, klinikán, szanatóriumban beteg emberek között. Amint be- lépek a beteg emberek kórtermeibe, mindig úgy érzem, hogy egész más világba kerültem. A kórtermek fehér falai közé nem jut el az utca zsibongó lármája, a kórházi beteg- ágy köré nem sereglenek az emberi lélek rendetlen vágyai, esztelen kívánságai, az illúziók torz figurái: minden beteg- ágy előtt az elvesztett egészség utáni vágy virraszt! A testi fájdalom letépi a látszat álarcát s az egyén valódi, tettetés nélküli benső énjét simítja a modern kultúrférfi s nő kozmetikailag ápolt arcára!

A kórtermekben, a súlyos betegek kórágynál, a műtőasztalokon eltűnik minden társadalmi, faji, felekezeti, nemi s korkülönbség; lehámlik a szerzett műveltség patinája, a világnézeti felfogás vértete, eltűnik a költészet s művészet minden varázsa, a vagyoni, az anyagi lehetőségek sokfélesége, az előkelő összeköttetések mindenhatósága, a testi örömök s élvezetek tarkasága, a különféle vágyak színes ködképei s a beteg testi fájdalomtól csillogó szemei előtt kibontakozik az élet legnagyobb realitása, kincse, értéke s boldogsága: — *az egészség!*

A betegség a legnagyobb tanítómester a világon! Amit a bölcsélet, a vallások tanításai csak igen nehezen tudnak elérni a modern kultúremler lelkében, — azt a betegség játszi könnyedséggel tudja megértetni. A beteg ember minden érdeklődése, figyelme, kívánsága befelé irányul. Minden érték, kincs, vagyon, hírnév, tudás, előkelő állás, cím, összeköttetés, testi szépség elveszti varázsát s az egészség utáni vággyá zsugorodik össze.

A betegség megvesztegethetlen nagyhatalom. Hiába igyekszik egy-egy betegágnál az orvostudomány minden lehetőséget elkövetni, a diagnosztika éles logikáját megcsillogtatni, a betegség ellen tud állani a világhírű orvostanár terápiái utasításainak vagy sebészi műtökésének is!

A betegség a legnagyobb demokrata: nincs tekintettel királyi származásra, műveltségre, társadalmi állásra, fajra, nemre, felekezetre, korra, testi szépségre; — egyformán látogat meg mindenkit. A betegség először is lerántja rólunk a látszat ruháját, összetöri az illúziók szemüvegét, elvágja a társadalmi összeköttetések vékony fonalát, alaposan megrostálja vágyaink rendezetlen tömkelegét, kitépi kezeinkből a hiúság s gög játékszereit, önámításunk rámájába behelyezi a rideg valóság markáns vonásokkal megfestett képét: kívánságaink, vágyaink, óhajaink mind szűkebb-szűkebb körbe szorulnak — s oda redukálódnak, hogy mindent elengednénk a földi javakból, örömökből, élvezetekből, — csak még egyszer visszanyerhetnénk legnagyobb kincsünket: testi egészségünket!

A betegség nem lágyszívű, engedékeny szolgálielek, hanem a testi fájdalom kínzó ostorát suhítja meg szerencsétlen áldozatán. A rendezetlen lelkű modern kultúremler megrémül, elveszti lelke egyensúlyát a betegség közeledésére. Eszvesztő pánik tör ki a lelkében, a szemei előtt

megjelenik a csontos rideg halál, megrémülve szaladgál egyik orvostól a másikhoz, s nem talál sehol megnyugtató tekintetet, idegei felmondják az engedelmes szolgálatot s e szörnyű káoszban önmaga lesz saját életének gyilkosa!

A kórházak kórtermeiben a fájdalom, — a testi szenvedés tart előadásokat, a kérlelhetetlen halál pedig demonstrálja az elhangzott tanításokat.

A testi szenvedés iskolájában a fájdalom az állandó tanító, a halál a tanfelügyelő; itt meg lehet tanulni az élet igazi értékét. Jaj annak a modern kultúrembernek, aki csak a szenvedések kórtermében, a betegség kórágván tanulja meg az egészség értékét megbecsülni. A betegség kórágván válik el, kinek milyen értékű a világnézete s az életbölcsélete.

A gyógyíthatatlan betegség miatt elkövetett öngyilkosság gyakran előforduló eset; bár a legtöbb gyógyíthatatlan beteg lelkében hatalmas lánggal ég a remény fáklyája, hogy egészségét teljesen vissza fogja nyerni. Sokszor még az edzett szívű orvost is meghatja a közeli, biztos halál előtt levő beteg boldog reménykedése. Igen sok megható esetet tapasztaltam, mikor egyes betegeim megérezték, határozott bizonyossággal tudták, hogy a közel jövőben üt az órájuk utolsóóra, — s mégis hősies lélekkel néztek a biztos halál elébe. Ezek valamennyien eleven hitű emberek voltak, akik feltétlen bizonyossággal hittek egyéniségük halál utáni öntudatos fennmaradásában, az örök életben, akik biztosan tudták, hogy egyéniségüket nem nyomhatja agyon a temető nehéz sáros földje, hanem a sírhanton túl is az örökkévalóság boldogító jövője vár rájuk.

A betegek kórágvainál tanulhatja meg a modern kultúrember, mily reális, boldogító valóság az élő, eleven hit, — az Istennel való bensőséges kapcsolat! Ennek ragyogó fényözönében megérti a súlyos beteg egyén az írás szavát: *Legyetek készen . . .!* Mikor megérzi a kórágyon az eleven hitű lelki kultúrember, hogy anyagi teste kezdi felmondani a szolgálatot szellemi lelkének, mintegy figyelmeztetve, hogy közeledik a nagy nap, a fenséges pillanat, amikor be kell fejeznie földi tanulmányait, akkor nem esik kétségbe, mert élő hite világa mellett határozottan tudja, hogy csak az anyagi testét érik utói az enyészet törvényei, de énje, egyénisége, lelke — *halhatatlan!*

Nem esik kétségbe hozzátartozói, szülői, hitvese, csa-

ládja sorsa miatt, mert jól tudja, hogy az Isten szerető gondviselése örökös mindenkor felettük! Az ily eleven hitű kultúrembert nem kell orvosainak hitegetnie, ámitani, hanem öntudatosan, összeszedett lélekkel készül a nagy útra . . .!

Volt egy nagyon jó barátom: honvédhuszárőrnagy,— a Kormányzó Úr Öfőméltósága szárnysegéde. Egész életén keresztül az Isten útját járta: mindenki szerette, mindenki szépet, jót, nemest tanult tőle, 42 éves volt; fiatal házas. Hirtelen megbetegedett: gennyes vakbél gyulladása volt. Megoperálták: a műtét már késő volt! Érezte, tudta, hogy *mennie kell!* Meggyónt, — megáldozott. Elhívatta jó barátait, elköszönt tőlük, elbúcsúzott fiatal hitvesétől s kis gyermekétől: kérte, vigasztalta, hogy ne sírjon, mert be kell teljesednie a jó Isten akaratának: hiszen ő nem pusztul el, nem hal meg, — csak az örökkévalóság hazájába költözik! Talán még egy félóráig dobogott szíve, s azután elhalkult örökre! Ő mint jó katona, aki a harcot diadalmasan megnyerte, — exitált, elment, eltávozott! Ez az igazi hősi halál: ez az igazi lelki kultúrember! *Ő nem hitte, hanem tudta, élte az örökkévalóságot!*

A betegségekkel való félelem, a folyamatban levő betegség rossz kórjelésének tudata sokszor kiváltja az életuntagságot, illetőleg előidézője az öngyilkosságnak. Különösen a hosszantartó betegségek, melyek állandóan rosszabbodnak s teljesen kizárják a gyógyulás reményét. A rosszindulatú daganatok, a műtétek utáni esetleges rosszabbodás érzete gyakori oka az öngyilkosság megkísérlésének.

Az életuntagság kórképének kialakulásánál nagy szerepet játszik a *hisztéria*, a *neuraszténia* s különféle *ideg-, kedély s elmebetegségek* csoportja.

Nem lehet célokom itt e helyen kórtani fejtegetésekbe bocsátkozni: csak arra akarom felhívni a figyelmet, hogy az a kultúrember, ki elvesztette akarata uralmát a teste s ösztönei fölött — az az élet száműzöttje!

A lelke uralmát elveszített kultúrembert megtámadják a különféle betegségek lehetőségei. Ez teljesen érthető is, mert az anyagi testszervezetünk s lelkünk között szoros, elválaszthatatlan kapcsolat van.*) Aki nem tudja egyéniségét feltétlenül s minden körülmények között fegyelmezni, aki nem tud indulatainak, érzéseinek, ösztöneinek paran-

*) Nánássy László Dezső dr.: Az emberi lélek.

csolni, — az ilyen fegyelmezetlen, lelkiileg műveletlen egyén állandóan az izgalmak pergőtüzében pocsékolja el idegeit, ami maga után vonja testszervezete ellenálló képességének teljes lecsökkenését. Érzékenysége miatt mindenhol magát érzi megsértve, megbántva: legjobb barátaiban is ellenséget lát, ott is bajt sejt, ahol nincs, hivatását a felfokozott ingerlékenysége, érzékenysége miatt nem tudja egész lélekkel betölteni, otthonában, hivatalában, családjában összeférhetetlen lesz s így megfertőzi környezete lelki békéjét, önmaga kedélyvilágát. Éjszakáit a pihenés helyett a lelki izgalom, a gond, a boszankodás virrasztja át s így kibontakozik lelkében az a szomorú kórkép, — amit *ideges embernek* nevez a közvélemény. Ez az idegesség a XX-ik század jellemző betegsége!

Ezek az ideges, neuraszteniás, hisztériás emberek a legnagyobb százalékát képezik az életuntak s öngyilkosok táborának. Hangulatuk labilis, a legkisebb csekélység felborítja lelkük, hangulatuk, kedélyük összeszedettségét: összeférhetetlenek, veszekedők, senkivel s semmivel nincsenek megelégedve. Önérzetük túlságosan felfokozott, sokszor érthetetlen kalandokat keresnek: mindent fokozottabb mérvben látnak, nagyobb arányban igyekeznek végezni. Képzeletük fékezetlenül csapong, önkritikájuk a zéruspontra süllyed: akaratok megbénul, berozsdásodik, s így — önmaguk tehetetlen bábjai. Az ilyen egyének lesznek rabjai a divat szertelen hóbortjainak, mert belső tartalmatlanságukat külsejük eleganciájával, feltűnőségével akarják leplezni.

Az ilyen egyéneknél az öngyilkosság minden alapos indokoltság nélkül szokott bekövetkezni: elég egy félreértett mondat, egy jogosan megtagadott kérés, vagy bármely lehetetlen kicsinységű csekélység s már is öngyilkosok lesznek. Ilyen idegileg tönkrement emberektől már számtalanszor hallottam a rókusai kórágyon: „*Nem is tudom, miért akartam meghalni!*”

Nem is egy öngyilkossal foglalkoztam — leginkább nők voltak — akik saját állításuk szerint csak azért követtek el öngyilkosságot, mert kiakarták próbálni, hogy hozzátartozóik milyen részvétel tanúsítanak velük szemben! Volt olyan öngyilkos védencem is, aki igazolványt kért arról, hogy ő öngyilkosságot követett el!

Az ilyen szerencsétlen betegeknél nincsen helye a

meggyőzés vagy anyagi segítség alapján álló életvédelemnek; ezek a kórházból kikerülve ismét öngyilkosok lesznek s addig ismételtetik kísérleteiket, míg végre *teljes sikerrel jár a sok próbálgatás*. Volt egy nő védencem, aki *19-szer* kísérte meg az öngyilkosság különböző fajait. Mindent elkövetett, hogy meghalhasson, pedig semmi oka nem volt, hogy az önkéntes halálba meneküljön. Ez a nő többször is mérget ivott; kimosták gyorsan a gyomrát s nem tudott meghalni: leugrott a negyedik emeletről,^ de ruhájánál fogva fennakadt a harmadik emelet korlátján. Éjjel a Lágymányosnál a Dunába ugrott, amikor szerinte senki sem láthatta, de mégis kimentették. Felakasztotta magát a lakásában, de elfelejtette a lakásajtót bezárni, s egy látogatója rányitott s levágta a kötélről. Ekkor végső kétségbeesésében a bécsi gyorsvonat elé akarta magát vetni. A Vác felé menő vasúti vonalnál megfigyelte, hogy melyik sínpáron megy a gyorsvonat s mikor a vonatot közeledni látta a sínre dobta magát. De a sors ezúttal is megtréfálta! A gyorsvonat a másik sínpáron robogott: szándékát a vasúti bakter észrevette s amint elmesélte — alaposan megverte. Később nagy nehézséggel fegyvert szerzett magának s mellbelötte magát: ez sem járt halálos sikerrel, mert bár súlyos volt a sebe, de felépült, meggyógyult. Magsajnáltam e szerencsétlen nő hiábavaló erőlködését s rendőrorvosi véleményezésre elme-gyógyintézetbe utaltattam. Mikor onnan kiszabadult, megismerkedett egy hadirokkanttal s férjhezment hozzá. Azóta nem hallottam róla semmit, A férfi öngyilkosoknál egy parkettáncos volt a legszorgalmasabb szokványos öngyilkos, aki *15-ször* kísérte meg az önkéntes halál legkülönbözőbb módszereit, míg végül tüdőgyulladásban *akarata ellenére* halt meg.

Az ily egyének életvédelme csakis abból állhat, hogy ki kell iktatni őket az önrendelkezésük alól s zárt *elme-gyógyintézetben kell ápolás alá venni!*

Az ily beteg idegrendszerű egyének fantasztikus meséket tudnak elmondani tettük indoklására s valóban tapasztalt emberismerőre van szükség, hogy meg ne tévesszék az elmondott mesék. Igen sokszor ki lehet mutatni az ilyen beteg embereknél a kóros terheltséget, melyet szüleiiktől örököltek: nem egy esetben a megfertőzött vér átka szomorú örökségként sújtott le rájuk.

Igen sokszor bizonyítható az ily egyéneknél a külön-

féle kábítószeres túlzott élvezete, amelyek teljesen tönkretették idegrendszerüket, megrendítették erkölcsi jellemüket, megbénították akaraterijüket, elrabolták életösztönüket. Normális idegrendszerrel lehetetlenség, hogy valaki ép észszel, szabad akarat, minden indokoltság nélkül kioltja az életét!

A közelmúltban öngyilkos lett a fővárosunkban egy vidéki orvos, kinek valaha kitűnő praxisa volt s igen boldog családi életet élt. Megszokta a morfiom élvezetét s a méreg rabja lett. Felesége elhagyta, a beteget már nem bíztak benne s így anyagilag s erkölcsileg teljesen tönkrement. Megható búcsúlevelében azt írta! ” ... *bárcsak egyetlen ember tanulna az én tragédiámból s sohasem lenne a szenvedélyek akarat nélküli rabszolgája!* ”

Igen sokszor tapasztalhattam — leginkább nőknél — hogy az öngyilkossági hajlam *ragadós betegség*: egyik életunt megfertőzi a másik társát, akinek különben semmi oka nem volna az öngyilkossági kísérlet elkövetésére.

Egy budapesti gyárban, ahol sok munkásnő dolgozott, az egyik nő szerelmi bánata miatt lúgot ivott. Példája után egy héten belül ugyanott 17 leány ivott lúgot. Amikor megkérdeztem e szerencsétlen leányokat, hogy miért akartak meghalni, — mind azt mondták, hogy nagyon sajnálták kollegájukat!

Egy másik műhelyben egy munkásleány egy tucat varrótűt nyelt, mert hanyagsága miatt munkaadója összeszidta. Egy hét alatt 13 társnője ugyancsak tűket nyeltek le. Az egyik nő a has bőre alá 29 tűt szúrt.

Az egyik budapesti nagy bérházban egy cselédleány tükördarabokat nyelt szerelmi bánatában: ugyanabban a házban rövid idő alatt 9 hasonló eset történt.

Ezek mind beteg idegrendszerű emberek, akik minden alapos ok s indokoltság nélkül megfertőződnek az életuntság járványától.

Az is megszokott történni, hogy egy szeretett hozzátartozó halála kiváltja a gyermek, a hitves, a szülők öngyilkossági elhatározását, sőt végzetes cselekedetét. Igen sok *kettős öngyilkossági* esettel is foglalkoztam, amikor az egyik házastárs betegsége miatt együtt követett el öngyilkosságot egészséges hitvesével.

Egy jómódú kereskedő súlyos betegsége miatt feleségével együtt elhatározta, hogy gázzal megmérgezik magukat.

3 kiskorú gyermeküket is a kinyitott gázcsap mérgezésével magukkal vitték. Ilyen eset rövid időközben négyszer ismétlődött.

Ezek valamennyien beteg idegrendszerű egyének: legfőképpen a vallási hitüket teljesen elveszített szerencsétlen emberek!

Sokszor az öngyilkosok elrémítő meséket mondanak el nyomoruk tragikus voltáról, környezetük üldözéséről, testi fájdalmaik kízó voltáról, családi életük békétlenségéről; — a figyelmes, gondos vizsgálat azonban kideríti, hogy mindez csak az elborult lélek téveszméi. Az elmekórtan fejezeteit kellene előadnom, ha a téveszmék, nagyzások, elkeseredés, a melancholia változatos kórképeit részletesebben esetelném.

Nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy igen sokszor nem a lelki bajok, idegrendszer zavarai az oka a betegségek kifejlődésének s így az életuntság, illetőleg az öngyilkosság elkövetésének, hanem a most tomboló borzalmas gazdasági válság, a minden képzeletet meghaladó nyomor!

Nincs borzasztóbb élmény, amikor egy-egy beteg ember nem tud bajával a kórházba kerülni, mert *nincs hely, nincs ágy*. Sajnos ez igen gyakori eset: a szerencsétlen ember kénytelen az öngyilkosság révén végleg kigyógyulni minden testi s lelki bajából! Nagyon nehéz fölötük ítéletet mondani, mert ők élni, meggyógyulni akartak, de sajnos nem volt semmi lehetőségük hozzá. Magyar hazánkban, fővárosunkban igen sok beteg ember pusztul el csak azért, mert nem tud kórházba kerülni: kórházra, egészségvédelmi intézményekre és felszerelésekre sajnos nem juthat költségvetési fedezet!

A modern orvosi tudomány bámulatos eredményeket ért el a kórismézés és a terápia terén: igen sok súlyos beteget tudunk meggyógyítani. A modern orvosnak leggyönyörűbb élménye, amikor egy-egy válságos beteget a diadalmas tudomány meglátásai, felfedezései alapján megtud menteni az életnek. Mily nagy lelki öröm, amikor a reménytelennek hitt betegnek kitudjuk jelenteni, hogy már teljesen meggyógyult, frissült erővel haza mehet s dolgozhat tovább. Képzeld a hatást, amikor a beteg kétségbeesve reánk néz s könyörögve kérdezi: „*Doktor Úr! Hová menjek haza, nekem az utca a lakásom?*” A legjobban képzett orvostanár

sem tud erre a nagy jelentőségű kérdésre válaszolni. Kórházakban sokszor tapasztalhatjuk, hogy *a teljesen hazátlan, nincstelen betegek nem azért aggódnak, hogy talán nem gyógyulnak meg, hanem attól félnek, hogy hamar meggyógyulnak s azután kénytelenek lesznek egészségesen véget vetni életüknek!* Ezek is mozaik darabok a modern kultúra tárgyilagos értékeléséhez!

A testi egészségnek elengedhetetlen kelléke, hogy a testünket ápoljuk, a szervezetünket kellően tápláljuk s kíméljük minden ártalomtól. Mindezeknek pedig nemcsak a belátás, hanem a megfelelő anyagi lehetőség is nélkülözhetetlen kelléke!

Gondoljunk a munkanélküliek hatalmas tömegére, akiknek nincs meg a mindennapi kenyerük, gondoljunk azon szerencsétlen emberekre, akik észvesztő nyomoruk miatt sokszor napokig éheznek: gondoljunk azokra, akik nedves pincékben levő nyomortanyákon sínylődnek tízed, de sokszor többedmagukkal. Gondoljunk azokra, akiknek a nedves pinceodú is fejedelmi fényűzés, — akiknek az utca a lakásuk! Gondoljunk azokra, akiknek a legnagyobb hidegben nincs meleg ruhájuk, hanem rongyokban járnak: — ezek nem ismerhetik a tisztaság fényűzését, nem azért, mert nem volna hozzá érzékük, hanem azért, mert a nyomor még az emberi formájukból is teljesen kiforgatta őket. Ezek a szerencsétlen emberek nem gondolhatnak arra a fontos egészségi követelményre, hogy minden étkezés előtt mossák meg a kezüket, gyakran fürödjenek, tiszta ruhában járjanak, jól táplálkozzanak s gondot fordítsanak élelmezésük tápértékére, nem törődhetnek lakásuk higenikus voltával, nem kerülhetik el a testi s lelki izgalmakat, mert életük minden perce lehetőségeik nincstelensége a testi egészségük megölő baktériuma!

Igen sokszor roskadt elénk egy-egy apa, édesanya, akik már panaszkodni sem tudtak, hanem az emberi irgalomra való hivatkozással *csak egy darab kenyeret* kértek éhező gyermekeiknek. Itt megszűnik az egészségtan minden szabálya: . . . minden vágy, kívánság, életcél egy darab kenyér! Könnyekig megható tragikus látványokban volt részem, amikor ezek a szerencsétlen apák, anyák a darab kenyeret odaadták éhező gyermekeiknek, akikből talán még hasznos tagja lehet a társadalomnak, — hacsak a gyermektemetőbe nem fognak kerülni azért, mert édes-

anyjuk önhibáján kívül nem fogja megtarthatni az egészség-tan legegyszerűbb szabályait!

Az Életuntak Védő Irodájába igen sokszor szerettem volna megidézteni az éjjeli mulatóhelyek dőzsölő lovag-jait, kiknek minden gondjuk abban merül ki, hogyan ássák alá legbiztosabban s a legdrágábban testi egészségüket!

A nyomorban vergődő ember — sajnos — nem törődhetik az egészségtan követelményeivel s így nem csoda, ha megtizedeli őket a gümőkór, a csecsemőhalandóság, a fertőző megbetegedések s az életuntság s öngyilkosság járványa!

Vannak ideg s elmeorvosok, akik minden öngyilkossági esetet *elmebajnak* nyilvánítanak. A magam nézete is az, hogy a legtöbb esetben az idegrendszer s az elme elborulása váltja ki az életuntság kórképét, illetőleg az öngyilkosság kísérletét. Az azonban tagadhatatlan, hogy igen sokan az anyagi lehetőségek teljes nincstelensége miatt követnek el öngyilkosságot. Az anyagi helyzet teljes reménytelenségét az ideg s elmeorvostan jelenleg még nem tudja gyógyeljárásaival megszüntetni.

Nem lehet céлом felhívni a figyelmet, hogy az anyagi nyomor mily borzasztó rombolásokat okoz testi egészségünkben, most csak arra akarok rámutatni, hogy meg kell becsülnünk, ápolnunk kell lelkünk egészségét, mert ha elveszítjük lelkünk egyensúlyát, akkor ellenállhatatlanul megtámadnak a testi s lelki betegségek légiói. A testi betegségekre sokkal hamarabb nyerhetünk gyógyszert az orvosi terápiában, de a lelki betegségekre nem igen van gyógyír az orvosi tudományban.

A modern kultúremler egészségére napjaiban nem törődik lelke egészségével, Nem akarja észrevenni, hogy a kicsapongások aláássák teste ellenállóképességét, a fékezetlen élvezetvágy ételben-italban megzavarják a szervezet vegyi egyensúlyát: az önismeret s az önkritika hiánya eltakarja saját hibáinkat s így nem vehetjük észre, hogy a saját hibáink következményei a különféle betegségekből nyilvánulnak meg.

Aki önmagát fegyelmezni tudja az sohasem lehet ideges ember: az idegesség alatt sokan a fegyelmezetlenségüket leplezik. Nem tudják önmaguknak bevallani, hogy képtelenek magukat fegyelmezni s ezért önmegnyugtatóul „ide ges”-nek mondják magukat. Az önfegyelem gyakorlásá-

val sok kellemetlen percet elkerülhetünk: ha látjuk, hogy valaki megakar szándékosan bántani bennünket a nyugalmmunkkal teljesen leszerelhetjük a legádázabb ellenségeinket is. Az önfegyelmelés segítségével a legkellemetlenebb természetű emberrel is jól kitudunk jönni, mert nyugalmmunkat nem veszítjük el. A feltétlen lelki nyugalom, az egészség nélkülözhetetlen kelléke. Amint már részletesen kifejtettem sok mindent nem tudunk az életben elkerülni a legnagyobb óvatosság mellett sem, — de mindazokat, amik elkerülhetők igyekezzünk a saját jól felfogott érdekünkben teljes energiánkkal elkerülni!

A modern kultúra vívmányai nem tudják lelkünk békéjét biztosítani, hanem önismerettel önfegyelmeléssel kell dolgoznunk lelkünk harmóniáján s így testi egészségünkön. Be kell látnunk, hogy vannak oly fordulatai az életnek, midőn a modern technikai kultúra minden vívmánya csődöt mond — amikor a megpróbáltatás nehéz órái köszöntenek reánk, amikor terveink, vágyaink, kívánásaink összeomlanak; amikor zokogva állunk a kétségbeejtő jelen, a bizonytalan jövő előcsarnokában — akkor a hit, az Istenbe vetett élő, eleven hit a legbiztosabb kalauz, amely átvezet a válságos órák útvesztőjén.

Nincs borzasztóbb lelki átélés, mint az, ha a lelkünk elveszti az uralmat a test felett. Képzletünk a *hypochondria* útvesztőjébe taszít, amely a legnagyobb önkínzások egyike. Fékezetlen ösztöneink a legnagyobb meggondolatlanságokba kergetnek s mindenhol úgy véljük, hogy a részvétlenség, a megnemértés akadályaiiba ütközünk s így önmagunk vagyunk lelkünk gyilkosai!

Ha elveszítjük Istenbe vetett hitünket, — akkor elveszítjük testi s lelki egészségünk — sa kétségbeesés nehéz, válságos perceiben átéljük a költővel:

„..... *agyam forr és kezem*
Mozog még — de tudom ez nem élet — és
Ami még hátra van: az csak — elköltözés!

(Tóth Kálmán: *Halál.*)

Az újságok híradásai jelzik, hogy a mérég, a pisztolygolyó, a kötél, a Duna volt a szomorú elköltözés módja.

Mily megrázó élmény, mikor a rókusi betegágyon az

élettől búcsúzó öngyilkos sokat mondóan hangoztatja: „*El-
tékoztam az életemet!*”

Sok embernek zártam le örökre a szemeit e tragikus önvallomás után. Az öngyilkos kihült tetemére ráborul a halottas ágy fehér lepedője. Két óra múlva a kórház hullaházában, majd innen rövidesen a Törvényszéki Bonctani Intézet jégkamarájában várja az utolsó aktust: a rendőri boncolást s azután a rideg sir fogadja be a kihült tetemet. A rendőrségen pedig az öngyilkossági akták megőrzik a titkot, hogy *talán egy nagyra, sokra hivatott ember lett az élet tékozlója!*

Alig viszik el a halottas ágyról a kihült tetemet, újabb öngyilkost hoznak: felteszik az előbbi halottas ágyára — odalépek hozzá . . . kinyitja fáradt, könnytelt szemeit — elmeséli, amit már sokan elmeséltek s a vége: „*Óh ha tudtam volna!*”

Sokszor elgondolom, hogy még igen sokan fognak a rókusi öngyilkos osztály zárt körtermébe kerülni: még igen sok életuntnak fogok a szemébe nézni, a lelkét keresni. Igen sokan fogják még elfelejteni, hogy az életben sokat kell dolgoznunk lelkünk harmóniáján... akik életük utolsó percében fogják belátni, hogy *az élet tékozlói voltak!*

Talán vannak az olvasóim között olyanok is, akikkel találkozni fogok, mint az élet hajótöröttjeivel: akik kimerülten, összetörten — a halálos ágyukon, utolsó órájukon fogják elmondani, amit most itt olvasnak:

„*Óh ha tudtam volna, hogy a lélek kultúrája a legnagyobb kincs, érték, boldogság a világon!*”

ÉRZÉKISÉG.

Szél Tivadar dr. *A Magyar*

Statisztikai Szemle 1928. évi július és augusztusi számaiban közölt „*Az öngyilkosok demográfiája*” című cikkében részletesen közli az öngyilkosok kor és nem szerinti statisztikáját, amelyet a jelen könyv *11-ik* oldalán átvettem.

A közölt statisztikai táblázat szerint az öngyilkosságot elkövetett életuntak között a legsűrűbb korcsoportnak a *70 éven* felüliek szerepelnek. *Kovács Alajos* az *1907/8.* évi adatok feldolgozásakor még nem tudta az öregebb korosztályok öngyilkossági arányait kiszámítani, mert az akkori feldolgozás a fiatalkorú öngyilkosok különös számbavétele nélkül készült. A mai adatokat azért e tekintetben nincs módunkban egybevetni annak elbírálására, hogy vajjon a legöregebb korosztályok öngyilkosságra való hajlama nem-növekebb. Az élet küzdelmeiben elfáradás öngyilkosainak avagy az öregkorban kedvezőtlen anyagi körülmények közé kerültek életuntjainak aránya ilyképen sajnos nem enyhül. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy az idősebb, a megállapodottabb korosztályokban is igen gyakran hiányzik az élet lehiggadt bölcs szemlélete, amely pedig a magasabb életkorok jellemző tulajdonsága szokott lenni. Az esetek egy részében a gyakorlati tapasztalat szerint, az elviselhetetlen testi bajok és az anyagi nyomorúság az előidézőkai az öregek és aggastyánok öngyilkosságainak.

Van még egy kiugrás az öngyilkosok kor szerint haladó számarányában: ez a *18—24* évesek — tehát az ifjúság — korcsoportja. Ez a nemi kifejlődés (*pubertás*) és sokszor a meggondolatlan, szerencsétlen szerelmek kora, Azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy igen tekintélyes a *14 éven* aluliak öngyilkossági kísérlete. E kor ön-

gyilkosságainak okai rendszerint a szülői szigortól, szülői büntetésektől való félelem, továbbá az iskolai tanulmányokban elért elégtelen osztályzat.

A legnagyobb szerepet játszik a fiatalok ifjak és leányok öngyilkosságainak okozatában az *érzékenység féltelen tobzódása és ennek tragikus következményei!*

Az ifjúságnak adott divatos, modern tanács szokott lenni: „*Az ifjúságnak ki kell tombolnia magát!*” A modern fiatalság örömmel fogadja meg a jó tanácsot — s valóban szívvel-lélekkel kitombolja magát: minden órának leszakasztja virágát, ész nélkül pocskékolja idegeit, életerejét és az erény s az erkölcs fogalma elhalványul bennük s a folytonos élvezet hősei az élettanból belelovagolnak a kórtanba s ifjúkorukban aggastyánok lesznek. Az élvezetet nemcsak pénzzel, de életerővel is drágán meg kell fizetni: az élvezet evangéliuma a meggondolatlanságok, az erkölcsi botlások, a testi s lelki züllés kietlen sivatagján vezet keresztül! Amily mértékben terjednek az élvezet evangéliumának vakon hívő követői, oly mértékben terjednek a különféle idegbajok. A legtöbb ember tapasztalataim szerint akkor rohan a züllés útvesztőjébe, amikor a legjobban elmerült az élvezetek mocsarában.

Az élvezet a természetnél fogva telhetetlen: az érzékenység rabszolgaságába került fiatal ember minden alkalmat megragad érzelmi vágyai kielégítésére. Miként a csiga mindent benyálaz a földön kúsztában, az érzékenység hatalmába került modern ifjú is mindent beszenyez alantas, rút gondolataival, cselekedeteivel. Az érzékenység fegyelmetlen élvezeteinek rabjai lemondanak egyéniségről, jellemről, becsületről, egészségről, lelki harmóniáról, családi boldogságról, *mindenről*, mert sohasem tudnak betelni, tentaluszi éhség kínozza vágyaikat.

A 27 éves *Göthe*, miután Parisban fenékgig üritette az élvezetek serlegét, azt írja magáról: „Úgy éreztem magamat, mint a mérget nyelt patkány; az ilyen patkány minden lyukhoz odaszalad, minden ehető dolgot felfal, minden folyadékból szürcsöl s bensejét kiolthatatlan tűz emésztí.”

A modern nevelésnek óriási hibája, hogy az ifjúság igen hamar elkalandozik a nemi élet legszélsebb periferiáira, eltékozolja legértékesebb életerőit s testét s lelkét megfertőzve megundorodik önmagától s kínjában vagy kifut az

életből, amely neki már semmi örömet nem adhat, vagy az örültek házában törleszti élvezeteinek, mulatságainak számláját, avagy pedig a különféle kórházak kórágán elmélkedik azon élettani igazságról, hogy az ember nincsen merő élvezetre berendezve.

Mi orvosok — kik a nemi betegségekkel foglalkozunk — mindennap megrendülve tapasztalhatjuk, hogy *a kitombolt ifjúság után — az eltékozolt, a rombadőlt ifjúság megrendítő kórképe bontakozik ki!*

Szomorú látvány az erkölcsi elerőtlenedés végállomására beérkezett modern ifjú s leány. „*Minden szabad, amíg fiatalok-vagyunk*” — elve alapján az érzéki szenvedélyek — rabja lesz, amelyek démoni erővel támadják meg akaraterejét, a felfokozott élvezetvágyak elhomályosítják józan ítélőképességét, megnövelik igényeit, legyengítik fiatal szervezete ellenálló képességét, megfertőzik egészséges vérért, s elementáris erővel megtámadják idegenrendszerét, teljesen aláássák testi egészségét.

A felszabadult nemi szenvedélyek s alantas ösztönök lesznek barátai, az éjjeli mulatóhelyek muzsikája s sikamlós kontár-műsorai lesznek művészi élvezetei, a groteszk táncok pontos elsajátítása lesz minden ambíciója. Az életre való komoly készülés, önképzés csak tizedrangú, jelentéktelen mellékkérdéssé válik. *Az ily fiatal férfi, vagy nő lelke rohamosan rombadőlt templom lesz!*

Mint orvos a budapesti *Régi Szent János kórházban* működöm: ez a kórház *női bujakóros* betegek számára van berendezve. Csupa fiatal nő a beteganyagunk; nálunk 30 éves nő már a legidősebbek közé tartozik. Átlag 170 bujakóros nő a beteglétszámunk, akik közül sokakat a rendőri razzia állít elő, mint titkos kéjnőket. A mi kórházunk 170-es beteglétszáma 170 élettragédiát, 170 elpocsékolt, elrontott, megfertőzött, kitombolt, a testi s lelki nyomor végállomására beérkezett fiatal nőt jelent! Valamennyien az élet tékozlói, önmaguk ellenségei, saját maguk száműzöttjei! Nem tudok szívfacsaróbb, megrendítőbb élményt elképzelni, mint amikor a betegfelvételi orvosi ügyeletnél rátekintek egy ilyen szerencsétlen elrontott, eltékozott életű fiatal leányra, ki lelkileg teljesen elzüllött, teste, vére fertőzött — mindenki kitagadta, senkije nincs—csak a bűn a barátja, a fékezhetetlen szenvedély a hú kísérője. Vagy talán említsem meg a vérbajos anyákat, kiknek

gyermekai a legnagyobb részt bűn bélyegével jönnek a világra, akikre még ránézni is borzalom! Ilyenkor mindig szeretném, mintegy tetemrehívásra megidézni azokat a lelkiismeretlen gonosz embereket, akik belekiáltják az ifjúság köztudatába: „Aç ifjúságnak ki keli tombolnia magát!”

Ezek a bujakóros fiatal nők is ártatlan leányok voltak, de jött valaki, aki elindította őket a lejtőn — a lejtőn, ahol nincs végleges megállás — csak állomások vannak: *kórház, toloncház, fogház, börtön* s a *Törvényszéki Bonctani Intézet* hideg márvány boncasztala!

Ha eszembe jut az a sok, igen sok fiatal leány, akikkel az öngyilkosok rókusi kórtermeiben évek során át mindennap találkoztam, ha visszaemlékszem arra a sok haláltusára, amikor az élettől búcsúzók, megcsalt, meggyalázott, szerencsétlen fiatal nők sírva átkozták csábítóikat, ha emlékeimbe idézem a megtört szerencsétlen szülőket, kik megdöbbenve, tanácstalanul állottak féltve őrzött öngyilkos leánygyermekük kihűlt teteme mellett, ha rá gondolok azokra a szerencsétlen, ártatlan gyermekekre, kik a bűn bélyegével, családi kereten kívül jöttek a világra — akkor azt kell mondanom — hogy *az emberiség gonosztevője az, aki azt meri hangoztatni, hogy a tiszta ifjúság élettani lehetetlenség, a házasságon kívüli önmegtartóztató élet kórtani jelenség, s egészségügyi követelmény, hogy az ifjúságnak ki kell tombolnia magát!*

Életvédelmi munkámban csaknem kizárólag a fiatal életuntakkal foglalkoztam: minden fiatal embertől, nőtől megkérdeztem, hogy milyen *az erkölcsi élete?* A legtöbb ifjú s leány határozottan válaszolta: „*Tiszta múltú vagyok!*” Ha megkérdeztem, hogy mit ért a tiszta múlt alatt? — azt válaszolták: „*Sohasem voltam büntetve!*” Midőn megmagyaráztam, hogy a tiszta múlt alatt *a tiszta ifjúságot* értem — a legtöbben mosolyogtak s azt mondták: „Nem érzem magam hibásnak, mert ezt mindenki így teszi: *ez a normális élet*, nem akarok külön ember lenni!” Nemcsak a férfi ifjúság mondta ezt az öngyilkosok rókusi kórtermében, hanem a művelt, „*úri leányok*” is e megdöbbenő választ adták, Világnézetük értékei mindennél világosabban demonstrálta azon siralmas helyzetet, amelyben taszították magukat. Az öngyilkosok rókusi zárt kórterme — kevés kivételtől eltekintve — gyűjtőhelye azoknak a szerencsétlen fiataloknak, akik letértek a tiszta erkölcs útjáról!

Évek előtt nagyon jó barátságban voltam egy ismert pesti úricsaláddal. A család reménysége, büszkesége, a 21 éves fiú és a 18 éves leánygyermekük volt. Az apa, aki nagyműveltségű művészember volt, nyíltan beszélt a gyermekei előtt a vallás hiábavalóságáról, s mindig arra intette gyermekeit, hogy egyetlen cél lebegjen szemeik előtt s ez az *úrimorál* s akkor mindig úriemberek lesznek. Mindkét gyermeknek kiváló tehetsége volt: a fiú kitűnő matematikus, a leány elsősorú nyelvtehetség. A fiú nagy szorgalommal tanult az egyetemen, a leány minden szórakozása a műfordítás volt. A boldog szülők minden szórakozást megengedtek gyermekeiknek, mert szerették őket s bíztak bennük. Mindenhová együtt mentek a testvérek. Egy nem várt napon a fiú öngyilkosságot követett el: a Margitszigeten mellbelötte magát. Azonnal felkerestem a szanatóriumban, ahová szállították: kértem, faggattam, mondja el végzetes elhatározásának indító okát. A fiú zokogva mesélte, hogy barátai csábítására beleharapott a bűnök almájába s megfertőzte magát: egy leány miatta öngyilkos lett s meghalt s ezért ő is a halálba menekül. Sajnos a sebe súlyos volt, megmenteni nem lehetett, három napi vívódás után meghalt. A szerencsétlen fiatalember utolsó szavai valóságos kórtörténetét adták a tisztátalanság romboló hatásának. *„Elvesztettem Istenemet, elvesztettem lelkem egyensúlyát, elvesztettem életemet!”* A szerencsétlen szülők porig levoltak sújtva fájdalomban: az öngyilkos fiú temetése után egy hétre a 18 éves *leány is öngyilkos lett*: leugrott a negyedik emeletről s azonnal szörnyethalt. Búcsúlevelében írta, hogy öngyilkosságának okát a sírba viszi. Tényleg a sírba vitte: az elrendelt orvosrendőri boncolás megállapította, hogy a szerencsétlen leány négyhónapos anyja volt: az *úrimorál áldozata!* E két gyermek tragédiájához hozzátartozik, hogy az édesapjuk is követte őket az öngyilkosságba: egy fél év múltán az anyja is kiirtotta magát az élők sorából. *Egy egész család lett az úrimorál elvének önkéntes áldozata!*

Az öngyilkosok rókusi kórtermei állandóan telve vannak az élet szerencsétlen hajótöröttjeivel, akik az érzékiség bűnének fertőjében beszennyezték testüket s lelküket a következmények elől az önkéntes halálban kerestek menekvést. De itt is csalódtak; mert a halál visszautasította őket s a vélt örök nyugalom helyett végleg nyomorékká lettek.

Az öngyilkosok rókusi siralomházában találkozhatunk

családapákkal, akik a fegyelmezetlen érzékiség csábító szavára elhagyták hitvesüket, gyermekeiket, elhanyagolták kényeretadó hivatásukat s így belebuktak a nyomor szédítő örvényébe — s végső elkeseredésükben a halálban kerestek utolsó megoldást. Ott láthatjuk a szerencsétlen öngyilkos apa halálos ágyánál kétségbeesett családját, akikről lesír a megtévedt apa bűnének átka s ennek tragikus következményei!

Találkozhatunk az öngyilkosok kórtermében nagyműveltségű, ismertnevű úriemberekkel, akik itt a kétségbeesés végállomásán megtörtén, őszintén bevallják, hogy az élet tékozlói voltak!

Egy alkalommal egy öngyilkos ifjú halálos ágyánál állottam. Ahogy ránéztem s olvastam nevét a fejtábláján rögtön ráismertem. Pár hét előtt egy rádió előadásom után a fiú szülei eljöttek hozzám s arra kértek, hogy mentsem meg a bűn útjára tévedt gyermeküket, ki mindent elhanyagolva, csak a felkorbácsolt szenvedélyei kielégítésének él. Akkor beszéltem vele, de ő gúnyosan mosolyogva, lekicsinylően mondotta: „*Fiatal vagyok s élvezni akarom az életet!*” Borzasztó volt ránézni a rókusí kórágyon: megmérgezte s mellbelötte magát, mert nem tudott elegendő pénzt szerezni szenvedélyei kielégítésére. Rám nézett . . . megismert engem s kétségbeesett szüleit: megragadta kezemet s kétségbeesetten könyörgött, hogy mentsem meg az életnek, mert ő meg akar javulni, mindent jóvá akar tenni! Sajnos nem lehetett megmenteni: a sebe annyira súlyos volt s a méreg hatás oly erős volt, hogy nem tudott a fiatal szervezet vele megbirkózni s kioltotta életét. Sohasem fogom elfelejteni kétségbeesett haláltusáját, ahogy esdő tekintettel, bűnei teljes tudatában reám nézett s elhaló ajakkal suttogetta: „..... *óh ha tudtam volna ...*”

Sajnos a halálos ágyon már nem lehet jóvá tenni az eltékozolt ifjúságot: a kihült test itt marad, de bűneink következményei — a vallás tanítása szerint — a síron túl is kísérnek minket!

Négy év előtt egy kusza betűs levelet hozott nekem a posta. Felbontom a levelet, amelyben csak ennyi volt:

„Negyven centigramm morfiummal megmérgeztem magam, most már nagyon megbántam, de már késő! Én kérem Önt, mondja el másoknak, hogy *az eltékozolt ifjúság*

a legnagyobb bűn a világon. Bárcsak hallgattam volna intő szavára! Most már látom . . .”

Itt megszakadt a levél: már nem volt ideje a levélírójának gondolatát befejezni, mert a méreg felszívódott s kioltotta életet. A levél írója 26 éves fiatalember volt, aki megismerkedett egy fiatal táncosnővel, akinek bűvköréből nem tudott szabadulni: egyszerre három súlyos természetű betegséget kapott tőle, ezenkívül a nő elhagyta, mert egy gazdag emberrel ismerkedett össze. A szerencsétlen fiúnak az idejében fel nem ismert betegsége miatt kilyukadt a szájjpadlása s ezért elkeseredésében az egyik budapesti szállodában megmérgezte magát: onnan írta hozzám búcsúlevelét, mert előzőleg az Uránia Színházban a nemi kérdéstről tartott előadásom után megismerkedett velem s önvallomása alapján figyelmeztettem, hogy ne legyen saját magának legnagyobb ellensége. Sajnos nem hallgatott reám és így lett a saját életének gyilkosa.

Ahogy egymás mellett látjuk a tisztátalanság, a fékezetlen érzékiség, a paráznaság bűnének áldozatait, kik a halál előcsarnokában, önmagukat vádolva belátják, hogy súlyosan vétkeztek önmaguk, családjuk ellen, — be kell látnunk, hogy a fékezetlen érzékiség bűne mindenkit elvezet arra az útra, ahol az útjelző táblára az van kiírva: „*Út az erkölcsi bukás — Út a kétségbeesés felé*”.

Ezek az egyének tényleg életuntak lesznek; nincs kiben higyenek, nincs mit várjanak az élettől, minden élvezet poharát fenékgig ürítették, testüket s lelküket tönkre tették; a legkisebb banális ok hatására eldobják maguktól az életet!

A női öngyilkosoknál is megdöbbentő kép tárul elénk; itt hatványozottabb mérvben láthatjuk az érzékiség féktelen tobzódásának romboló következményeit. *Ami a férfiaknál csak kaland, szórakozás, — az a nőknél rendszerint tragikus történet szokott lenni!*

A női öngyilkosoknál *majdnem mindig a nemi kérdés szerepel életuntságuk okául:* ennek főoka, hogy a modern leány igyekszik mindenben egyenrangú lenni a férfivel; ezen egyenrangúságot pedig úgy értelmezik, hogy teljes ambícióval igyekeznek mindenben utánozni s követni a megtévedt férfiak erkölcsi botlásait. A modern *fiús-leány* minden törekvése odairányul, hogy teljesen függetlenítse magát minden erkölcsi korlát alól: mindenben nemiségét

igyekszik kidomborítani, hogy minél ingerlőbb hatással legyen a férfiakra. A mai leányok többségének egyáltalában nem törekvése, hogy jó édesanya, kitűnő hitves és háziasszony lehessen, hanem csak flörtölő, kacér, minden erkölcsi érzékből kivetkőzött *félvilági nő* az életideálja.

A legtöbb leány, aki öngyilkosságot követ el az érzékiség bűnének áldozata. *Az életunt, öngyilkos nők között elenyészően ritka a tiszta múltú leány.* Igen sokan vannak közöttük, kik lelkiismeretlen férfiak szerencsétlen áldozatai. Igen sok megható tragikus esetet láttam, amikor egy-egy tisztességes leánynak életébe került egy lelkiismeretlen férfi fékezetlen, bűnös szenvedélye.

Az erkölcsi nivó magaslatán levő úriember soha nem veheti lelkiismeretére, hogy miatta egy leány az erkölcsi züllés posványába kerüljön.

— Egy 21 éves tanítónővel találkoztam az öngyilkosok kórtermében: veronállal mérgezte meg magát, mert a „vőlegényétől” anyának érezte magát. A vőlegény ősi szokás szerint nem vállalta az apaságot s az ezzel járó jogi és egyéb következményeket. A szerencsétlen fiatal nőt elbocsátották állásából s ezért követte el tettét. Amikor a „vőlegényt” hivatalosan beidézttük a rendőrségre, sértődötten mondotta, hogy *ő férfi* s azt nem lehet bizonyítani, hogy a nő csak vele lett volna jó barátságban.

Egy egész könyvet lehetne írni az életből vett történetekből, hogy mily borzasztó árat kell fizetni egy elcsábított, elhagyott, anyává lett leány-asszonynak! Igen sokszor tapasztaltam, amikor szerencsétlen elcsábított, öngyilkosságuk következtében elhalt leányok csábítóit beidéztek a rendőrségre, a legtöbb látható örömmel vette tudomásul, hogy végleg megszabadult minden következménytől.

Társadalmi életünk még nem tudott azon magas erkölcsi nivóra felfejlődni, hogy belátta volna, hogy erkölcs-védelmünk, gyermekvédelmünk, mily alacsony színvonalon mozog! A törvény, ha valakit egészségében megtámadnak, — úgy hogy hosszabb ideig munkaképtelen lesz, — *súlyos testi sértésnek* minősíti s évekig terjedhető szabadságvesztéssel bünteti a tettest. Vájjon, ha valaki egy tisztességes leánynak ravasz fondorlattal letöri erkölcsi ellenállását s elrabolja leányságát s így az erkölcsi züllés lejtőjére taszítja, esetleg megfertözi vérért, gondolkozását, s mi több

anyává teszi s gyermekével együtt elhagyja, s a gyermek név nélkül, családi kereteken kívül, elhagyatottan nő fel, egész életére helyrehozhatatlanul megbélyegzetten, — az ilyen férfi nem merítette-e ki a súlyos testi sértés fogalmát s tényálladékát az elcsábított anya, de még inkább a gyermek szempontjából?!

Szerény véleményem szerint *minden esetben, amidőn az elcsábítás tényálladéka kimutatható, nemcsak magánjogilag, de büntetőjogilag is felelősségre kellene vonni minden csábítót!*

A legtöbb lelkiismeretlen férfi azzal szokta önmagát megnyugtanni, hogy a nő szabad elhatározással engedett a kérésnek. Sajnos ez sok esetben igaz, de még több esetben — különösen, ha tapasztalatlan fiatal leányról van szó — a meggondolatlan nő nem tudja megbírálni cselekedetének következményeit s nagyon kevés olyan férfi van, aki mindennemű következményeket vállalni tud és akar.

Egy fiatal 17 éves öngyilkos úrileánnyal foglalkoztam. Elmondotta, hogy egy regény hatására azon meggyőződés érelődött meg benne, hogy az életben a legnagyobb boldogság az osztatlan szeretet: ezt pedig csak egy olyan anya érheti el, kinek nem kell osztoznia gyermeke szeretetében a gyermek apjával. Elhatározta, hogy ez osztatlan szeretetet *minden áron* megszerzi magának. Családjukhoz bejáratos volt egy társaságbeli úriember, nős, több gyermekes családapa. A megtévedt fiatal leány őt szemelte ki célja elérésére. Terve sikerült. Boldogan újságolta a mit sem sejtő szüleinek az örömhírt, hogy anyának érzi magát. A szülők kétségbeesése leírhatatlan volt. A leány, amikor belátta, hogy szüleinek mily szomorúságot okozott, öngyilkosságot követett el, mely három heti kínlődás után *halálosan végződött*. Azt hiszem senki sem mondhatja, hogy az a családos férfi nem követett el szörnyű bűnt, a szerencsétlen leány ellen!

Természetesen vannak olyan nők is, akik annyira mélyen az érzékiség mocsarába süllyedtek, hogy nem a férfiak csábítják el őket, hanem ők vetik ki fondorlatos módon hálóiakat a férfiakra!

Az életuntság kórképének kibontakozásánál igen nagy s fontos szerepe van a fékezetlen, fegyelmezetlen érzékiség tobzódásainak: sajnos ennek egyik főoka, hogy az emberek többségének felfogásában majdnem kiirthatatlan gyökeret

vert az úgynevezett *kettős morál elve*. A kettős morál szerint egész más erkölcsi törvények kötelezik a férfit s teljesen más erkölcsi elbírálás alá esik a nő. Mi e két-kulacsosság forrása? Az egyik forrás az, hogy nemi erkölcs ellen elkövetett bűn következményeit csak a nőnek kell viselnie, mert az örök élettani törvények szerint csakis rajta lesz nyilvánvalóvá minden élettani következmény. A másik főforrás a férfiak gyávasága, mivel sokan s sokszor vétkeznek, a bűnt nem is tartják magukra nézve bűnnek! A mai modern, kettős morál alapján álló világszemlélet szerint a legtöbb férfi fiatalságában végig hempereghet minden erkölcsi pocsolyán, ezért senki el nem ítélné, beszenyezett testet s lelket vihet a házasságba s mindezek után teljes joggal liliomtisztaságot követelhetnek hitvesüktől. Más szavakkal kifejezve: *a férfiaknak a házasságon kívül s belül a legteljesebb érvényű nemi szabadságuk van*, míg ugyanakkor a nők teljesen ki vannak szolgáltatva a férfiak fékezetlen nemi ösztöneinek.

A gyakorlati életben láthatjuk ez elméletnek romboló, pusztító hatását: életvédelmi munkámban, lélektani tanulmányaimban mindennap tapasztalhattam, hogy mily sok jobb sorsra hivatott egyént taszított a korai sírba ez elmélet gyakorlati romboló hatása.

A kettős morál érvényesülése végighúzódik társadalmi életünkön; belenyúlik a családi élet szentélyébe s így megfertőzi az egész társadalmi gondolkozásunkat.

A kettős morál diadala okozza, hogy életvédelmi munkámban igen sokszor tapasztalhattam, hogy állást kereső, pártfogást kérő, csinos külsejű fiatal nőknek még köztisztelőben álló, tekintélyes állásban levő, magukat feltétlenül úriembereknek tartó családok férfiak is azt mondják: „Mindent megteszek az érdekében, *ha*..... : különben nem leszek a segítségére!” Ez s ehhez hasonló esetek nem elszigetelt történések, hanem sajnos majdnem azt lehetne mondani, hogy ha ez nem így történik, az tartozik a ritkaságok közé!

Igen sokszor tapasztalhattam, hogy voltak s vannak oly lelkiismeretlen „úri emberek”, kik mint főnökök, munkaadók, vezető állásban levők, e mivoltukat csak arra használják fel, hogy az irányításukra bízott fiatal női alkalmazottaikat ösztöneik tárgyává tegyék, mert ha nem engedelmesskednek, akkor kiveszik kezeikből a mindennapi kenyec-

ret. Igen sok fiatal leány szédült már ily módon a teljes erkölcsi zuhlás szédítő örvényébe.

Azt is számtalanszor tapasztalhattam, hogy amikor ily lelketlen emberek biztosnak feltüntetett állás vagy pártfogás megigérésével letörték egy-egy nyomorban vergődő fiatal leány erkölcsi ellenállását, céljuk elérésével egyszerűen kidobták szerencsétlen áldozataikat! *Ez a legborzasztóbb erkölcsi nyomor szédítő örvénye!*

Igen sok fiatal leány lett erkölcsileg lesüllyedt emberek kéjvágyának áldozata: igen sokan kerültek így a zuhlás lejtőjére, az érzékiség bűnének sötét, ingoványos talajú útvesztőjére!

Azt is meg kell említenem, hogy gyakran volt alkalmam tapasztalhatni, hogy mily megrázó hatást vált ki a kettős morál apostolainak lelkéből, amikor az élet *rajtuk* próbálja ki a saját elméletük valódi értékét!

Egy alkalommal egy jónevű ügyvéd lett öngyilkos: kérdésemre elmondotta, hogy azért akarta életét önkéntesen kioltani, mert megtudta, hogy felesége, akit nagyon szeret, hűtlen lett az esküjéhez s megszegte, beszennyezte a családi szentélyt. Ezt ő nem tudja elviselni, nem tudja elfelejteni s azért akart meghalni. Mikor befejezte fájdalomának feltárását, megkérdeztem az összetört lelkű életunt ügyvédet, hogy vajjon ő nem-e cselekedett valaha hasonlóképen, nem történt-e meg, hogy ő is belegázolt más ember családi szentélyébe, nem emlékszik-e, hogy talán valakinek hitvesét, nővérét, leányát a saját ösztönei tárgyává tette? E kérdéseimre meglepetten mondotta az életunt, a férfi mivoltában megcsalt ügyvéd: „De hiszen *én férfi vagyok*, én nekem szükségem van a változatosságra, hiszen ez nem bűn, ezt mindenki így teszi s én nem szerettem soha a külön embereket!” Nem gondolja az ügyvéd úr — mondtam — hogy *a felesége csábítója is férfi volt*, ő is irtózott a különöségtől, az ő elve is az lehetett; „miért ne tegyem én, amikor megteszi más, s miért tegye meg más, mikor megtehetem én?”

Egyike a legborzasztóbb, a legfájdalmasabb tragédiának, amikor az élet sajátmagunkon próbál)a ki életfelfogásunk valódi értékét!

Ismertem egy úriembert, ki bár családos ember volt, de fékezetlen érzékisége minden erkölcsi korlátot feldöntött s így igen sok bűnt követett el mások ellen; több szülő

siratta meg miatta leánygyermekét. Egy napon meglepődve találkoztam ez ismerősömmel az öngyilkosok kórtermében. Daliás szép férfi volt: de most teljesen össze volt törve. Azt hittem, hogy anyagi romlásba került, mert el sem tudtam képzelni, hogy ez a jómódú, élvsóvár ember önként akarna meghalni. Kérdéseimre elmondotta, hogy szemefénye, egyetlen 19 éves leánya egy csábító prédája lett s ő nem tud beletörődni a gondolatba, hogy ártatlan leánya egy lelkiismeretlen ember áldozata lett.

A szenvedések kórágán az emberek jobban tudnak gondolkozni, mérlegelni, értékelni. Éppen ezért bátorkodtam megkockáztatni a kérdést: vajjon nem-e gondolja, hogy ezt ő is egész nyugodt lélekkel megtette mások gyermekével s mindig terjengősen elmesélte férfiismerőseinek kalandjai részleteit. Nem gondolja-e, hogy ezért kár búsulnia, hiszen egy rokonlélek az ő leányával is hasonlóképen cselekedett: most neki is ugyanazon fájdalmat kell átélnie, amit ő okozott másoknak! E szerencsétlen, összetört ember nem védekezett, megtörtén mondotta: „Most már belátom, hogy a *jó Isten nem ver bottal — az Isten malmai lassan, de biztosan őrlnek!*”

Számtalanszor volt alkalmam tapasztalhatni, hogy erkölcsi botlásaink lassan, fokozatosan *testet öltenek*, s egyszer — ki előbb, ki utóbb — szemben találjuk magunkat a saját erkölcsi botlásunk anyagba, valóságba született torzfigurájával. *Nincs olyan erkölcsi botlásunk, amelyért ne kellene megfizetnünk az utolsó fillérig!*

Sajnos nagyon kevés modern férfi tudja, hogy minden nőnek becsülete annyit ér, mint annak a nőnek az erénye, aki őt a világra szülte. „Az igazi férfiú szemében a liliomtipró növény gonoszabb a betörőnél s rablónál, ki csak szükség esetén gyilkol, de a prédára törő növény mindig megöli áldozatában azt, ami a vagyonnál s az életnél is drágább: *az ártatlanságot s a becsületet*. S ha az egész világ is felmentené a becsületrablót, saját lelkiismerete fejére olvassa, hogy gyáva s becstelen, mert nálánál gyengébbet rántott a mocsárba. S a sülyedés örülete — a dicsekedés a jellemtelenség züllöttségével!*)”

Nem lehet tárgyalás nélkül tovább siklanunk azon

*) *Szuszai Antal*: Kalauz a krisztusi életre. 80. old.

gyakran hangoztatott ellenvetés felett, hogy lehetetlen erkölcsi követelés, a kettős morált elvetni, mert egy fiatal embernek feltétlenül követnie kell az ösztön szavát, mert testszervezetének harmonikus egészsége feltétlenül megköveteli, hogy jelentkező nemi ösztöneit kielégítse. Az élet fiatal hajótöröttjeitől számtalanszor hallottam a meggyőződéssel ellenvetést. „Az ösztön legyőzhetetlen!” „Az ösztön szava — a természet szava!”

Vessük e fontos kérdésre az elfogulatlan tudomány s a józan ész fényözönét! *Világítsuk be a tudomány reflektorával a legyőzhetetlen ösztön elméletének sötét útvesztőjét!*

Nézzük sorjában mit mondanak a legkiválóbb tudósok s szakemberek e nagyfontosságú kérdésről!

A christianiai egyetem orvosi facultása erre vonatkozólag így nyilatkozik:

„A csak nemrégiben újságokban és nyilvános összejöveteleken oly sokszor hangoztatott állítás, hogy az erkölcsös életmód, a nemi tartózkodás az egészségre káros lenne, egyező meggyőződésünk szerint teljesen alaptalan. Oly betegség vagy testi gyengeség egyáltalában nem létezik, mely az erkölcsös, önmegtartóztató életmódból származnék.”

Krafft-Ebing szerint: „Minden normálisan kifejlődött férfi élhet tisztán anélkül, hogy önmegtartóztatása következtében egészségi állapotában a legkisebb változás történék” (*Psychopathia Sexualis*. 104.)

Mantegazza tanár azt mondja: „Sohasem találkoztam olyan esettel, ahol a teljes önmegtartóztatás veszedelmet okozott volna.”

Forel, a világhírű zürichi idegtanár így ír „*Die sexuelle Frage*” című könyvében: „Rendes körülmények közt egy olyan normális, átlagos ifjú számára, aki úgy szellemileg, mint főleg testileg derekasan dolgozik s a mesterséges izgatótól, főleg pedig az akaratot s a megfontoltságot gátló narkotikus eszközöktől, mint például az alkoholos italok, távoltage magát, — az ily ifjú számára a nemi megtartóztatás nem kivihetetlen Egészsége ezáltal semmit sem szenved Soha nem találkoztam oly psychosissal (súlyos idegbaj), amely a tiszta életből eredt volna, de igenis számtalan olyannal, amely a vérbaj s más féktelenség következménye volt. Egyébként a tiszta élet nemcsak erkölcsileg s esztétikailag, hanem egészségileg is a legelvi-

selhetőbb.” Más helyen pedig azt mondja a nagy *Forel*:
 „Az a tan, hogy a tisztaság káros az egészségre — a bűnházak találmánya!”

A berlini *Eulenburg* tanár így világítja meg a kérdést:
 „A nemi tartózkodás dolgában az eddigi véleménnyel teljesen ellenkező állásponton vagyok. Kétségbevonom, hogy valakit a nemi önmegtartóztatás betegé tett volna, aki különben okosan, mértékletesen élt: még kevésbé lehetséges, hogy a nemi tartózkodás az idegességnek volna a forrása ... A laikus közönségnél annyira kedvelt és lábra kapott nézet, amelyet sajnos sokszor maguk az orvosok terjesztenek, hogy a nemi önmegtartóztatás az egészségre nézve káros, — a *leghatározottabb tévedés*, amely végpusztulással fenyegeti a jövő nemzedéket, amennyiben egyenesen a prostitúció karjaiba kergeti őket s azért ellené soha elég erőlesen nem tiltakozhatunk.”

Gruber Miksa a világhírű müncheni orvostanár írja:
 „Bizonyítéknak még árnyéka sincs arra, hogy az önmegtartóztatás árt az egészségnek; ellenben mindazok, akiknek erős szellemi s testi munkát kell végezniök, éppen erők legnagyobbfokú megfeszítésekor érzik, hogy mennyire emeli az önmegtartóztatás törtetésüket s munkaképességüket. Ezt tudták az ókor atlétái, tudják korunk sportemberei, tudják a lángeszű kutatók és teremtő művészek.”

Niedner dr. berlini orvos így ír: „Sok évi orvosi gyakorlatom meggyőzött arról, hogy a nőtlen, tiszta életű ember egészsége legkevésbé sem szenved kárt. Az a sokat hánytorgatott nézet, hogy a felnőtt ember nem nélkülözheti a nemi közlekedést, oly hamis állítás, amelyet még soha senki nem bizonyított be. A házasságon kívüli nemi élettől óva intek mindenkit, mert annak testi s lelki kártételeit ezerszeresen tapasztalhattam.”

Osterlen a „Handbuch der Hygiene” című munkájában ezt mondja: „A fiatalember ép úgy, mint a leány, tanuljon önmegtartóztatást, míg ideje elérkezik. Ezt tennie nem eshetik nehezeire, ha fontolóra veszi azon igazságot, hogy egész jövője, főleg *házasságának boldogsága [ifjúkori életétől függ]*. Fel kell tehát világosítani a fiatalokat, hogy az időleges önmegtartóztatás gazdag jutalma a virágzó egészség, nagy tetterő, férfias öntudat.”

Kornig dr. nyíltan kimondja: A földön egy erény sem kap nagyobb jutalmat, mint a tisztaság s a házassági hűség.”

Ugyancsak *Kornig dr.* írja: „A házasságon kívüli nemi élet annyi egészségi veszedelemmel jár, hogy még akkor sem volna menthető, ha az önmegtartóztatás tényleg veszedelemmel fenyegetné a fiatalságot. A nemi tartózkodást nemcsak az egészség követeli meg, hanem az okosság s az önszeretet is!”

Hersen lausannei orvostanár azt mondja: „Azok az orvosok, akik fiatalembereknek azt ajánlják, hogy házasságon kívül keressenek kielégítést, nem igazolható könnyelműséget követnek el. Ha egy fiatalember arról panaszkodik előttük, hogy főfájásban, szívdobogásban szenved, komoly vizsgálatnak van helye, hogy meggyőződjenek, vajjon az illető iszik-e sok bort, sört, teát, kávé, nem dohányzik-e sokat, nem folytat-e ülő életmódot vagy nincs-e valamely más oka rosszulletének, de ilyen lelkiismeretlen tanácsot nem szabad neki adni!”

W. Bergmann „Selbstbefreiung aus nervösen Leiden” című munkájában írja: „Tökéletes nemi megtartóztatás a nemileg érett nőtlen emberre nemcsak az erkölcs követelménye, hanem ép úgy a hygenia is”. Szívesen ismételjük azon kemény, de tökéletesen igaz mondást, amit *Möbius* mondott: „*Minden orvos, aki ennek az ellenkezőjét állítaná, sokkal rosszabb, mint a pestis!*”

Fr. W. Foerster a világhírű német pedagógus „A nemi élet etikája és pedagógiája” című magyarra is lefordított művében azt írja e kérdésről: „A szigorú önfegyelemnek hygeniái jelentőségét és a szellem bukásának egészségi veszélyeit hangsúlyoznám elsősorban ama modern állítással szemben, hogy a nemi önmegtartóztatás árt az egészségnek; mintha az a nemi közlekedés, melyet az ember legbensőbb jelleme elítél, valaha javára válhatna az egészségnek! És azon néhány orvosra, kik még mindig ragaszkodnak ósdi aggodalmakhoz, alkalmaznám *Comte*-nak szavát: „*Amely orvos az ő tanácsadásánál csak az ember állati részére van tekintettel, azt állatorvosnak is kellene nevezni!*”

Ugyancsak *Foerster* mondja: „Az u. n. absztinens fiatal emberek, kik nemi természetű panaszokkal jelennek meg az orvos fogadó óráján, vagy nem élnek igazán tartózkodó életet, hanem bizonyos ismeretes módokon keresnek kárpótlást vagy gyakorlatban tartózkodók ugyan, de képzeletben annál kicsapongóbbak: vagy végezetül túlságosan bő

táplálkozásnak hódolnak, nem kényszerítik magukat erősebb testmozgásra és ahelyett alkoholélvezettel nekihevítenek minden rossz tulajdonságot. Ily körülmények között a nemi megtartóztatás természetesen kín. Az igazi absztinens ellenben mindamag aggodalmakra legfeljebb mosollyal felel! Tapasztalásból fogja tudni, — minél erősebb természetű, annál inkább — hogy az akaraterőnek s a belső vidorságnak növekvése, mely minden rendetlen indulat feletti győzelmének kísérője, a legmegcáfolhatatlanabb bizonyosságra, hogy ez az életmód nem állhat ellentétben az egészséggel.” (Foerster: idézett munka 164.)

Nem lesz talán érdektelen, ha áttekintjük a *magyar orvostársadalom legkiválóbb szakembereinek véleményét a nemi önmegtartóztatás fontos kérdéséről!*

Nékám Lajos dr. a bőr- és bujakórtan nagyevű egyetemi ny. rendes tanára a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen, *Temning Tivadar:* „Sexuális élet s a férfivilág” című műhöz írt előszóban így nyilatkozik: „Minden valamirevaló szakember ismételtén és határozottan kijelentette, hogy az önmegtartóztatás nemcsak *teljesen veszélytelen*, de direkte *előnyös* a fejlődésben levők számára. Meg is mondhatjuk, hogy miért: ha a nemi szervek váladéka felszívódhatik az illető vérkeringésébe, igen jótékonyan frissítő, fejlesztő hatást gyakorol az emberre, ha tehát az ifjú megtakarítja e váladékot, gyorsabban, jobban fejlődik, mintha idő előtt elpazarolta volna azt. Szánandó azoknak a helyzetere ma, kik túl korán, például önfertőzés útján elpazarolták nemi produktumaikat. Messziről meg lehet ismerni e beesett szemű, sápadt, életunt, feledékeny, gondterhelten járó, akaratnélküli gyenge fiúkat. Szédülnek, szívdobogásról panaszkodnak. A késő bánat, az önvád, a jövőben való reménytelenség mind mardossák lelküket. Félnek, hogy a nemi egészséget, a boldog családi örömeiket örökre elveszítették. Kifejlődik bennük a *sexuális neuraszténia* és ezt a magában véve még gyógyítható állapotot tetőzik azzal, hogy vagy az alkoholban keresnek vigasztalást vagy kétségbeesésükben az orvosi rend szemetéhez, a magukat az újságban hirdető csalókhöz fordulnak, ezek által kiszaroltatják magukat, azután végképen elkeseredve, *öngyilkossággal pecsételik meg sorsukat!*”

Ugyanitt azt mondja tovább *Nékám* professzor: „De egy másik nagy veszedelem is fenyegeti az ifjúságot: a

nemi betegségek és az azokat terjesztő prostitúció. Kiszámíthatatlan az a kár, ami a prostitúcióból származik. A prostituáltak csaknem kivétel nélkül fertőzöttek, az állam kénytelen ellenőriztetni, vizsgáltatni, kórházakban ápoltatni őket s áldozataikat. Az állam néptelenedik, degenerálódik a nemi betegségek miatt. A társadalom elzüllik. Hogyan becsülje meg az egyik ember a másikat, amikor élvezeti eszközül; használják egymást múló és aljas vágyaik kielégítésére. A nő iránti tisztelet, a nő érintetlenségébe vetett bizalom, a szeméremérzés megcsökken. Pedig a természet maga is nagy súlyt helyezett a nő érintetlenségének bizonyítékaira, mert anatómiai elváltozásokat kelt nála a nemi élet során. És ennek becse mégis mindinkább alászáll: *Schopenhauer és Nietzsche* követői, sőt maguk a feministák is mindinkább tenyészállatot, még pedig tülekedő, veszekedő állatot látnak benne”.

„A nemi élet következményekkel jár, — írja tovább *Nékám* tanár — melyekért az ember felelős. Kevés embernek adatott meg, hogy egyéniségének bélyegét nagy szellemi tettekkel verhesse korára. Az óriási tömegnek szerepe az emberiség folytonosságában csak annyi, hogy mint a teremtés eszköze, generációk forrásává válik, ezt az egyetlen messze kiható működését tehát minél tökéletesebben kell teljesítenie. Mindenkinek kötelessége tehát legjobbat nyújtani fájának, a legtökéletesebb gyermekeket nemzeni, ehhez egész erejét megtakarítani, őseinek hibáit tökéletesíteni, ivadékaik számára új kvalitásokat gyűjteni és ezeket gondos ápolással nagyra növeszteni. Az emberiségre értékes ivadékokat csak a család körében belül lehet nemzeni. *Minden oly nemi élet, amely a családon kívül, azelőtt vagy amellel történik gyengíti azt.* Ezzel szemben boldogul az az ember, az a társadalom, ahol a nemi vágyak féktelenségét az egyéni belátás és szigorú szabályok kellő korlátok között tartják”.

Guszman József dr. egyetemi tanár, a budapesti *Régi Szent János kórház* főorvosa, a mindenhol ismert nagytudású szakember a „*Syphilis*” című nagy művében azt írja: „Minden ember tudatában álljon, hogy a házasságon kívüli nemi érintkezés könnyen vezethet fertőzésre. S tudatában legyen az a tapasztalási tény is, hogy általában *a nemi absztinencia még hosszabb időn keresztül sem jár az egyénre nézve kárral.* Ezt a tapasztaltabb klinikusok sokszorosan állítják”.

Guszman tanár a vezetése alatt levő női bujakóros osztályon állandóan hangoztatja tanítványainak, hogy a leg-súlyosabb nemibetegség *a vérbaj* (syphilis) ellen csak *relative* lehet védekezni, mert bármely védőszer használata esetén is a testfelület egy kis karcólása is elegendő behatolási kapuja a vérbaj fertőző csírájának.

A *Régi Szent János Kórház* osztályán és ingyenes orvosi rendelésén mindig felvilágosítjuk betegeinket s e felvilágosításunkat minden betegünknek nyomtatásban adjuk kezébe, hogy fertőző vérbajából meggyógyulhasson szükséges;

- a) hogy minden nemi s általában testi érintkezéstől (csók, együttválás stb.) feltétlenül tartózkodjék.
Ostoba tévedés azt hinni, hogy a nemi megtartóztatás még ha évekig tart is a legcsekélyebb kárt okozhatja.
- b) Egyáltalában ne dohányozzék, sőt kerülje a füstös levegőjű helyiségeket is.
- c) A szeszes italokat szigorúan kerülje, kivéve amennyiben ezeket orvos rendeli.

Amint láthatjuk *Guszman* tanár osztályán mind olyan dolgokra hívjuk fel a betegek figyelmét, amelyek határozott *önfegyvelmen alapuló önmegtadással járnak*. Nagyon természetes, ezeket csakis olyan egyén tudja megtartani, aki feltétlenül s minden körülmények között tud önmagának parancsolni. Aki ezt nem tudja megtenni az a saját egészségének sírásója.

Guszman tanár sokszor említi tanítványai előtt, hogy a legveszedelmesebb tévedések közé tartozik a *kettős morál* gyakorlata s véleménye szerint a boldog s harmonikus családi élet csakis úgy biztosítható, ha egy *tiszta múltú férfi*, egy *tiszta múltú leánnyal köt házasságot*. Ennek pedig a mélyen gyökeredző *vallás-erkölcsi alap* a lehetősége.

Basch Imre dr. a Szent István Kórház igazgató-főorvosa, a kiváló szaktudós így ír Good Pál dr. *Erkölc és Erő* című művéhez írt előszavában: „A kultúra haladásával karöltve jár a családalapítás idejének kitolása, e tekintetben tehát a kultúra áldozatokat ró az emberre azért, hogy a nemi életről hosszabb időn át kénytelen lemondani. De nem így vagyunk e egyéb hajlamainkkal is, amelyeket ha szabadjára engedünk, egész emberekké sohasem vál-

hatunk? Ha fajföntartó ösztönünknek nem engedünk szabad utat s ha megtanuljuk a lemondást ilyen téren, amelyen hajlamainknak követése erkölcsi s testi károsodással jár: annál jobban meg leszünk elégedve önmagunkkal. Ez a belső érzés minden kincsnél becsebb, ez méltó jutalma törekvéseinknek, amelyekkel tökélesedésünkön fáradoztunk. Tartsuk mindig szem előtt, hogy *az igazi férfit az jellemzi, hogy kultúrájának foka szerint megtanul és tud is szenvedélyein s káros ösztönein uralkodni.*”

Talán nem lesz szerénytelenség, ha bátorkodom a magam meggyőződését is megemlíteni.

Teljesen osztom *Ziegler* megállapítását, mely szerint *a nemi kérdés — erkölcsi kérdés.* Határozott meggyőződésem szerint a nősülésig, illetőleg a férjhezmenetelig nemileg tisztán élni *akaraterő nélkül teljesen lehetetlen.* Hiszen ösztönről van szó, amely be van ágyazva vérünkbe, idegeinkbe, agyunkba: ez ösztönnek erősnek is kell lennie, hogy az emberi nemnek fönmaradása biztosítva legyen. E fajföntartási ösztön az emberi természetnek isteni hozománya, mellyel azonban gyakorta rútul visszaélnék az emberek. Az önmegtartóztató életet pedig csak úgy akardhatjuk, ha átlátjuk annak célját és értelmét. *Mi lehet a cél?* Egy *boldog házasság,* amelynek tiszta múlt az alapja és biztosítéka. A szívből, lélekből jövő szeretet a napsugara, az Istennel való élő eleven kapcsolat az állandó lehetőség, egészséges, mosolygó gyermek a jutalma.

Akinek a lelkéből teljesen, vagy részlegesen hiányzik az élő, eleven vallásosság — az Istennel való öntudatos, bensőséges kapcsolat — annak nem érdemes tiszta életet élni, annak valóban ki kell tombolnia magát, hogy elfelejttesse a végleges megsemmisülés borzasztó gondolatát. A nemi tisztaság kérdése nem orvosi kérdés — ez tisztán erkölcsi kérdés.

E könyv írója nem az íróasztalnál könyvekből tanulta az életismeretét; az élet minden változatát bőven volt alkalma megismerhetni, éppen azért határozottan állíthatja, hogy a *legnagyobb erkölcsi alap, ha valaki — akár férfi, akár nő — öntudatos, tiszta ifjúságra tekinthet vissza!*

Tapasztalatokon alapuló meggyőződésem, hogy igen sokszor észlelheti a gyakorló orvos, hogy a nemi élettől való szántsándékos, vagy különféle körülményektől kényszerített tartózkodás nyomában különböző kóros tünetek

mutatkoznak. Ez elvitathatatlanul igaz. A lelkiismeretes s hivatása magaslatán álló, szakképzett orvos azonban ilyen esetekben mindig határozottan megállapíthatja, hogy *e kóros tünetek nem az önmegtartóztatás, hanem a lelki erkölcstelenség következményei*, amely éppen úgy mondható romboló hatású, mint a valóságos testi kicsapongás. Ahhoz, hogy a nemi önmegtartóztatás testi s lelki egészségünket szolgálja, feltétlenül szükséges, hogy *állandóan fegyvelmezzük magunkat*, mert máskülömben igen gyorsan beleszédülünk képzeletünk színes s csalóka útvesztőibe. Aki talán a testi fertőzéstől való féltében, vagy bármely más hasonló oknál fogva csak a képzeletében enged tág teret érzéki hajlamainak, az épúgy póruljár, mint a cselekedetben” bűnös. Akinek a lelki szemei előtt a legfőbb törvény az Isten törvénye, aki előtt szent a saját testének egészsége, aki előtt szent célképen lebeg egy jövődő boldog családi élet lehetősége, az parázna ember soha nem lehet!

Nagyon szépen mondotta *Szuszai Antal*: „*Az ösztön legyőzhetetlen*” — ez ép oly igaz, mint amilyen igaz, hogy „*A ló megszeliđíthetetlen.*” Ha tüzes taplót teszünk a legszelidebb ló fülébe, valóban megvadul s megfőkezhethetlen. De mi tette megfőkezhethetlenné? Nem a természete, hanem a tapló égető tüze! Ha az ember összes érzékeit megnyitja ama behatásoknak, melyek az ösztönt ingerlik, a vadállatot felébresztik s a tüzes tapló által megvadított lóvá teszik: — akkor az ösztön tényleg legyőzhetetlen, de nem a természet, hanem a mesterséges izgatás s vadítás tette legyőzhetlenné!” *)

A részeg ne panaszkodjék, hogy nyelve nem forog, lábainak nem tud parancsolni: minek kelt birokra a szeszszel, mely aztán a földre teríti? Az érzékiség rabja se szavaljon legyőzhetetlen ösztönről: minek ingerelte fel az állati ösztönt? Nem a természetes ösztön, hanem csak a mertségesen hizlalt s megvadított ösztön legyőzhetetlen!

Azt sem lehet figyelmen kívül hagynunk, hogy a sportemberek egy-egy verseny győzelméért, a veszélyes mutatványt végző artisták műsoruk sikeréért hosszabb időt kénytelenek teljes nemi megtartóztatásban eltölteni. Ha ily szempontoktól vezéreltetve ezt meg lehet tenni s nem árt az egészségnek, akkor a magasabb erkölcsi szempontok

*) *Szuszai Antal*: Kalauz a krisztusi életre 83. old.

semmiképen sem árthatnak az egészségnek! Az is tény, hogy a családi, házassélet is sok önmegtartóztatást követel. Aki ezt nem szokta meg, akinek ez nem meggyőződése — az csakis a házasságtörés előre megfontolt szándékával esküdhet örök hűséget! Az ha nem is jogi, de *erkölcsi bigámia*, hogy ne mondjam *polygamia* szándékával köt házasságot. E tény erkölcsi s társadalmi minősítéséhez — azt hiszem — nem férhet kétség!

Azt meg kell állapítanunk, hogy az Istennel való, élő eleven kapcsolat, összeköttetés nélkül valóban lehetetlenség a tiszta erkölcs keskeny életútján haladni! Akinek a lelkében az igazi vallásosság kialakult, aki nemcsak *hiszi*, hanem *át is éli* annak felséges tartalmát, — az erkölcstelen, kettős morál alapján élő ösztönember, állatember soha nem lehet! Az minden kísértés közepette is biztosan tudja, hogy többre, nagyobbra van elhivatottsága!

Az ilyen mentalitású embernél a test s a szellemi lélek tökéletes harmóniában van: a szellem irányít, parancsol, uralkodik — az anyagi test feltétlenül engedelmeskedik!

Az élő, eleven hit kötelékéből kiesett emberek csak az ösztön szavára hallgatnak: náluk ez a férfiaság, a felvilágosodottság, a modernség, a normalitás fokmérője. Minden ténykedésükbe, szórakozásaikba, társalgásaikba, családi életükbe, fantáziájukba, *mindenhová* csak érzéki ösztönüket, megfertőzött gondolkozásukat viszik: igen hamar letérnek a pervezitások ingoványos talajára s kialakítják magukból az állat-ember figuráját. Az évek múlnak, a szervezet nem bírja az ösztön diktálta iramot s rövidesen kibontakoznak a legsúlyosabb s gyógyíthatatlan idegbetegségek tünetei. Sokan még idejekorán észreveszik bűnük következményeit s önmaguk torzfigurája elől az öngyilkosságba menekülnek.

A többiek pedig bizonytalan járással, beteg idegrendszerrel, összetört lélekkel, rozzant szervezettel botorkálnak a nyitott sírgödör felé ...!

Kórházi nemibeteg rendelésünkön mindennap van alkalmunk látni s tapasztalhatni, hogy mily kiszámíthatatlanul súlyos következményekkel jár a független morál, a szabad s felelősségtelen nemi kicsapongás. Nem lehet orvosilag kiszámítani, megközelítően elsorolni mindazon súlyos s majdnem helyrehozhatatlan veszélyeket, amelyeket a házasságon kívüli nemi élet okoz. *Erről a tárgyról egy külön könyvet szándékozom írni.* A különféle nemi betegségek kórtani

következményeit itt e helyen nem lehet célozni fejtegetni, csupán arra akarom felhívni a figyelmet, hogy a független nemi „morál” önmagában hordja büntetését.

Igen sok fiatal férfit s nőt láttam, aki halálra volt rémülve, amikor megtudta, hogy hosszú s évekig tartó betegséget vásárolt be magának, Nemcsak sok pénzt költött rá, hanem idegrendszerét, lelke nyugalját, jövőjét áldozta fel, hogy minél súlyosabb természetű betegséget szerezhesen be magának!

Ha valaki csak egy kissé igénybe veszi a józan esztét, az rögtön beláthatja, hogy a házasságon kívüli nemi étellel a legnagyobb veszélynek teszi ki magát. Ha az illető egyénben az erkölcsi jellem teljesen a zéruspont alá süllyedt, — az egy ártatlan leányt fog elcsábítani, hogy egészségét biztosíthassa. Ha pedig még ilyen erkölcsi fertőnéél nem tart, — az arra az álláspontra helyezkedik, hogy vannak még nők, akik szintén szabadnak s függetlennek érzik magukat. Pedig éppen ezek a „szabad s független nők” a legveszedelmesebb betegség terjesztők. Ezeknek tényleg már minden mindegy! Igen sok férfit láttam, akik csak egyszer feledkeztek meg magukról s már a legsúlyosabb természetű s kiszámíthatatlan esélyű betegségeket vásárolták be maguknak; *még pénzt is adtak érte, hogy minél alaposabban megfertőzhessék magukat!*

A józan ész világa mellett be kell látnunk, hogy a házasságon kívüli nemi étellel a legnagyobb veszélynek tesszük ki magunkat, mert ily módon a súlyos természetű betegségek kikerülése, — *majdnem teljesen lehetetlen!*

Sajnos mindennap kell tapasztalnom, hogy mily nagyarányú nálunk a titkos prostitúció. Igen jól öltözött nők sétálgatnak a pesti utcákon, kik igen könnyen hagyják magukat „rábeszélni”; s ezek a titkos kéjnök a legveszedelyesebb fertőzési források« Az erkölcsrendészeti razziák tanúsága szerint, a legnagyobb százalékukat fertőző betegnek találja a rendőrorvosi vizsgálat. Még elképzelni is szörnyű valóság, esztelenség, hogy ezekkel az ízig-vérig beteg nőekkel *óvják* magukat a „felvilágosodott emberek” az önmegtartóztatás veszélyeitől. A nyilvános kéjnök is mind *betegségeterjesztők*; ez azonban nem mutatható ki náluk csak akkor, amikor a baj már mindenhol külsőleg is leadta névjegyét. Addig azonban számtalan „felvilágosodott” embert fertőznek meg.

Orvosi rendeléseken sokszor tapasztalhatjuk, hogy fiatal férfiak, nők jelentkeznek, kiknek arca apró pattanásokkal van tele. Ez egy teljesen ártalmatlan betegség (acne juvenilis). Ezek a fiatalok arra kérik az orvosokat, hogy vájjon a nemi élet nem-e lesz jó gyógyszer e kellemetlen szépséghibájukra. Mi mindig felvilágosítjuk őket, hogy a házasságon kívüli nemi élet csak arra lesz jó, hogy majd megvásárolják a vérbaj (lues) kiütéseit, amely egyáltalában nem ártatlan természetű szépséghiba! Sajnos kevesen hallgatnak a komoly orvosi tanácsra s sietve minden áldozatot meghoznak, csakhogy minél alaposabban bevásárolhassák a vérbaj fertőző s romboló csiráját.

Azt talán nem is kell külön fejtegetni, hogy mily szörnyű bűn az, ha egy nő, talán családos ember a családi kereteken kívüli életmódjával a fertőző betegség baktériumát oltja hitvesébe, következőleg a családjába. Az ilyen egyén nem is érdemi meg az *ember* nevet! A legnagyobb emberi gonoszság az ilyen cselekedet! Pedig sajnos ez nem elszigetelt jelenség.

E könyv szerzője hivatásánál fogva igen sokat van emberek között; állandóan külön stúdiumként a nemi betegségeket tanulmányozza: szomorúan kell leírni a tapasztalt valóságot, hogy *manapság a tiszta férfiuság elenyészően ritka jelenség*. Nagyon kevés olyan férfi van, aki tiszta étellel megy a házasságba. Azt nem is merem leírni, hogy a női érintetlenség is lassan a szerzetesnők erénye lesz. Az orvosok előtt az emberek sokkal őszintébbek, mint bárki más előtt s így alaposan ismerhetjük az élet minden megnyilvánulását. Igen sokszor kell megdöbbenve tapasztalnunk, hogy még a családi életbe is mennyire befészkelte magát az erkölcsi züllöttség fertője, amelyet sajnos részletesebben itt e helyen nem fejtegethetek! Ha az erkölcsrendészeti razziák, a válópörök titkos aktáiba betekinthetnők, akkor láthatnók, hogy mily mélyre süllyedt az emberek erkölcsi élete. Maradjanak is ezek az akták mindenkor titkos akták: ne tudjuk meg soha, hogy mily sok a züllött lelkű, állatember társadalmi életünkben!

Említsem meg talán a megrendítő családi tragédiákat, amelyeket az erkölcs teljes hiánya okoz, soroljam talán el a tiszta erkölcs hiányának tragikus következményeit a családi életben, talán a példák százaival világítsam meg, hogy mily szörnyű pusztítást végez a nemi betegségek,

különösen a vérbaj terjedése nemzeti életünkre; nem akarom fejtegetni, hogy mily veszedelmes arányban terjed a női fiatalságunk erkölcsi elerőtlenedése, mily nagy százalékban arat sikert a „*legény-leány*” típus, a szabad morálú, *modern asszony* divatos figurája. Nem lehet szándékom méltatni a mai erkölcstelen divat, a színház, a mozi, a strand, az irodalom, költészet, művészet, zene erkölcsi alacsonyrendűségét, nem célozom analizálni a tánclokálok, zsúrok fertőzött levegőjét. Azt azonban meg kell állapítanom, hogy a fékezetlen nemi szenvedélyek tombolásai s ennek egészségileg s erkölcsileg tragikus következményei az életuntság kórképének előidézésében egyik legfőbb szerepet játszó!

Sajnos, a modern társadalmunk keretei s erkölcsi levegője nem alkalmas, hogy a tiszta erkölcs termőföldje legyen. Még az elmúlt században kezdődött ez a bomlasztó irányzat, amely a házasságot ledöntötte szentségi mivoltáról s egyszerű polgári jogügyletnek nyilvánította (1894. XXXL te). Azóta e szerencsétlen, meggondolatlan, a nemzetre káros, a közerkölcsiségre veszedelmes irányzat oda fejlődött, hogy társadalmilag szentesítette a házasságon kívüli nemi életet — s majdnem ott tartunk, hogy a *közvélemény az erkölcstelenséget tartja erkölcsnek* — sa törvényes házasság egyszerű gazdasági szerződés lett, amely meg nem felelés esetén 6 hónap alatt felbontható. Bár a polgári házasság sem igen könnyen oldható fel, de a joggyakorlat odáig siklott ki, hogy a törvény eredeti szellemét kijátszva nagyon gyorsan felbontható. (1894. XXXI. te. 77. a. §.)

Ez a veszedelmes irányzat honosította meg az emberi méltóságot mélyen megalázó *próbaházasságot*, amely — sajnos — a társadalom legfelső s legalsó rétegeiben nagyon elterjedt. Az mondják egyesek, hogy ennek a bomlasztó erkölcstelen gyakorlatnak a ma uralkodó gazdasági válság az oka. Nekem az a határozott meggyőződése, hogy aki megteheti, hogy „*barátnőt*”, vagy kiváltképpen „*barátnőket*” tarthasson, aki a próbaházasság élettani következményeinek elhárítására jelentős anyagi áldozatokat kénytelen hozni — az ilyen egyéneket nem az *anyagi nyomor*, hanem a *lelki nyomor* tartja vissza a házasság szentségétől!

Az ilyen egyének csak akkor függesztik fel a próbaházasságukat, ha anyagi, vagy érvényesülési körülményeik

kényszerítik őket, hogy „jó házassággal”, illetve gazdag hozománnyal segítsék ki magukat. Az ilyen alacsony mentalitású egyéneknél a hozomány pénzértéke, a telekkönyvi kivonat tartalma a nőülés indító oka. Ezek adósságaikon kívül fertőzött vérüket viszik házasságukba, a gazdag hozományt felvéve, kihasználva igen hamar találnak „megértő barátnőt”, hogy továbbra is kiszorakozhassák magukat,

Ha valaki megkérdezné tőlem, hogy sok éves élet-tapasztalataim alapján mit tartok az életben a legnagyobb öröme, a legharmonikusabb boldogságnak? — gondolkozás nélkül azt válaszolnám, hogy a legnagyobb földi, emberi boldogság — egy jól sikerült boldog házasság, a szép, békés, egyetértő, közös szent célokért küzdő, egymást kiegészítő családi élet. Ahol a jegygyűrű végnélküli folytonossága, a kölcsönös szeretet és megbecsülés valóságát jelenti, ahol állandóan a békés megértés s szeretet tükröződik, ahol a házastársak szeretetének gyümölcse s jutalma a mosolygó, ártatlan gyermek, akinek testi s lelki fejlődése mindig megújuló öröme a két ember szeretetének. Ezt tartom a legnagyobb földi öröme, a legnagyobb emberi boldogságnak! Erre azonban nem kitombolt s eltékozolt ifjúsággal, hanem tiszta étellel s állandó önfegyelméssel s önneveléssel kell készülni minden ifjúnak s leánynak!

Az ilyen házasság nem egy évadra, nem rövid lejáratra szól, hanem egy életre; egy életre szóló derűs harmóniát, állandó napsugarat jelent, amely az élet minden nehéz körülménye, testi s lelki megpróbáltatása közepette is a boldogság ragyogását tükrözteti vissza.

* *

Különösen a fiatalkorú életuntak között igen sok az úgynevezett *szexuális öngyilkosság*. A fiatal kor a meggondolatlan szerelmek kora, s így nagyon is természetes, hogy nagyon sok fiatal szerelme kerget a meggondolatlan öngyilkosságba. A szexuális öngyilkosságok leginkább a nők között fordulnak elő: férfiaknál sokkal ritkább jelenség. Ennek pedig az az oka, hogy a nők inkább élnek érzelmi, mint értelmi életet. A női lélek nagyon nehezen tud támasz nélkül meglenni. Ha nincs mellette egy erős s szerető *támasz*, akkor igen gyorsan a sárba konyul s ott kúszik tóvá, mint a karó nélküli szőlő indája.

Ezekkel a szerelmes öngyilkosokkal nem lehet józan ésszel beszélni; ezek mindent a szerelem rózsaszínű szemüvegén keresztül látnak: nincs olyan kitűnő lélekbúvár, aki hatással tudna lenni rájuk. Sajnos itt is a főszerep az önfegyelmzés teljes hiányáé. Éveken át mindennap igen sok szerelmes emberrel foglalkoztam; mindig derűs mosollyal hallgattam keserveiket, szenvedéseiket. Kiváltképen, ha némelyikkel újólag találkoztam, amikor már egy másik „Ő” volt szerelmének tárgya.

Itt e helyen fel kell hívni a figyelmet, hogy a szülők végzetes hibát követnek el, ha esetleg itt e téren tévedő, vagy megbotlott gyermekeiknek nem tudnak megbocsátani, nem tudják *megérteni* őket. Sok tragikus öngyilkosságot láttam, amikor a szülők megnembocsátása, erkölcsi lejtőre kergette a megtévedt, tapasztalatlan fiatal fiút, vagy kiváltképen fiatal leányt. Sokszor elmentem egy-egy szülőhöz, hogy jobb belátásra bírjam megtévedt gyermekük irányában — sajnos a legtöbbször csak akkor tudtak a szülők megbocsátani, amikor már csak a boncolás mellőzésének kérelmezése volt egyetlen megvalósítandó feladatuk.

Igen sok életuntság s öngyilkosság fejlődik ki a házasesetben előforduló *szerelmi féltékenység miatt is*. Nincs nagyobb pokol, mint az, amit a féltékenység baktériuma tud kiváltani a házasesetben. Minden házasesulandó férfit s nőt nemcsak a betegségeket illetőleg kellene a házaseság előtt orvosilag alaposan kivizsgálni, hanem át kellene kutatni, hogy nincs-e valamelyikükben a féltékenység csirája: akiben ez megvan az teljesen alkalmatlan a házasesélet hivatására.

Sajnos az érzékiség mérges kígyója a társadalmi életünket mindenhol körülcsavarja s sok-sok ember boldogságát, lelki harmóniáját összeroppantja s megmérgezi. Kiöli vallás-erkölcsi hitét, megfojtja akaraterejét, letöri erkölcsi ellenállását s így önmaga roncsává csökkenti.

Ha boldog, kiegyensúlyozott, derűs kedélyű emberek akarunk lenni, ha szeretjük Istenünket, önmagunkat s magyar hazánkat — ne legyünk önmagunk bábjai, hanem erős lélekkel, teljes akaratereővel igyekezzünk mindennap önmagunkat jobbá, erkölcsileg tisztultabb egyénné tenni s így már e földi életben elnyerjük a lehető legnagyobb emberi boldogságot: *a békés, boldog, napsugaras lelki harmóniát!*

Az emberi akarat bámulatos vívmányokat tudott elérni

meglátások s felfedezések gazdag tárháza. A modern ember valóban büszke, hogy értelme annyi mindent meg tudott valósítani, amikről az elmúlt századok embereinek halavány fogalma sem volt.

De nem a bűvárhajó, nem a repülőgép, nem a gőz s a villamos mozdony, vagy a rakétaautó s nem a táviró, automata telefon, rádió, távolbalátógép, a beszélőfilm s a csodálatos s elkápráztató technikai s tudományos felfedezések, a modern orvostudomány vívmányai, az emberi szellem legnagyobb alkotásai, hanem az, amikor a józan emberi értelem a logika napsugarában a rátörő, rosszra csábító indítékok, ösztönök közepette tekintetét a földről az égre, a mulandóról az örökkévalóra, a minden bölcsesség, igazság, jószág, szeretet, tökéletesség örök kútforrására irányítja s minden kísértés dacára az *erkölcsöt* életének minden körülményei között az Istenre való tekintetből tisztán, sértetlenül megvalósítja.

A legcsodálatosabb, a legfelségesebb akaratlendülése az emberi értelemnek, amikor az önismeret biztosan irányító világossága mellett, a szabadakarat biztos vésőcsapásaival kialakítja egyénisége durva márványából, — a legszébb, a legcsodálatosabb, a legfelségesebb, örök értékű művészi alkotást, — az *erkölcsi embert*, — a végtelenül tökéletes, bölcs, szerető, igazságos, szent *Isten képemását!**)

* Nánássy László Dezső dr.: A szabadakarat bölcséleti, jogi s orvosi szempontból. 16. oldal.

A SORS.

Bármikor is visszagondolok azon

időkre, amikor mindennap kijártam a Szent Rókus kórház zárt kórtermeibe az élet hajótöröttjeit meghallgatni elkese-redésük s végzetes tettük oka felől — mindig az a meggyőződés erősbbödik bennem, hogy az élet az ellentétek találkozása, a lehetőségek pazar tárháza.

Igen sokszor volt alkalmam megfigyelhetni az élet bámulatosan sokszorú, színes változatos kaleidoszkópját, Bár én nem vagyok művész, nem vagyok az írásművészet tehetségével megáldott ihletett tollú író, de a magam szerény képességeivel megpróbálom elképzeltetni azon mozgalmas, színes, változatos képet, amely mindennap lejátszó-dott szemeim előtt.

Minden kórágyhoz odaléptem: rögtön megnéztem a beteg nevét, életkorát, tettének, illetőleg betegségének kórisméjét. Igyekeztem mindent elfelejteni, csak az „*esetbe*” beleélni magam. Minden egyénben egy egészen külön világot véltem felfedezni, egy darab életet igyekeztem meglátni s mindent elkövettem, hogy a látottakat meg is tudjam *érteni*. Így évek hosszú során át sokat láttam, sokat tapasztaltam, az élet szédítő mélységeibe, tátongó örvényeibe pillanthattam be s azon meggyőződésre jutottam, amit e könyvemben sokszor hangoztatok, hogy nem a tudomány, nem a művészet, nem a vagyon, nem a szépség, hírnév vagy bármi más a legnagyobb érték a világon, hanem egyedül *a lélek kultúrája, az Isten felé törtető élő eleven hit a legbiztosabb iránytű, amely mindig betudja tölteni a lelki béke után vágódó éntünket.*

Lépünk képzeletünkben az egyik kórágyhoz. Egész-

ségtől duzzadó fiatal leányt láthatunk, ki kérdéseinkre elmondja, hogy jómódú szülei vannak, kik sajnós minden gondolatát igyekeztek kitalálni s ami a tragédiája oka — *meg is valósítani*. Sírva meséli, hogy egy estélyi ruhát megtagadott tőle az édes apja — s ezért ő elkeseredésében mellbelötte magát. Nézzük a másik kórágy betegét. Szürke arcú, lesóványodott, megtört asszonyt láthatunk. Elmondja, hogy 43 éves, öt gyermekes özvegy asszony, ki keserves munkával — mosással — keresi meg magának s gyermekeinek a mindennapi kenyeret. Nézzük a fejtábláját. A kiírás tanúsága szerint olyan betegsége van, amit még jelenleg nem tud gyógyítani az orvostudomány. Ő nem életunt, dolgozni akar, de a betegség leverte a lábáról. Más osztályon nem volt hely s így került az öngyilkosok sebészi kórtermébe, Az élni, meggyógyulni s dolgozni akaró édesanya nem is sejtí, hogy a közeli biztos halál jegyese! Mily borzasztó ellentét! Gazdag leány, akinek mindene megvan — s mégis egy ruha miatt *eljegyezte magát a halállal*; — a szegény nyomorgó édesanya, ki a gyógyulást reményli, hogy tovább nyomoroghasson — *ezt a halál jegyezte el magának!* Ki tudja ezt megérteni, megfejteni! A következő ágyon egy másik fiatal leányt láthatunk, ki elsóhajtja, hogy szülei ellenezték szerelmét: ő pedig boldogságát látta az imádott férfiban s ezért lúggal mérgezte meg magát, most a sebészek a gyomrát távolították el, hogy megmenthessék az életnek. Mellette fiatal asszony fekszik, ki csalódott férjében: szerelmet, megértést, boldogságot ígért: — hűtlen, durva, rabszolgatartó zsarnok lett Nem tud elválni s a halált kereste választóbírónak. Tovább menve a másik ágyhoz:

„Unalmas arc, félig kifestve
Egy ú r i n ő
Ah kínos élet, reggel estve
Öltözni s vetkőzni kell ...”

(Arany: Hídatavátás.)

Mellette levő betegről lesír, hogy az utca leánya, — elmondja:

„A mánor elszállt, a festék lement,
Itt oly hideg van: jobb e odalent?”

(Madách.)

A férfiak kórterme is hasonló képet mutat. Az első kórágyon, a fejtáblán a név előtt doktori jelzést olvashatunk. A beteg elmondja, hogy *bölcsész s jogtudor*. Gazdagon nősült, mindene megvan, de hiányzik a lelki békéje, amit a tudomány, a vagyon nem tud pótolni; ezért a morphium kábításához folyamodott, de az is megcsalta. A biztos halált ígérte — csak a rókusi kórágyat adta. Mellette levő beteg 21 éves fiatalember. Tehetséget érez magában, szegény fiú, jelesen érett: 3 évig türelmesen várt, hogy az egyetemre bejuthasson. Nem lehetett. Nagy bűne van: olyan vallásban született, amelyben nem lett volna szabad. Ezt mondták a tudós férfiak, kiknek nem érdemük, hogy jobban megválasztották vallásukat. Gazdag gyáros van a következő ágyon: mindene megvan — vagyon, jólét, családi harmónia, jóbarátok, tekintély. Csupán az eltékozolt ifjúság, a múlt most tört ki rajta. *Spirocheta pallida* — mondja a tudomány, *vérbaj* — mondja a köznyelv. Inkább a halált hívta segítségül, mintsem vállalta volna az előre látható következményeket. Munkanélküli napszámos a következő paciens, sokgyermekes családapa. Hiába keresett munkát: nem kapott. A gazdagok asztaláról lehulló morzsákkal is beérte volna; — koldult. Tiltott koldulás miatt lezárták, családjá kenyer után sírt, ő nem tudta hallgatni a sírást — az örök csendet kereste — a Dunába ugrott. Kimentették a vízből — pedig amint ő mondja, most van csak benn igazán a vízben, mert a háziúr, hitelezők a kimentés öröme azonnal a pénzüket követelik, a gyermekek kenyeret kérnek. De csak kérnek . . . Fenyegetőzve emlegeti, ha kimegy majd máskor óvatosabb lesz, hogy meg ne menthessék! Egy jómódúnak ismert kereskedő a másik életunt — veronalt ivott; a felesége a női osztályon van. Közösen lettek öngyilkosok. Nem lehet velük beszélni, mély bódulatban vannak; nem valószínű, hogy még életre ébrednek. A másik ágyon egy ifjú cipész tanonc:

„Lábszíjjal vert mesterem
 No várjon, míg megkérdielem!”

(*Arany.*)

mondja indulatosan.

A szomszédban levő betegről messziről látható, hogy

jól nevelt, művelt ember lehet. Nem is csalódunk: tanár-ember. Megtörtén meséli:

„... az emberélet útjának felén
egy nagy sötétlő erdőbe jutottam,
mivel az igaz utat nem lelem.
O szörnyű elbeszélni mi van ottan
s milyen e sűrű, kusza, vad vadon
s már rágondolva reszketek legottan,
a halál sem sokkal rosszabb — tudom”.

(Dante.)

A lét nyomorúságában kifáradt, tanulatlan proletár a másik beteg, ki megtörtén, fáradtan, színtelen hangon mondja:

„A hét letelt, a szombat este itt
Kinyugszom végre fáradalmait”.

(Arany.)

A következő ágynál mintha ismét Arany *Hídvatásának* egyik alakja elevenedett volna meg:

„Tisztes agg fehér szakállal
Hordozta ezt míg bírta vállal
A létet, még most is nyomorog.
Fogadd be nyílt örvénytorok.”

A másik életunt elmondja, hogy ő színművész; hal-
kan elsőhajtja:

„Én a komédiát lejátszottam
Mulattattam, de nem mulattam.”

[Madách.]

Reménydús fiatal ifjú bevallja:

„... kártya perdül, kártya mén
Bedobta ... késő visszavenni,
Egy utolsó tétemény
Egy fiatal élet-remény”. (Arany.)

A másik ágyon ismét egy fiatalember; emeletről ugrott le. Rapszodikusán hadarja:

„ . . . én most tanulám
 Az elsőt, pénzem elfogyott
 Nem adtak: ugrom hát nagyot”.

(*Arany.*)

Éveken át mindennap ugyanez a változatos színes kép; az élő, eleven, lüktető élet! Ezek mind a sorsot átkozzák, vádolják, hogy el kellett dobnioik életüket, mert az irgalmatlan, kegyetlen *élet*, a *sors* nem akarta megérteni őket!

Az életuntak s öngyilkosok majdnem kivétel nélkül azt állítják, hogy *a sors mostohasága miatt szédültek az életuntság örvényébe.*

Ha bármely embert, férfit, nőt, fiatal, öreget, tanul-tat, tanulatlant, szegényt, gazdagot, egészségest, beteget megkérdeznök — *mindenki csordultig telve van panasszal a sors ellen!* Majdnem senki nincs meglegedve sorsával!

Az emberiség történelmét gondosan, figyelmesen áttanulmányozva, azon igazságra kell rájönnünk, hogy a történelem nem más, mint lázas keresése a jobb körülményeknek, — menekülés a szenvedések elől. Az emberiség minden időkben, minden eszközzel, lehetőséggel, arra törekedett, hogy minél biztosabban elkerülhessen mindent, ami szenvedést okozhat; ha pedig a szenvedés elkerülhetetlen volt, akkor minden erejét, képességét megfeszítve azon igyekezett az ember, hogy szembe ne kelljen nézni vele, hanem önmagát megerőltetve igyekezett értelmét, lelkét elfordítani a szenvedések valóságától.

Az életuntak között csakis oly egyének szerepelnek, akik a szenvedéseik, megpróbáltatásaik elől a halálba óhajtának menekülni. A szenvedés, a testi s lelki megpróbáltatás az élet örök s kikerülhetetlen törvénye! Nincs olyan tudós, művész, diplomata, uralkodó, születési vagy pénz előkelőség, aki a szenvedések, a megpróbáltatások elől el tudna menekülni: a szenvedések mindenhol utólérik az egyént, — a szenvedéssel mindenkinek szembe kell néznie, meg kell birkóznia! *Ez az élet: ez az emberi sors!*

Egyéni életünkben nem lehet a legcsillogóbb logikával sem kiszámítani, hogy a szenvedés mikor éri utói az embert, mikor oltja ki lelkünkben a béke ragyogását, mikor árasztja el lelkünket a szenvedés fekete árvize, mikor fagyasztja el reményeink virágait a váratlan megpróbálta-

tás dermedt hidege, mikor húzza át terveinket az élet, mikor dülja fel egyéni, családi boldogságunkat a sors váratlan fordulata.

A modern ember a szenvedések ellen csak egy menekvést ismer; amikor a szenvedések légnyomása elviselhetetlenné válik — egyetlen megoldási mód az öngyilkosság biztosító szelepeinek megnyitása!

Olyan az emberi életünk, mint az olyan vándoré, aki nem a maga jószántából járja a vándorlás országújtait, hanem egy ismerhetetlen, kérlelhetetlen parancs dörgi fülébe állandóan a megfellebbezhetetlen utasítást: „*Előre!*”

A vándor útja igen sokszor hosszas s fárasztó, viszontagságos út után árnyas ligetbe vezet, ahol mosolygó gyümölcsfák kínálják kívánatos édes gyümölcseiket s üdítő árnyékukat, a friss csobogó krisztálytisza forrászvek csábítóan vonzzák testet-lelket üdítő frissességükkel. A kimerült vándor itt elfelejtheti, kipihenheti vándorlása minden fáradalmait. De egy nem várt napon, nem remélt pillanatban felhangzik a szigorú parancs: *előre!* Ott kell hagynia, el kell felejtetnie *mindent* s tovább menni a kietlet forró sivatagba, ahol csak sivár pusztaság van előtte s mögötte, Vihar éri utói, az út piszkos sara szennyezi be, nincs sehol üdítő oázis, nincs senki, aki panaszát meghallgatná, mindig csak tovább kell mennie — *előre!*

Útja sokszor magas meredek hegyeken vezet át, majd tátongó, szédítő szakadékok felett kell átvergődnie, majd ismét mocsaras, nehéz levegőjű vidékeken kell vándorolnia, sokszor hómezőkön, jégsivatagokon át. Találkozik néha jószívű, megértő emberekkel, akik igaz szeretettel igyekeznek elfelejtetni vele a vándorút megpróbáltatásait, még többször találkozik azonban olyan egyénekkkel, akik csak keservet, bánatot, könnyeket okoznak. Akár jóbaráttal, akár ellenséggel találkozik, nincs megállás; tovább kell menni — *előre!*

Hosszú, szenvedésteljes vándorlás után az agyoncsigázott, megtépett ruhájú ember útja egy megásott gödör előtt végződik. Itt megtorpan a vándor — nem tud tovább menni, nem tudja átlépni, átugrani a mély s széles gödröt, tehetetlen kétségbeesésében riadt, megrémült szemekkel segítség után néz, — de egyszer csak felhangzik a szigorú, kérlelhetetlen parancs: *előre!*

S a fáradt vándor, a sok szenvedés, csapás, nélkü-

lözés után nem nyugodhatik, nem pihenhet meg, hanem belebukik a megásott gödörbe s így végződik a vándorútja!

Ilyen viszontagságos vándorlás emberi életünk, egyéni sorsunk is!

Egyéni életünk, életsorsunk iránya sokszor a lelki béke, a megnyugvás üdítő oázisába vezet, ahol az egyéni, a családi boldogság, az érvényesülés, a megértés, a szeretet, az anyagi jólét s gondtalanság napsugara ragyog le reánk, amikor a szerető megértés a környezetünk, ahol a siker az osztályrészünk, amikor az elvetett reményeink a megvalósulás virágaiban feslenek ki, amikor minden óhajunk, vágyunk, kívánságunk megvalósulásban testet ölt, amikor minden gondolatunk csak arra irányú!, hogyan szakítsuk le minden órának virágát, amikor mindenről s minkiről elfelejtkezhetünk, csak a mának, a gondtalan jelennek élhetünk.

De egy nem is remélt, nem is sejtett pillanatban elhangzik a parancs: „*Előre!*” A boldog gondtalanság napja azonnal a reménytelenség éjjelébe hanyatlík, a szeretet melegítő tüzét elfújja a gyűlölet lihegése, a sikert a sikertelenségek sorozata váltja fel, reményeink virágai egymásután fagnak el; a kérlelhetetlen parancs talán a legkedvesebb hozzátartozónk, talán gyermekünk vagy hitvesünk, szüleink, testvérünk koporsójához állít, talán a nyomor koldusruhájába öltöztet — terveinket egy ismeretlen, láthatatlan kéz egymásután áthúzza. Akárhová megyünk, mindenhol szívtelen ridegség követ útjainkon, a részvétlenség, önző ridegség dermeszti meg tagjainkat, anyagi s lelki nyomor sara szennyezi be mivoltunkat; bármihez is hozzányúlunk, minden szétmálík a kezeink között — az éhség, a nélkülözés, a nyomor, a reménytelen kilátástalanság űz, hajt, kerget — *előre!*

El kell felejtenünk kik voltunk, el kell felejtenünk tanulmányainkat, el kell felejtenünk reményeinket, el kell felejtenünk képességeinket, *el kell felejtenünk mindent* — csak űzve, hajtva, kergetve, megkínózva, elcsigázva, könnyes szemekkel, reménytelen lélekkel a részvétlenség, a megnemértés, a bizonytalan kilátástalanság, a testi-lelki szenvedés országútján kell sírva, vergődve, éhezve, fázva, önmagunkat vonszolva menni, mindig csak *előre!*

Mikor a szenvedés országútján emberek közé jutunk, bezáruk előttünk a részvét kapuja: azok az ismerőseink,

barátaink, hozzátartozóink, akik az egyéni életútjukon a béke oázisában tartanak — nem képesek minket ilyenkor megérteni. Irtózva szeretnénk a megnemértés, az érzéketlen részvétlenség tanyájáról menekülni, de az ismeretlen ellenállhatatlan szózat még nagyobb megpróbáltatások sivatagjába kerget minket; talán az állálatanság, az éhezés, a hajléktalanság, az észvesztő anyagi nyomor sivatagján, a részvétlenség, a szeretetnélküliség fergegégén, a gyász sötét éjszakáján, a betegség gyötrő fájdalmán — *előre-előre a megásott sírgödörig!*

Itt is hiába torpanunk meg, hiába állunk meg iszonyodva, elrémülve, kétségbeesve: — itt is tovább kell mennünk *előre* — *az életből a halálba!* Csak egy kis földemelkedés, egy sírhant, egy fejfa jelzi, hogy földi vándorútunk befejeződött. Ilyen vándorlás földi életünk; az életútaink, egyéni sorsunk fordulatai kiszámíthatatlanok!

A legtöbb modern ember nem bírja e bizonytalan, terhes, szenvedésteli vándorlást s az öngyilkosságban keres megoldást. Minden öngyilkos s életunt az élet fáradt vándora, ki nem akarja tovább cipelni az élet keresztjét s úgy gondolja, hogy a halálban, a szerinte boldog, nincstelen semmiségben, megsemmisülésben örökre megszabadulhat minden könnytől, vergődéstől, üldözéstől, nyomortól, csalódástól, testi s lelki szenvedéstől! Ahogy *Strausz Dávid Frigyes* megsemmisítőén mondja: „Nyomorúságos, keserves érzés magunkat folytonosan a világmindenség kerekéi között éreznünk s azt vérünkkel olajoznunk!”

Határozott meggyőződéseim szerint a sors mostohaságait nem lehet öngyilkossággal kikorrigálnunk, már annál is inkább nem, mert az öngyilkossággal csak az anyagi testünket pusztítjuk el, de egyéniségünk, énünk túléli az anyagi test rombadültét, halálát s így sorsunktól nem szabadítjuk meg magunkat. Nagyon sok öngyilkos kórágynál állottam, kik midőn az élet megpróbáltatásai elől a halálba, a vélt teljes megsemmisülésbe rohantak — nem halhattak meg, de emberileg a legnagyobb s legborzasztóbb szenvedéseket zúdították magukra!

Volt egy fiatal leány védencem, ki nagyon el volt keseredve, mert szerinte a sors mostohán bánt vele, amikor a testi szépséget osztogatták, ezért elkeseredésében marólugott ivott. Nem halt meg, de ami még a halálnál is borzasztóbb — a nyelőcsövét teljesen összemarta az erős

koncentrációjú lóg, úgy hogy műtétileg kellett eltávolítani. Most csak úgy tud táplálkozni, hogy a gyomorból a hasfalra kivarrt csőbe kell önteni a folyékony táplálékot, hogy éhen ne pusztuljon.

Foglalkoztam egy tisztviselőnővel, akit elhagyott a vőlegénye: nem bírta ezt elviselni: pedig a fiú becsületes volt s megmondotta, hogy súlyos tüdőbaja gátolja a nősülésben. Ismeretségük alatt mindkettőjük állítása szerint nem történt olyasmi, ami becsületbeli üggyé tette volna a házasságukat, A nő nem tudta elviselni sorsát s ezért a robogó vonat elé vetette magát; nem halt meg de a vonat mindkét lábát letépte. Egész életére koldussá tette magát, csak azért, mert nem tudta megérteni, hogy semmit sem lehet az élettől kierőszakolni!

Egy másik fiatal leány a negyedik emeletről ugrott le, mert nem tudta elviselni édesanyja halálát: pedig nem maradt kenyér nélkül. Ez sem halt meg, hanem teljesen nyomorékká zúzta magát: valóságos csoda, hogy életben maradt, Nem szabad soha elfelejtenünk, hogy nem akkor jöttünk a világra, amikor akartuk, éppen így nem akkor fogunk meghalni- amikor mi elhatározzuk: életünket s halálunkat az Élet s a Halál Ura bölcsen intézi!

A szerencsétlen, meggondolatlan emberek példáinak sorozatával tudnám bizonyítani annak tragikus voltát, amikor az egyén öngyilkossággal akarja kiegyenlíteni a sorsa vélt mostohaságait. Nem lehet figyelmen s számításon kívül hagynunk, hogy nem minden öngyilkosság sikerül: teljesen bizonyosan halálra vezető öngyilkossági mód nincs — mindig jöhet közbe valami — ami a legbiztosabbnak látszó módot meghiúsítja.

Wilde Oszkár, a nagy író, amikor alantas érzéki szenvedélyei miatt börtönbe került, azt írta, hogy „Az Isten fájdalomtól építette a világot!”

Isten nem gyönyörűségekből, de nem is fájdalomtól építette a világot. Nem az 0 akarata, hogy az emberek a jólét napjaiban esztelenül vigadozzanak s így testük s lelkük egészségét aláássák, — de az sem az Isten akarata, hogy oktalan, célnélküli szenvedésekben hervadjanak, gyötörődjenek. Az oktalan gyermek ökleivel veri az asztal szélét, amelybe homlokát beütötte, mert azt hiszi, hogy a fájdalmat az asztal rosszakarata okozta s nem veszi figyelembe a saját ügyetlenségét. Akik az életet aranyos ruhájú

királynőnek tartják s magukat könnyűvérű apródoknak a királynő fényes udvarában, a sors kedvezőtlen fordultával könnyekbe borult szemekkel, vérző szívvel veszik észre hirtelen jött leszegényedésüket s mindenért az Istent okolják, mert sem a jólét napjaiban, sem a megpróbáltatások óráiban a dolgok s események mélyére tekinteni nem tudnak.

Majdnem minden öngyilkos s életunt egyénnél kimutatható, hogy a saját fel nem ismert hibái, szenvedélyei, mulasztásai kergették a testi s lelki szenvedések kietlen sivatagába. A legtragikusabb tévedésük pedig az, — hogy a legtöbb sorsával elégedetlen egyén a sors csapásainak tartja a saját fel nem ismert hibái logikusan előrelátható következményeit!

A jólét napjaiban nem foglalkozunk lelkünkkel, egyéniségünkkel, nem törődünk lelkünk kultúrájával, hanem meggondolatlanul *csak a mának, a jelennek élünk*, — nem gondolunk arra, hogy állandóan tovább kell mennünk *előre!* Az élet elszólíthatja a legkedvesebb hozzátartozónkat, a jólét elegáns öltönyétől a nyomor, a nélkülözés megtépett ruhájába öltöztethet, A viruló egészséget felváltja a betegség, a jó barátok s előkelő pártfogók elhagyhatnak s akkor a kínzó egyedüllét, a reménytelen bizonytalanság terhe szakad reánk.

Ha elfogulatlanul megfigyeljük szenvedéseinket azon meglepő igazságra kell eljutnunk, hogy a legtöbb esetben szenvedéseink, megpróbáltatásaink a jelenlegi vagy a múltban elkövetett jellemhibáinkkal, bűneinkkel, mulasztásainkkal, megtévedéseinkkel vannak értelmi összefüggésben!

A sok ezer különféle műveltségű s korú emberrel való foglalkozás arra a tapasztalatra vezetett, hogy igen sok gögös, öntelt, hiú embert porig megalázott az élet s így tanítja az evangéliumi igazságot: „Aki magát felmagasztalja — megaláztatik!” Igen sok igazságtalan, kapzsi embert mindenéből kifoszt a hasonló lelkületű egyének igazságtalansága s kapzsisága; sok nagyravágyó egyént nyomorult éhező koldussá tesz mások nagyravágyása, sok álnok embert törbe ejt mások álnoksága, sok irgalmatlan, kegyetlen embert öngyilkosságba kerget mások irgalmatlan kegyetlensége, számtalan élvezetsóvár egyént mindenéből kirabol a hasonló jellemű egyének szenvedélyei!

Ez az élet, — ez a sors nivellálása!

Amikor a jólét napjaiban nem tudunk a saját javainkkal kellőképen bánni, akkor az élet a megpróbáltatások iskolájában igyekszik a saját értékünkkel tárgyilagosan megismertetni!

Évekkel ezelőtt egy töpörödött anyókat állított elem a rendőr. 82 éves mosónő: a Dunából mentették ki. Kérdeztem: miért akart meghalni? — hiszen emberi számítás szerint már úgy sincs messze a haláltól! Zokogva mesélte az öreg anyóka, hogy három jómódú fia van: az egyik postaaltiszt, a másik lakatosmester, a harmadik az egyik bank főszolgája. Mind a három fia elhagyta; nem törődnek vele. Eddig mosásból tartotta el magát, de már nagyon rosszul lát, gyenge s így nem tud tisztán mosni. A szegényházba nem tud bejutni, mert nem tudja megszerezni illetőségi okmányait. Most elment a legjobbmódú fiához — a bankfőszolgához — s kérte, hogy fogadja házába. A fia durván kiutasította. Sírva vánszorgott az utcán. Egy jólelkű úriasszony megkérdezte sirásának okát. Elzokogta fiainak kegyetlen durvaságát. A hölgy megsajnálta s pénzt adott neki, Meglátta ezt egy rendőr: a koldulási engedélyt kérte. Ő sohasem koldult s így nem volt koldulási engedélye. A rendőr a kapitányságra vitte, ahol tiltott koldulás miatt pár napi elzárásra ítélték: pedig soha sem volt büntetve. Midőn kitöltötte büntetését sírva ment a templomba s kérte a jó Istent, engedje meghalni, hiszen már nem tud dolgozni, nincs lakása, nincs élelme, nincs értelme, célja életének. Éjjel a Ferenc József hídnál *a Dunába ugrott*: a Lágymányosig sodorták a hullámok s az éber folyamőrök kimentették. Így került a rendőrségre, ahol mint az életuntakkal szokás, másnapi hivatalos órákig a saját érdekében őrizetbe helyezték.

Megkérdeztem az öreg anyókat, milyen volt a gyermekora, az ifjúsága, családi élete? Elmesélte, hogy jómódú szülők gyermeke volt, — a falu legszebb leánya. Volt a falujában egy kovácsmester, fiatal házas. Megszerették egymást, hiszen a virágnak megtiltani nem lehet . . .! Megtudta szerelmüket a kovács ifjú hitvese s bánatában a vízbe ölte magát. Ekkor elmenekültek a faluból. Szerelmükből három fiú született. Mikor már nagyok lettek a gyermekek, csak akkor törvényesítették együttélésüket, Ezután a férj, gyermekeinek atyja teljesen megváltozott; ivásnak adta magát, ütötte, verte őt s gyermekeit. Amikor

meghalt a férje, valóságos megváltás volt számukra. Gyermekai felnöve, korán megházasodtak: teljesen elhagyták őt lelkileg s anyagilag. Ő dolgozott, robotolt míg bírta, — most már tovább nem bírta s a Dunába akarta ölni magát ... , de a Duna kivetette. Mintha azt mondogatta volna: „*Én vádollah — egy virágzó élet miattad elpusztult s én nem fogadlak be!*”

Íme a múlt árnyai megelevenedtek! Sok, igen sok tragédiát okoznak a múltak következményei. Semmi sem marad titokban: minden hibánk, bűnünk napfényre kerül *mindenért meg kell fizetnünk az utolsó fillérig!*

Ezért kell mindennap számonkérnünk önmagunktól cselekedeteinket, ezért kell állandóan uralkodnunk önmagunk hibái s ösztönei felett! Ezért a legfontosabb, a leg sürgetőbb, a legegényibb kultúrprogram: *megismernünk megjávanunk önmagunkat!*

Sokszor amidőn szerencsétlennek, elhagyottnak, sorsüldözöttnek *érezzük* magunkat, — az önismeretünk tükre pontosan megmutathatja nekünk, hogy az élet tékozlói voltunk!

Önkéntelenül is felmerül itt e helyen egy igen fontos kérdés: *honnan tudjuk meg mi azt, hogy bizonyos életkörülmény, — a mi megfellebbezhetetlen életsorsunk?*

Ez igen nehéz kérdés, — de talán mégis megoldható!

Az életben jogosan törekszünk mindig a jobb lehetőségekre, a számunkra kedvezőbb, kellemesebb életkörülményekre. Ezen törekvéseinkben igen helyesen tesszük, ha minden törvényes eszközt s lehetőséget felhasználunk céljaink elérésére s megvalósítására, — de csakis úgy, hogy másokat meg ne károsítsunk. Ha pedig minden törvényes lehetőség felhasználása után tervünk, szándékunk, kívánságunk saját egyéni hibáinkon kívül nem sikerül, —illetőleg, ha olyan nem várt körülmények jönnek közbe, amelyek teljesen függetlenek tőlünk, — ez a mi megfellebbezhetetlen életsorsunk, — amint a dolgok mélyébe hatoló intelligens ember önmagát kifejezi: ez számunkra a végtelenül bölcs s szerető *Isten akarata!*

Ha egy édesanya minden boldogságát a gyermekére építi, benne látja öregsége támaszát s vigasztalóját; s ha e gyermeket egy hirtelen jött, nem várt betegség következtében elveszíti, — ez az édesanya sorsa, ez volt számára

az Isten bölcs, de kifürkészhetetlen akarata, amit feltétlen» megnyugvással kell elviselnie.

Ha én minden törvényes lehetőséget felhasználok, hogy egy tervemet megvalósítsam, egy rég óhajtott reményemet valóra válthassam, amely talán szép, jó s emberi szempontból nemes s önzetlen terv s sok ember boldogítását szolgálná — s ez a szép, nemes önzetlen terv még sem sikerül, — akkor ne keseredjem el, ne zuhanjak önmagamba, ne fogjon el schopenhaueri világfájdalom, nyugodjak meg — ez az én sorsom, ez számomra a jó Isten megfellebbezhetetlen bölcs s szent akarata! Talán még nincs itt a kellő idő, hogy e szép terv megvalósuljon, vagy talán nem én vagyok hivatva, hogy mások boldogulását, javát szolgáljam!

Ezt természetesen csak egy igazán eleven hitű ember tudja így látni, így alkalmazni egyéni életkörülményeiben. Erre a hitetlen ember képtelen, — az kínozza, gyötri magát s ha az idő nem tudja sebét begyógyítani, akkor az öngyilkosságban keres végső enyhülést. A hitetlen ember állandóan a véletleneket okolja, azokat igyekszik vádolni szerencsétlen szenvedéseiert, akik a legkevésbé tehetnek a sors kialakulásáért.

Sokszor tapasztalhatjuk, ha egy-egy tervünket akarjunk megvalósítani: — egymásután jönnek a különféle nem várt akadályok, minden képességünket felhasználva, minden elképzelhető lehetőséget kihasználva, mégis be kell látnunk, hogy tervünket a közbejött, előre nem látható körülmények áthúzzák, lehetetlenné teszik. Meggyőződésem szerint nem szabad gyorsan feladnunk a küzdelmet, de a sok akadály láttára nem szabad tervünkhöz, célunkhoz, szándékunkhoz *a lelkünk békéjét* hozzákötünk, mert akkor igen hamar az elkeseredés labirintjébe tévedhetünk.

Az élő eleven hitű ember nagyon jól tudja, hogy nem a véletlen, nem a sors vak szeszélye intézi földi sorsunkat a legfelsőbb fórumon: minden ember életsorsát — a végtelenül szent, igazságos, szerető, bölcs Isten intézi.

Minden embernek van az élet viszonyaiban *egy keresztje egy igen nehéz életkörülmény*, amely igen sok szenvedést, megpróbáltatást, könnyeket, fájdalmas órákat okoz az egyénnek. Az a határozott meggyőződésem alakult ki, hogy e nehéz kereszt a mi egyénileg feltétlenül megoldandó életfeladatunk, ami elől nem lehet, de nem is szabad meg-

futamodnunk, mert ezt minden körülmények között meg kell oldanunk, mindenképen el kell viselnünk; ez megmáshíhatatlanul be van jegyezve egyéni életsorsunk térképébe! Aki az élete legnagyobb keresztjét nyugodtan, kiegyensúlyozott lélekkel el tudja viselni, aki be tudja látni, hogy ez feltétlenül megoldandó életfeladata, amelyet nem zúgolódva, nem kétségbeesve, hanem minden képességével, lelke minden szeretetével, a jó Isten szent akaratában megnyugvó alázatos leikkel kell mindennap elviselnie az ilyen eleven hitű ember a legnagyobb művésze az emberi életnek! Az ilyen lelkületű lelki kultúrember, megérti *Krisztus* evangéliumát, Aki azt mondotta: „*Aki utánam akar jönni tagadja meg magát, vegye fel mindennap keresztjét s úgy kövessen engem!*”

A végtelenül bölcs, szerető Isten senkire nem ró olyan nehéz keresztet, amit az egyén nem tudna elviselni: éppen ezért be kell látnunk, hogy a legnehezebb életkörülményeinket is türelemmel kell elviselnünk!

Ilyen életmeglátásra a hitetlen ember soha nem tud felemelkedni; — az mindent megpróbál, hogy a nehéz megpróbáltatásaitól megszabaduljon, s ha semmiképen nem sikerül, akkor az öngyilkosság csődjébe szédül. Pedig a legtöbb „keresztől” nem lehet megszabadulnunk: családi kereteink súlyosságától, a családi gyászainktól, testi fogyatékosságainktól, gyermekeink hálátlanságának érzetétől, képességeink szűkre szabott voltától, környezetünk szert tétlenségétől, érvényesülési nehézségeinktől s egyéb nehéz s súlyos életkörülményeinktől semmiképen nem tudunk megszabadulni: aki türelemmel s megnyugvással tudja az élet nehézségeit elviselni, aki sok mindent átélt az életben, az sok mindent tud megérteni, aki pedig sok mindent meg tud érteni, az soha nem tudja lelke nyugalmát elveszíteni!

Sokszor az életkörülményeink kialakulásaiban egyéni sorsunk változataiban, bizonyos törvényszerűségeket, ismétlődéseket tudunk észrevenni, amelyeket semmiféle okoskodással, bölcselkedésekkel nem tudunk megmagyarázni!

Egy volt országgyűlési képviselő, ismertnevű költő esetét kell itt e helyen megemlítenem. Egész fiatal korában szerelmi házasságot kötött s igen boldog életet élt. A fiatal költőnek a felesége volt a múzsája: szebbnél-szebb költeményei jelentek meg. Boldogságukból már csak egy

mosolygó gyermek hiányzott, Végre boldogságuk reménye teljes lett: a boldog fiatal hitves anyának érezte magát. Közeledett a várva-várt nap, amikor a kis baba megérkezik az élet pályaudvarára. Boldogan várta a fiatal pár e nagy napot: a leghíresebb szülésztanárt hívták e nagy eseményhez. A boldog fiatal apa izgatottan találgatva várta a szülőszoba előtt, hogy vájjon fiú, avagy leányka lesz a várva várt kis jövevény! Végre nyílik az ajtó; a tudós tanár lesújtva közölte az izgatottan váró apával, hogy *úgy a megszületett gyermek, mint a fiatal anya — meghalt!*

Leírhatatlan volt a fiatal költő fájdalomja. Nem tudott vigasztalódni, nem tudott irtózatot sebére megnyugvást találni. Hiába menekült a költészet berkeibe, lantján csak a fájdalom, az elkeseredés hangjai zokogtak. Nagy s lesújtó fájdalomát egy költemény sorozatban örökítette meg, amelynek „*Requiem*” a címe. Évek hosszú sorára volt szükség, amíg fájdalomát enyhíteni tudta. *Másodszor is családot alapított:* a második nejével is boldog házasetet élt. A második felesége is anya lett s a költő úgy gondolta, hogy a sors most kárpótolni fogja azért, amit évek előtt kegyetlenül megtagadott: — gyermeke lesz, kiben minden örömét, boldogságát megtalálhatja. *Mi történt? Szórói-szóra ismétlődött az első eset!* Borzasztó volt a szerencsétlen költő lelki átélése; éppen akkor tört ki a világháború, azonnal bevonult, mindenhol a halált kereste, de a halál gondosan elkerülte. Midőn a háborúból sok kitüntetéssel hazajött, harmadszor is megnősült, úgy gondolván, hogy a sors már végleg megelégette testi s lelki szenvedéseit. A harmadik felesége is anya lett. Most már félelemmel várta a nagy napot: félt, remegett, irtózott attól a naptól, amikor gyermekének meg kellett születnie. Bár a nagyhírű szülésztanár klinikájára vitték a várandós anyát, — az aggódó férj *bebiztosította magát* s egy megtöltött fegyverrel kísérte hitvesét a klinikára. Amikor a szülőszobából — ahol a felesége várta a nagy eseményt — kijött a tanár, a megtört s megviselt idegzetű költő nem várta be a professzor értesítését; a tanár arcáról *mindent* leolvasott s *ott azonnal föbelőtte magát!*

A sors harmadszor ismételte magát: *a gyermek s az édesanyja meghalt!*

E megtörtént esetet nem lehet a véletlen számlájára írni! Ezt nem lehet semmiféle bölcselkedéssel magyarázni!

Sokszor szól terveinkbe a sors, amit nem tudunk megérteni, sokszor építi le reményeinket, amit igen nehéz elviselni; ez megfellebbezhetetlen végzés, amit békével kell elviselnünk, ami elől nincs menekvés, nincs felmentés! Itt tudomány, művészet, vagyon s összeköttetések csődöt mondanak: *ez az egyén sorsa, amelyről már a régi bölcsek megmondották: „Sorsát senkiéi nem kerülheti!”*

Volt egy magasrangú katonatiszt ismerősöm, ki mindig nagyon félt a fertőzéstől. Minden étkezés előtt szublimátos oldatban kefélte kezeit, hogy egészen biztosan megóvhassa magát minden fertőzéstől. Valahogy talán megérezte, hogy a fertőzés veszélye szerepet játszik sorsában. Négy év előtt leesett lováról s egy üvegdarab megvágta kezét. *Tetanus fertőzést kapott: irtózatossá kínok között halt meg. íme a kiszámíthatatlan sors: a kifürkészhetetlen isteni akarat!* Ismerősöm minden emberi lehetőséget elkövetett, hogy a fertőzést elkerülje — elfelejtve az örök igazságot: *a sors útjai kiszámíthatatlanok!*

Két év előtt egy szerencsétlen édesanyával foglalkoztam. Fiatalon özvegyen maradt egyetlen fiú gyermekével. Hogy gyermekét felnevelhesse, minden erejével dolgozott: egy gyárban lett munkásnő. Fia igen okos gyermek volt, mindig jól tanult s a mérnöki pályára készült. Két év előtt júniusban szerezte meg mérnöki oklevelét. Elképzelhetjük édesanyja örömét s boldogságát, hogy álmai beteljesedtek. Összeköttetések segítségével kilátásuk volt, hogy a vasúthoz kerül mérnöknek: egy napon meg is jött a hivatalos írás, amely szerint a fiatal mérnököt kinevezték a vasúthoz. Az édesanya boldogsága teljes volt: most már állása is volt a fiának. Nem tudta bevárni míg a fia a csónakázásból hazajön — sietve kiszaladt a dunai csónakházakhoz. Ott nagy csődületet látott: odamegy, kérdezi mi történt: izgatottan mesélik, hogy egy fiatalember a Dunába fulladt. Asszonyi kíváncsisága legyőzte anyai örömét — odamegy s rémülve látta, hogy a megfulladt fiatalember — *a fia*. Kiesett kezéből a sorsuk megoldását jelentő levél, elfagyott minden remény, vége volt minden tervnek, — a fia, minden reménysége, anyai büszkesége, jövőjének támasza, élettelen tárgy — *halott volt*.

Volt egy esetem, ahol egy özvegyasszonynak két fia volt. Az egyik nagytehetségű ifjú: tanárai nagy reményekre jogosító zongoraművészt láttak benne. A másik fiú két év-

vei idősebb volt s születésétől kezdve idióta. Mindkét fiú tifuszban megbetegedett: a *nagytehetségű fiú meghalt — az idióta meggyógyult!* Ki tudja ezt megérteni, ki tudja megmagyarázni?

Egy ismert pesti gyárigazgató autója három év előtt a gödöllői országúton nekiment a kilométerkönek. A szerencsétlenség következtében a gyáros fia koponyaalapi törést szenvedett s azonnal meghalt. Két év múlva *ugyanazon a helyen* a másik fiát érte hasonló halálos szerencsétlenség.

Egy év előtt egy idős úriember lett öngyilkos Budapesten. Valaha igen gazdag ember volt, de teljesen tönkrement s egy orvos barátja hívta meg családjához, ahol mint a családjuk tagját szerették s gondját viselték. Az öreg úr nem tudott beletörődni, hogy kegyelemkenyéren kell élnie: egy este megírta búcsúlevelét, amelyben hálásan megköszöni orvosbarátja szeretetét s jóságát s bocsánatát kérte, hogy öngyilkosságot követ el vendéglátó házában. Főbelötte magát s mikor látta, hogy eszméletét nem veszítette el, kiugrott a negyedik emeleti ablakból. Esésközben fennakadt a harmadik emeleten s ott halt meg. Az öngyilkosságot követő napon: értesítés jött, hogy egy külföldre távozott gazdag rokona nagy összegű pénzt küldött számára s magához hívta. Későn, igen későn jött a segítség: csak egy napot késett s ez az egy nap egy életet jelentett!

Igen sok hasonló esetet lehetne elsorolni, melyek mind azt igazolják, hogy egyéni életsorsunk útjai kiszámíthatatlanok. Éppen azért sohasem lehet az életben úgy kiterveznünk valamit, hogy ne vennők számításba, hogy terveinket áthúzhatja az élet s minden egészen másképen fog történni, „*Ember tervez s Isten végez!*”

Vannak becsületes, szép lelkületű egyének, akiknek *érthetetlen a sorsuk!* Bármihez hozzányúlnak — az nem sikerül, akármit kiterveznek — tervüket áthúzza az élet, a legminimálisabbra leszállítják igényeiket — sa legszerényebb emberi kívánságaikat is megtagadja a sors. Vannak egyének, kik telve vannak tehetséggel, ambícióval, önzetlen jószándékkal s a sors lehetetlenné teszi legönzetelebb terveiket, legjogosabb, legemberibb életigényeiket.

Vannak gyermekek, akik születésük alkalmával elvesztik szüleiket, vannak olyanok is, akiket minden emberi érzésből kivetkőzött édesanyák az utcára tesznek ki s el-

hagyottan nőnek fel — pedig sok tehetség van közöttük — vannak gyermekek, ki születésük óta vakok, bénák, süketek, tehetetlen betegek s mégis megmaradnak, — számtalanszor hallhattuk, tapasztalhattuk, hogy vannak tehetséges, okos, nagy reményekre jogosító fiatalok — s mégis el kell menniök, fiatalon kell meghalniok!

Sokszor a megvalósulás előtt, a legutolsó percben húzza át terveinket egy nem várt esemény s így talán egész életre önmagunkba zuhant, elkeseredett egyénné válunk.

Egy nagyon előkelő családból származó, igen gazdag földbirtokosnót ismertem. 74 éves „kisasszony” volt; állandóan zsörtölődött mindenkivel, senki nem szerette szeretetlen, kicsinyes, zsugori, minden csekélységen fennakadó természete miatt. Ennek a hölgynek az volt a tragédiája, hogy 18 éves korában, amikor boldog mennyasszony lévén, fehér mennyasszonyi ruhába öltözve, az ünnepélyes esküvőre útrakészen, a türelmetlenül várt vőlegény helyett *csak egy levél* érkezett, amelyben a vőlegény bejelentette, hogy ő *mást* szeret s azért nem jelenhet meg aznapra kitűzött esküvőjére. E szerencsétlen, fiatal mennyasszony lelkében egy egész világ dőlt romba: az összehívott előkelő vendégsereg előtt megszégyenülve — egy egész életre elveszítette lelke egyensúlyát. A szelíd, kedves, napsugaras kedélyű, mindig mosolygó szép leánykából egy összetört lelkű, önmagába zuhant, emberkerülő s gyűlölő nő lett, ki soha senkihez nem tudott egy jó szót szólni. Még a napsugárt sem tűrte: csak sötétre tapétázott, lefüggönyözött szobájában tudta egykedvűen tölteni napjait. Elveszítette az emberekbe vetett bizalmát s ami a letragikusabb — elveszítette Istenbe vetett hitét is. Ezért lett önmaga roncsa s így egy hosszú emberéletet rideg szeretetlenségben töltött el.

Néha emberfeletti áldozatra, hősiességre kényszerít minket az élet! Itt kell megmutatni lelki kultúránk igazi értékét.

Egy egyszerű, tanulatlan vasúti váltóőr hősi példáját kell megemlítenem. Várta a gyorsvonatot, hogy az előírt sínparra beállítsa. Észreveszi a gyorsvonat közeledésének jelzését. Ugyanekkor meglátja, hogy távolabb a gyorsvonat sínparján játszadozik három éves fiacskája, ki szemefénye, boldogsága. A szerencsétlen apa ereiben megfagy a vér: ha átváltja a váltót, akkor beleszalad az utasokkal telt

gyorsvonat egy tehervonat szerelvénybe s rengeteg élet pusztul el. Ha nem váltja át a vonatot, akkor holtra gázoltatja gyermekét. Borzasztó nehéz a választás: *egy pillanat alatt dönteni kell! Ez a hívő bakter — döntött.* Nem nyúlt a váltóhoz: — a gyorsvonat halálra gázolta minden reményét, boldogságát — *gyermekét!*

Soha nem tudjuk pedig, hogy mitől kímél meg minket a sors, az élet, az isteni gondviselés, ha egy-egy tervünk lehetetlenné válik. Ha hiányzik a vallásos meggyőződésünk, akkor terveink rombadóltéval önmagunkat kínozzuk, önmagunkat gyötörjük: állandóan azért vergődünk, azért kínozzuk magunkat, amin soha nem vagyunk képesek változtatni, mert senkinek nincs hatalmában a megtörténteket, megneemtörtétekké varázsolni.

Sok, igen sok életunt s öngyilkos egyénnel foglalkoztam, akik hosszú éveken át gyötörték magukat sorsuk mostohasága miatt, akik midőn elmesélték vergődéseiket, kínlódásaikat, kínzó nehéz problémáikat, megoldatlan, válasz nélkül hagyott „miért”-jeiket, mindig megvalósulva láttam nagy költőnk, *Petőfi Sándor* örökszép költeményét:

„Fejemben éj van, éjjek éjjele
S az éj kísértetekkel van tele,
Agyamban egymást szülik a gondolatok,
S egymást tépik szét, mint vadállatok.
Lázzal verő szivemnek vére forr,
Mint boszorkány üstjében a bűvös vész.
Gyúlt képzeletem, mint meteor
Fut át a világon és magával visz.
Laktársam a kétségbeesés,
Szomszédom a megőrülés.”

(*Petőfi: Felhők.*)

Az élet megpróbáltatásaiban, a sors nehéz s válságos fordulataiban láthatjuk az Istenbe vetett rendíthetetlen hit megbecsülhetetlen, pótolhatatlan, reális értékét.

A sok éves élettapasztalataim azon meggyőződést mélyítette el bennem, hogy az életben csak az lehet igazán értékes jellemű s lelkületű egyén, akit az élet, a sors, a szenvedések s megpróbáltatások vaspörölyével dolgozott ki! Az életből csak annyit tudunk megérteni, amennyit átélünk belőle! Az igazán értékes lelkületű, higgadt gondolkodású egyént soha nem tudja semmiféle megpróbáltatás a porig

súlytani, úgy hogy teljesen elveszítse lelke egyensúlyát s az öngyilkosságot válassza problémái megoldásául! Az igazán művelt, gondolkozó ember, a sors, az élet fordulatainál, szenvedéseinél nem tud az események külső felszínén rágódni s azokon felbukva önmagába, illetőleg az életuntság vagy a tragikus s művelt emberhez nem méltó szégyenteljes öngyilkosságba zuhanni. Az igazán művelt, intelligens lelki kultúremler behatol a dolgok s események belső természetébe s indító, előidéző okaiba: *intuslegit, intellegit: belül olvas* az események lényegében s megérti, átérti azok célját s értelmét s alázatos megnyugvással fogadja az élet tanítását: a megpróbáltatásokat s szenvedéseket.

A szenvedés, a megpróbáltatás arra való, hogy lelkünket tökéletesítse, kifinomítsa, kicizellálja, hogy minden kicsinyességtől, alacsonyrendűségtől megtisztulva igazán derűs örömmel tudjuk élvezhetni az élet tiszta örömeit.

Ha minden ember, akihez mások szeretetlenek, durvák, megnemértők, kicsinyesek, kegyetlenek, igazságtalanok — soha azt nem tenné mással szemben, ami neki nagyon fájt embertársai részéről — akkor itt a földön nem lehetne egyik ember a másik farkasa, nem honolna itt a szeretetlenség s durvaság nehéz s fojtó levegője!

Ha minden ember, akit az élet szenvedéssel látogat meg, nem kegyetlen sorscsapásnak fogná fel az ért megpróbáltatást, hanem feltenné a nagy kérdéseket: „Mit kell nekem e szenvedésből megtanulnom? Mire figyelmeztet engem e szenvedéssel az élet; milyen összefüggés van e megpróbáltatás s egyéni hibáim között?” — akkor nem történhetne egyetlen öngyilkosság sem az élet megpróbáltatásai s szenvedései miatt! Akkor nagyon sokan észrevehetnék, hogy talán a türelmet, talán az alázatosságot, talán a saját személyiségük túlságosan félreismert hibáit kellene megismerniük, talán egy rég elfelejtett bűnért kell adósságot fizetniök.

Az életben a legnehezebb, de a legértékesebb művészet — megelégedni egyéni életsorsunk kereteivel, körülményeivel s feltétlenül megnyugodni a megváltozhatatlan alakulatokban: aki ezt megtudja tenni, az valóban boldog ember!

Sajnos a legtöbb ember nem tudja a jólét napjaiban értékelni életkörülményeit: csak akkor jön reá, hogy a

sors az élet, az isteni gondviselés sok értékkel árasztotta el, amikor az élet útjain már tovább kell mennie!

Igen sok ember pedig csak azért nem tudja értékelni egyéni jó körülményeit, mert mindig csak azokat nézi, *akiknek többet* adott az élet, mint neki! Nem arra kell gondolnunk, hogy mivel nem rendelkezünk, hanem mindig azt kell észrevennünk s értékelnünk, amink van! Nem szabad s nem lehet más igényeket kiépítenünk magunkban, mint amennyi javaink vannak, mindig csak annyi igényünk legyen, amennyi lehetőségekkel rendelkezünk: *ez a legnagyobb-fokú kultúrfőlény, ez az igazi életművészet!*

Sokszor elgondolom, amikor a kórházi betegszobákat látogatom, amikor a hajléktalanok menhelyét, a nyomortanyákat, a gyógyíthatatlan betegeket, az élet koldusait felkeresem, hogy hány, de hány sorsával elégedetlen ember van, aki valóságos krózsusi lehetőségekkel rendelkezik ezen szerencsétlen emberekhez viszonyítva — s ezek mégis az életuntság jármában sínylődnek, az öngyilkosságba menekülnek.

Igen sok ember lett már öngyilkos, mert nem tudta elviselni, hogy az élet teljesen leépítette elképzeléseit, teljesen számításon kívül hagyta terveit, egyáltalában nem vette figyelembe igényeit. Sokan, igen sokan minden reményüket belevetik a kártyába, lóversenybe, sorsjegyekbe, a különböző szerencsejátékokba, a jósnők jóvendőléseibe — amikor ezek a reménységek is teljesen elhervadnak, akkor egyetlen megoldási lehetőség — az öngyilkosság végzetes elhatározása!

Azt is meg kell itt e helyen említeni, hogy sokszor megtörténik, hogy egyes szülők szerencsétlen meggondolatlanságukban — gyermekeiket egyéniségüknek meg nem felelő életpályákra kényszerítik: nincs annál nagyobb szenvedés, mint olyan életpályán működni, amelyre mások rá kényszerítették az egyént. Az még tragikusabb eset, amikor a szülők, még az életpályánál is rosszabb, meg nem felelő *házasságra* kényszerítik gyermeküket. Pedig ez elég gyakran meg szokott történni: nem egy öngyilkosságot észleltem a szülők ily módon elkövetett ferde felfogása miatt. A házasság terén nemcsak a szülők hibáznak gyermekeik ellen, hanem igen sokszor a fiatalok *is* hirtelen meggondolatlanságukban kötnek egy szerencsétlen házasságot. Az életben nagyon sok minden életkörülmény tudunk s aka-

ratunkon kívül alakul ki, de egy elhibázott házasságnak, kevés kivételtől eltekintve, az egyének az okai.

Az élet legfontosabb, legkomolyabb elhatározásai közé tartozik, az egy életre szóló felbonthatatlan jogérvényű házasság megkötése. Aki nemcsak az esetleges telekkönyvi kivonatot, a hozomány pénzértékét nézi, hanem az isteni törvényeket szem előtt tartva, a lélek mélyéből fakadó szeretettől indítatva köt egy életre szóló házasságot — az ilyen ember elhatározását a jó Isten áldása kíséri!

* *

*

Ha átgondoljuk a saját élettörténetünket, igen hamar beláthatjuk, hogy egyéni életünk is a megmérhetetlen titkokkal s problémákkal van átszóve!

Miért jöttem a világra? Miért akkor jöttem, amikor jöttem, miért oly körülmények között, mint ahogy jöttem? Nem tudom megérteni, hogy életem története miért úgy alakult ki, ahogy kialakult, ahogy talán kínzó elviselhetetlen teher számomra? Miért vagyok oly körülmények között, amelyek engem megkötnek s amelyek nekem fájdalmasan kellemetlenek? Miért nem érhetem meg terveim megvalósulását, amikor úgy érzem, hogy a legönzettelenebb, legigazabb, legemberibb nemes jó szándék vezérel? Miért vannak tehetségeim, képességeim, amikor tehetetlenül kell vergődnöm?

Én mindezt nem tudom megérteni, nem tudom fel-fogni: én itt e problémák súlya előtt tehetetlen gyermek vagyok — mindez számomra szörnyű, kínzó, érthetetlen talány!

Gondolatban talán apámat, anyámat, hozzátartozóimat, embertársaimat, környezetemet vádoló, hogy sorsom úgy alakult ki, ahogy kialakult. Ez csak egy közelfekvőnek látszó mélység, amelytől igen messze van a valóság! Olyan mint a tengersizem, amelynek igen közel látszik kristálytiszta medre — de a valóságban szinte megközelíthetetlen mélységben van! Itt az okok s okozatok láncolatával állok szemben, amelyek egymásba kapcsolódva felérnek a magasságokba, ahová az emberi értelem tekintete soha fel nem hatolhat, ahonnan az egész fenséges természet kiindult, ahol mindennek a kezdete van, ahol az idő kezdődik, ahonnan az események kiindultak: az okok egymásba fonódó láncolata felér az első kiinduló okhoz. Aki meg-

teremtette, megalkotta, létrehívta az egész nagy világmindenséget, Aki az ásvány, növény, állat s embervilágot is létrehívta, Aki engem is megalkotott, megteremtett, létbehívott!

A modern tudományok ide nem tudnak felemelkedni, következőleg nem tudják sorsunkat megértetni s így nem tudják vigasszal betölteni megsebzett lelkünket.

Csak az tudja egyéni sorsunkat gyarló értelmünkkel megértetni, Aki megszabta a folyók, a tengerek, a mélységek s magasságok határait, Aki megvalósult, létbe, valóságba, anyagba, életbe öltözött szépségekkel hintette be az egész nagy mindenséget. Aki az örök szépség, tökéletesség kútforrása s kiapadhatatlan tárháza. Ennek vagyunk mi emberek valamennyien a gyermekei — remekművei! Mindnyájunk életének alakulásai, fordulatai, kedvező vagy kedvezőtlen körülményei az Ő bölcsességén, igazságán s szeretetén keresztül verődnek ki azzá, amit mi — *sorsunknak nevezünk!*

Mi lehet tehát az a feltétlen s minden körülmények között megnyugtató biztos támpont, amely az egyénnek a sorsa meg nem értett alakulataiban, változataiban megnyugvást adhat?

Ez nem lehet más, mint a szerető, bölcs, gondviselő, igazságos Istenbe vetett, rendíthetetlen élő, eleven hit!

A józan ész felvilágosít minket arról, hogy mi emberek cselekedeteinknek, elhatározásainknak *árai vagyunk*: meg van a lehetősége, hogy a különböző indítékokat mérlegelhessük s azok közül minden kényszertől mentesen, *szabadon választhassuk azt, amit belátásunk szerint helyesnek, jónak, erkölcsinek ítéltünk.*

Ahogy az emberi rövidlátástól megtisztult lelkek éneklék:

„Szabadon bűn és erény közt
Választhatni mily nagy eszme,
S tudni mégis, hogy felettünk
Pajzsul áll Isten kegyelme.”

(*Madách.*)

Az élő, eleven hit biztos világításában megértheti a lelki kultúrember, hogy nem a véletlen, a sors kiszámíthatatlan esélye irányítja egyéni életútjainkat, hanem a szerető, igazságos, bölcs s szent Isten az, Aki kiszabja, meg-

határozza életútjaink térképét. Ő a nagy művész, faragja ki egyéniségünk durva márványát, amikor a szenvedések s megpróbáltatások vésőjével, egy oda nem illő érdekességet akar lefaragni belőlünk, hogy tökéletes művészi alkotás legyünk: ő a nagy művész, életünk vásznára egy tökéletes színt vet, amikor egy hön óhajtott tervünk nem sikerül; amikor a fájdalom zokogása tör ki a lelkünkéből, akkor talán a nagy karmester, a fenséges harmóniak atyja egy akkordot ütött meg a lelkünkben.

Lehet, hogy ez az akkord úgy fog megcsendülni, hogy a szívemhez legközelebb álló szerettemet ragadja el a halál, de talán a gyász fájdalma hiányzik még nálam, hogy a zenemű tökéletes legyen. Lehet, hogy a legszebb tervem marad meg csak tervnek, hogy a színskála kijöjjön: nincs kizárva, hogy legszebb reményemet s legértékesebb kincsemet, talán testi egészségemet kell odaadnom, hogy egyéni életem vonala ritmikus, harmonikus, tökéletes s művészi legyen!

Mindezt az egyén nem tudja felfogni, csak az alázatos hit tud azon eszményi magaslatra felemelkedni, amikor megadással, békével, megnyugvással mondja el a fenséges krisztusi kérést:

„Legyen meg a Te akaratod!”

Aki erre az eszményi, krisztusi magaslatra fel tud emelkedni — azt a sors soha nem tudja összetörni, azt az élet minden vihara, minden megpróbáltatása, minden szenvedése érheti — az mindig összeszedett, harmonikus lélekkel tudja járni az élet tövises útjait, mert átéli, hogy ha nem is tudja a rövidlátó emberi értelemmel megérteni élete problémáit, de feltétlen bizalommal hiszi, hogy a szerető, gondviselő Isten örökös felette. Az ily életmeglátású egyén sohasem lehet életunt, blazirt lélek, — az ily lelki kultúrájú egyén sohasem lehet tagja az öngyilkosok fekete seregének!

* *

†

Nemcsak az egyénnek van sorsa, életútja, hanem egy nemzetnek is! Mi mindannyian azon században élünk, amikor édes hazánk, Magyarország történelmi sorsának legnehezebb, legválságosabb napjait éli. Nekünk mindannyiunknak át kellett szenvednünk a véres világháború borzalmait, át kellett élnünk a kommunizmus rémnapjait, át kellett ver-

gödnünk a román megszállás gyötrelmeit, meg kellett élnünk *Trianon* minden borzalmát, amikor az ezeréves *Nagy-Magyarországot* feldarabolta az igazságtalanul kegyetlen „békekötés” s *Nagy-Magyarország* — *Csonka-Magyarország* lett! Át kell élnünk a lakásnélküliség, a munkanélküliség, pénztelenség, az állástalanság s keresetnélküliség s az ezek következtében beálló *nyomor* észvesztő borzalmait, amikor népes családok kenyér s megélhetés után sírnak: abban a században kell mindannyiunknak élni, amikor a legbizonytalanabb a jövő, amikor nem lehet terveznünk, nincs mit remélnünk, amikor csak a reménytelen, kilátástalan holnap az egyetlen bizonyosság, amikor az életunság s öngyilkosság járvány, amikor a szerencse lovagjainak féktelen tobzódása vérlázító, amikor körülöttünk mindenhol a teljes közöny és részvétlenség honol: — *ez, ez a legszomorúbb magyar Sors!*

Mindannyian epedve várjuk azon nagy napot, amikor újra pirkadni fog a magyar hajnal, mert e válságos időkben minden igaz magyar ember átéli a nagy magyar költővel:

*„Az nem lehet, hogy ész, erő
És oly szent akarat
Hiába sorvadozzanak
Egy átoksúly alatt”.*

*„Még jönni kell, még jönni fog
Egy jobb kor, mely után
Buzgó imádság epedez
Százerek ajakán!”*

ÚT A LELKI BÉKE — ÚT A BOLDOGSÁG FELÉ!

Gondolatmenetünk végére érve, át

kell éreznünk, hogy mily]nagy utat tettünk meg az élet, a körülmények, a nehézségek, a problémák, a társadalmi s egyéni bajok, életsorsok s élettragédiák végiggondolásával. Végigszemléltük a modern kultúra alkotásait s beláttuk, hogy mindenhol hiányzik a kultúra lelke, — a lélek kultúrája; elérkeztünk a *nyomor* szédítő szakadécaihoz, ahol oly sok embertársunk pusztul el minden segítség, részvét, emberi érzés hiánya miatt; hallhattuk az éhezők, a didergők, a ruhátlanok, a keresetnélküliek segítségért, emberi irgalomért esdő, szívettpő, de meghallgatásra nem találó jajkiáltásait; megmáztuk a hiúság, a gőg, az érzékenység magas sziklaormait, ahonnan igen sok embertársunk az életuntság s öngyilkosság szakadékába szédül: betekinthtünk az önismeret és önnevelés hiányainak táguló mélységeibe, ahová igen sok modern kultúremler lelké békéje, boldogsága, érvényesülése zuhant örökre. Részvéttel látogattuk a testi s lelki betegek kórtermeit; láthattuk a testi s lelki egészség után vágyakozó felebarátaink kétségbeesett tekintetét, felfoghattuk a lelki betegek zavaros pillantásait, a meggyőződés nélküliek réveteg arckifejezéseit, borzadva, undorodva kellett észrevennünk a testi s lelki betegek táguló sebeit, a testi s lelki szenvedések vérétől átitatódott kötéseit; hallhatunk a nehéz s súlyos műtétekről, amikor az *Élet*, a nagy sebész, minden érzéstelenítés nélkül operálja az élet tékozlóit. Láthattuk az érzékiség tobzódásainak rabjait, tanulmányozhattuk a fékezhetetlen ösztön elve

híveinek vergődéseit, s áldozatainknak tragédiáit; irtózva kellett megállapítanunk, hogy az érzékiség, a paráznaság bűnének mérges kigyója miként csavarodik rá társadalmi életünkre, hogyan kúszik a családi élet szentélyébe, az ifjúságunk gondolatvilágába. Egymásután láhattuk az emberi sorsok szédítő különféleségeit, színes s tragikus változatait: megdöbbenve láhattuk, az életproblémák tengerének nagy hullámokat verő viharait.

Valóban az élet útvesztőit jártuk!

Útközben mindenhol az elkeseredett, az önmagukba zuhant, a reménytelen, a kilátástalan, a kétségbeesett, az életunt emberek, férfiak, nők, fiatalok, öregek, egészségesek, betegek, műveltek s műveletlenek, szegények s gazdagok, a sorsukkal elégedetlen egyének tömegével találkoztunk, kik mind tagadólag rázták fejüket, amikor azt kérdeztük tőlük, hogy merre van az irány, merre van az út ahol az útjelző táblára az van kiírva: „*Út a lelki béke, — Út a boldogság felé!*”

Ha visszagondolok azon sok, igen sok emberre, akikkel a rendőrségen, az Életuntakat Védő Irodában, a különféle kórházakban, az életuntak rókusi kórtermeiben, a nyomortanyákon, a különféle fogházakban, börtönökben, javítóintézetekben, magánbeszélgetésekben, előadásaimban foglalkoztam, ha rá gondolok az élettől búcsúzó haldoklókra, akiknek nemcsak utolsó szívdobbanásukat, hanem elszálló keserveiket, aggodalmaikat, panaszait, önvallomásaikat, önvádjaikat is meg kellett hallgatnom, akik mind a lelki békét keresték, mind a boldogságot óhajtották, de akik valamennyien az élet boldogtalan vándorai voltak: ha ezek könnyelt szemeit magam elé képzelem, úgy érzem, hogy sokaknak, *igen sokaknak kell választ adnom, amikor szerény képességeimmel igyekszem megvilágítani a lelki béke, a boldogság lehetőségének keskeny országútját!*

Az építőművészet remekei között egyike a leghíresebbeknek a világhírű *San Remo-i* templom, mely az oda-
valók büszkesége, az építészet örökszép alkotása. Ha az ember egy mellékajton belép a templomba, úgy az egyik mellékhajóba jut be. Gyönyörű románstílusú oszlopsor fogadja a belépőt s bárhová is tekint a kutató szem, mindenhol az építőművész teremtő gondolatát látja megvalósulva, kőben, márványban kifaragva. Ünnepi csend honol mindenütt s a falak között a félhomályban az ember valahogy átérzi a

középkor misztikus, komor felségét s ezen ihletett hangulatban önkéntelenül is eszébejut az elmúlás gondolata, eszébejut, hogy por és hamu vagyunk...!

S amint az ember ezen komoly elmélyedésben a félhomályból *megfordul* s belép a templom főhajójába, egyszerre szemben találja magát a ragyogó *apszisszal*, amelyet pazarul eláraszt a csodaszépen festett ablakokon beözönlő napsugár, mely felségesen szép, színes változatokban játszva, tovaküszik a ragyogó márvány falakon. A tündöklő kékében beözönlő napsugár csodálatos érzéssel tölti el az embert: valahogyan úgy érezzük magunkat, mintha egy komor, rideg arctól elfordulva, váratlanul egy bájosan mosolygó arccal találkoztunk volna, mely csókot hint reánk: úgy érezheti magát az ember, mintha sötét éjszakából, a ragyogó napsugaras délelőttbe, mintha dermesztő hidegből az üde tavaszba, mintha a kietlen sivatagból színpompázó illatos rózsakertbe került volna.

E megkapó, hirtelen jött, nem várt fordulat felejthetetlen hatást vált ki a szemlélőből: az ember lelkét kimondhatatlan örömezzet hatja át, megérzi, hogy Isten templomában van s önkéntelenül is térdre hullva, lelkéből áhítatosan tör ki a nagy fohász: „*Te Deum laudamus! Téged Isten dicsérünk!*”

Ha visszaemlékszem azon sok, igen sok művelt kultúremlerre, akik a modern kultúra diadalmas századában, a tudományok s művészetek nagy reményekre jogosító napjaiban, a technikai kultúra bámulatos korszakában, önmagukba zuhanva, önként vetettek véget egyéni életüknek, ha rá gondolok azon embertömegre, amelyek tíz év alatt előttem elvonultak, kik közül sokan mérget szorongattak kezeikben, némelyek nyakukba kötött kötéllal, nyitott gázcsappal, fegyverrel készültek kioltani ingyen kapott életüket, számosan a folyók halálos mélységével, a magas emeletek halálos biztonságával kacérokodva gondolkoztak öngyilkosságuk napjáról s órájáról, ha meggondolom, hogy ha ezek az elkeseredett emberek *meg tudtak volna fordulni*, akkor egészen biztosan megláthatták volna a krisztusi kultúra ragyogó templomát, amelyben meg tudták volna érthetni minden problémájukat, minden élet nehézségeiket s így egészen biztosan megtudták volna találni életútjukban azon utat, ahol az útjelző táblára az van kiírva: „*Út a lelki béke—Ut a boldogság felé!*”

A krisztusi kultúra templomában nincs elkeseredés, nincs élet s világfájdalom: ott minden csupa szín, élet, öröm, ragyogó napsugár, felemelő, megszentelő érzés, magasztos, megnyugtató, harmóniát, békét adó világszemlélet.

A krisztusi kultúra világában nincs szenvedés, nincs vergődés, nincs kétségbeesés, nincs elkeseredés, nincs élet-untság: itt a legboldogítóbb, a legfelségesebb harmónia, béke valósága dominál.

A XX-ik század embereinek nagy része nem tud tovább jutni a modern kultúra rideg csarnokánál, ahol csak a tudományok lehetőségeinek félhomálya szűrődhetik be az ablakon, ahol csak a kultúra palotája rideg márvány falainak közelségét érezhetjük, de ahol lelkünket derüvel, örömmel, békével, boldogsággal állandóan betölteni sohasem tudhatjuk. A modern ember nem tudja meglátni, nem tudja megérteni, képtelen felfogni a krisztusi világnézet, a krisztusi kultúra boldogító valóságát.

M i é r t ? Mert csak meg kellene fordulnia a kicsinyességek, az alacsonyrendűségek, a köznapiasságok, a gyarlóságok, a szenvedélyek, a bűnök világából, a magasztos, a magasrendű, az ünneplő, az erények napsugarában tündöklő krisztusi kultúra apszisza felé!

A modern ember halálosan szerelmes a bűnök, a szenvedélyek *Aphrodite szobrába*; ezért elhanyagol, feláldoz mindent, kockát játszik lelke békéjével, családjá boldogságával, teste egészségével s ezért az önimádásának gögjétől üzve, hajtvá, a felnemismert hibái következményeitől utolérve az életuntság, az öngyilkosság örvényében elmerül.

A modern kultúra nem tud létünk problémáira kielégítő, megnyugtató választ adni, nem tudja lelkünket békével, boldogsággal, megnyugvással eltölteni. A krisztusi kultúra templomában pedig rájöhetünk azon igazságra, hogy az egyéni életünk, több, mint a születésünk napja s a halálunk perce közötti időköz eltöltése; az életünk több, mint az élethivatásunk lelkiismeretes betöltése, több mint az életkörülményeink korlátozottsága: észrevesszük, hogy az élet nem kegyetlen csatatér, rájövünk arra, hogy a mi egyéni életünk nem a sors, nem a vak véletlenek szeszélyes s perverz játéka!

A krisztusi kultúra templomában észre kell vennem az összefüggést az énem s környezetem, vérségi kapcsola-

taim, környezetem s embertársaim között: észre kell vennem, meg kell látnom az örök nagy célt, amelyért létbe hivattam.

A krisztusi kultúra templomában rá kell jönnöm, hogy itt a földön nem vagyok egyedül, ha bármilyen elhagyott s bármennyire is utolsó valaki vagyok a társadalomban, mert megértem a krisztusi tanítások fényözönében, hogy a teremtő Isten az én Atyám szeretetteljes figyelemmel kíséri életem minden alakulatát. Meg kell értenem, hogy a mennyei Atyám jelöli ki létem minden percének fordulatát, ő az, aki megtervezte életutaim, körülményeim térképét s isteni gondviselésének bölcsességével irányítja sorsom alakulatát.

A krisztusi kultúra templomában rá kell jönnöm a nagy igazságra, hogy egyéniségemben igen sok a jellemhiba, s így sok az akadály, amely engem elválaszt a szeretet, az igazság, a tökéletesség, a bölcsesség örök forrásától az *Istentől*. Be kell látnom, hogy egyéni életemben mily sokszor vágyódtam az igazságra, amidőn magam az igaztalanság útjait tapostam, mily sokszor sírt a lelkem a szerető megértés után, amikor én magam szeretetlen s megértetlen voltam környezetemmel, embertársaimmal szemben, mily sokszor elítéltem embertársaimat midőn magam is a bűnök hatalmában voltam.

A krisztusi kultúra templomában rá kell jönnöm, meg kell értenem azon sürgősen megvalósítandó életprogramot, hogy nekem meg kell ismernem magam olyannak, amilyen valóban vagyok, meg kell ismerkednem minden jellemhibámmal, minden bűnömmel, hogy ki tudjam alakítani az Istennel eleven kapcsolatban levő boldog ember kiegyensúlyozott lelkületét.

A krisztusi kultúra templomában megtanulhatom, hogy az étellel járó súlyos körülmények, szenvedések s fájdalmak olyan tanítások, melyek sürgetően figyelmeztetnek engem, hogy ember, a te Atyád kér téged, hagyd el hibádat, bűneidet s térj a helyes útra, hogy megszabadulhass azoktól a fájdalmaktól, bajoktól, megpróbáltatásoktól, amelyeket önmagad okoztál s szereztél magadnak.

A krisztusi kultúra templomában rájövök arra, hogy életem egyetlen percében sem történhetik velem olyasmi, amelyről a mennyei Atyám nem tudna. Rájöhetek arra, hogy jövőmért nem kell aggódnom, mert oly gondviselő

édes Atyám van, aki előre egyengeti jövőm útjait. Tehát nem kell kétségbeesnem, Jövőm kialakulásáért; tudja, hogy mire van szükségem, Ő úgy irányít s vezet, ahogy a legjobban, legbiztosabban elérhetem végcélomat: *a békét s boldogságot!*

A krisztusi kultúra templomában tehát rájövök arra, hogy nekem semmim sincs a jelenben s nem volt a múltban sem, amit nem ingyen kaptam volna az Isten kegyelméből.

Rá kell jönnöm arra, hogy tudásom bármily világhírű lehet is, ezt ingyen, kegyelemből kaptam azért, hogy segítsék vele embertársaim lelkébe bevilágítani. Rájövök arra, ha művész, vagy lángelme vagyok is, hogy e nagy tehetségeket ingyen kaptam azért, hogy Isten gondolatait művészi alkotásokban, vagy tudományos felfedezésekben, irodalmi s egyéb alkotásokban visszatükrözzem. Ha pedig anyagi javakban gazdag vagyok, ezt is ingyen, kegyelemből kaptam azért, hogy a szűkölködőkön, az éhezőkön s fázókon segítsék.

Ezen kell dolgoznom, ezért kell fáradoznom, ezt kell megértenem s akkor én e súlyos században is nagyon boldog ember leszek s sohasem leszek tagja az életuntak elkeseredett táborának. Ha e legnagyobb, valóban lelki kultúrát kiépíttem magamban, akkor meghódítottam boldogságom várát, mely ott van a lelkem bensejében, de amelyet a szeretetlenségem, igaztalanságom, tudatlanságom, hitetlenségem, tehát az én bűneim, hibáim seregei tartanak megszállva. Önismeretem erős páncélzatával, akaratom acél pengéjével üzzem ki tehát lelkemből a bitorló ellenséget s így diadalmasan előrehatolva meg fogom látni, fel fogom fedezni azon utat, ahol az útjelző táblára az van kiírva:

Út a lelki béke — Út a boldogság felé!

Nem elég a lelki kultúra, a lelki béke, a boldogság felé vezető utat meg találunk, hanem azon egészen végig is kell mennünk!

Nem elég a krisztusi kultúra templomában csak belépünk, nem lehet ott csak a felismerés, a megismerés mellék-hajójában botorkálnunk, — *meg is kell fordulnunk*, szembe is kell néznünk, észre is kell vennünk annak napsugaras apszisszát, — azaz be kell tölteni, telíteni kell lelkünket a krisztusi kultúra napjának sugárzó erejével, be kell töltenünk

egénységünk minden sejtjét, hogy egész mivoltunkat átítassa, eláraszsa a krisztusi kultúra fényözöne s valósága; minden gondolatunkon, elhatározásunkon, tervünkön, életmeglátásunkon, akarati tevékenységeinken, erkölcsi életünkön visszatükröződjék.

Ha kiegyensúlyozott lelkületű, napsugaras kedélyű, boldog emberek akarunk lenni, akkor nem lehet lelkünkben a krisztusi kultúra gondolatvilága csak egy herbáriumba préselt virággyűjtemény. A herbárium virágai is virágok, de csak lepréselt, tudományosan rendszerezett, élettelen virágok: a mi lelkületünkben a krisztusi kultúra virágainak élni, színpompázni, illatozni, lélegzeni, a krisztusi kultúra termőföldjével, — az Istennel élő, eleven kapcsolatban kell lenni! Ha ez bennünk élet, valóság lesz, akkor megértjük sorsunk minden nehézségét, fel tudjuk venni mindennap életünk keresztjét, s így a krisztusi kultúra biztosan irányító napsugárözönében megtudjuk érteni, meg tudjuk oldani egyéni életünk minden nehéz, kínos, fájdalmas problémáját s így sohasem fog fájni szívünknek, amit az Ur, a mi mennyei Atyánk sorsul, minden körülmények között megvalósítandó életfeladatul elének tűzött!

Egy alkalommal egy úriember jött hozzám, kit már régebben ismertem. Nős, két gyermekes családapa volt. Nagyon szerette a családját, de ez nem volt akadálya annak, hogy ne élhessen bűnös érzéki szenvedélyeinek. Mindig figyelmeztettem szenvedélye bűnös voltára, mert súlyosan vétkezett családja ellen. Ez az úriember bevallotta nekem, hogy belátja szenvedélye bűnös voltát, belátja, hogy súlyosan vétkezik a családi szentély, a hitvesi hűség eskü ellen, de nem tud, nem képes szenvedélyeinek parancsolni. Beszélgetésünk közben észrevette íróasztalomon *Guszman József dr.* egyetemi tanár „*Syphilis*” című, hatalmas, gyönyörűen s szemléltetően illusztrált könyvét, amelyben részletesen s tudományosan van feldolgozva a vérbaj kór- és gyógytana. Igen nagy megdöbbenéssel nézgette a vérbaj következményeinek élethű képeit. Megtört hangon vallotta be, hogy e képek látása meggyőzte őt — e naptól kezdve *más ember, új ember* lesz, minden akaraterejével azon lesz, hogy úrrá legyen szenvedélyei fölött s

így teljes lélekkel élhessen feleségének, gyermekeinek s hivatásának. Könnyes szemmel távozott tőlem s én is úgy éreztem, hogy egy ember találkozott önmagával s valóban új ember, erkölcsi emberré lett.

Másnap megborzadva értesültem a napilapokból, hogy ezt az úriembert tőlem eltávozva egy taxiautó elütötte: koponyaalapi törést szenvedve, az autó kerekei alatt azonnal meghalt.

Nem volt ideje új emberré, erkölcsi emberré lenni!

* *
*

Szeretném hinni, hogy e könyvemmel talán sikerült legalább egy embernek használnom, talán sikerült legalább egy ember lelkébe fényt vetítenem: ha ez a kívánságom valóra válik, akkor az én munkám nem volt hiábavaló s ez lesz az én legnagyobb jutalmam.

Ha valaki úgy érzi, hogy e könyv szerzőjének sikerült egy parányi világosságot gyújtani az életmeglátásaiban, úgy ne halogassa az új élet megkezdését, ne tolja ki a teljes önmegismerés s önmegjavítás elkezdésének napját s óráját, mert hátha már nincs sok ideje hátra, talán már igen közel van a nagy nap, a fenséges pillanat, amikor akaratunk ellenére is be kell fejeznünk földi tanulmányainkat!

Ha egyéni életünkben a krisztusi kultúra életté s életünk krisztusi kultúrává lesz, akkor mi nem leszünk, mert nem lehetünk elkeseredett, önmagunkba zuhant, életunt emberek, hanem mindig összeszedett, harmonikus lélekkel fogjuk tudni járni egyéni életünk, egyéni életsorsunk útjait s így sohasem fogunk eltévedni az élet út ve s z t ő i n !

TARTALOM:

	Old.
Előszó	5
Bevezetés	7
A lelki kultúra hiánya	16
A nyomor	24
Hit nélkül.....	40
Az önismeret hiánya	52
Érzékenység	67
Betegség.....	81
Érzékiség	93
A sors.....	120
Út a lelki béke — Út a boldogság felé.....	144

Dr. Nánássy László Dezső

megjelent munkái:

Van-e halhatatlan lelkünk? 1927. (Elfogyott.)

Az ember halála a természettudomány és bölcsélet-tudomány világánál. 1928. (Elfogyott.)

Az emberi lélek. (Az emberi lélek szellemi voltának s halhatatlanságának orvostermészettudományi s bölcséleti bizonyítása.)

XI. Pius Pápa Őszentsége elismerésével kitüntetve.

Ára: 5 pengő.

A szabadakarat bölcséleti, jogi s orvosi szempontból. 1930. (Elfogyott.)

Az élet útvesztői. (Az életuntság lélektana és terápiája.)

Ára: 4 pengő.

Előkészületben:

A Krisztusi Kultúra. (A Krisztusi világnézet bölcsellete.)

Az emberi test apológiája. (Az ember élettanának orvos-bölcsellete.)

K a p h a t ó : Szent István Társulat könyvkereskedései.

A szerzőnél: Budapest, VI, Nagymező-u. 8.